T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI
SUALTI ARKEOLOJİSİ BİLİM DALI

BÖRÜKÇÜ NEKROPOL ALANINDA BULUNAN İTHAL MALZEMELER VE DENİZ TİCARETİ İLE İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd.Doç Dr Mustafa YILMAZ

HAZIRLAYAN
Abdulaziz DEMİREL
074203051004

KONYA 2010

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I
1. Giriş III
1.1 Konu III
1.2 Amaç Kapsam III
1.3 Yöntem IV
2.Karia Coğrafyası 1
2.1 Antik Kaynaklar Işığında Antik Karya Bölgesi Sınırları 1
3. Börükçü Tarihi ve Coğrafyası 8
4. Ticaretin Ortaya Çıkışı Ve Karia Bölgesi Deniz Ticareti 10
5.Antik Çağda , Akdeniz ve Ege Denizi Ticari Rotaları: 13
6.Antik Devir Gemi Yapım Teknikleri 16
6.1 Tunç Çağı Gemiciliği 16
6.2 Arkaik Çağ Gemiciliği 20
6.3 Klasik Çağ Gemiciliği 22
6.4 Roma Dönemi Gemiciliği 25
7.Börükçü Nekropolünde Bulunan Malzemeler Işığında İlişki Kurulabilecek Liman Kentler 28
8.Sonuç 30
-Katalog
-Levhalar
-Kaynakça

Abstrack

In the area which is in coal field and Yeşilbağcılar town from Yatağan of Muğla, in the location between Stratonikeia and Lagina, spreading to the east and the west of the way, there has been found an important necropolis area. Area has been called as Börükçü Location according the to the local area names. At inscriptions found by the exvacation works done in 2006, it has been determined that was Koliorga one of the three kobes of Stratonikeia antique city. Under the presidency of Prof. Dr. Ahmet A. Tırpan, the mission of saving the monuments here has been given to Lagina Excavation Team and the exvacations have been begun to prolong as parennial from 2003.

With conducted works, firs of all, the boards of Karia Area has been determined in consideration of antique author. The graves digged at Börükçü Location and the surface explorations showed that there is a new settlement in the area. In Börükçü Necropolis, there has been found 32 units of monuments determined that they were imported at recovery exvacations conducted between 2003 – 2007.

It has been determined that 30 units of the monuments were origin of Atina and 2 units were origin of Egypt. The monuments whose catalog works has been completed are dated and it is determined that they were the monuments of classical period.

It has been emphasized on the subject that the monuments from Börükçü Necropolis Area may arrived here by which commercial routes, merchant ships and ports. It has been tried to discover the relation of Börükçü Location which is one of the kobes of Stratonikeia, with maritime trade.

ÖNSÖZ

Ticaret kavramı; malların/ürünlerin üretim sürecinden tüketimine kadar geçen zamanda, ekonomik değer taşıyan başka nesneler ile değiştirilmesi, alışı ve satışı anlamında kullanılmaktadır. Ticaretin insanlık tarihindeki ilk şekli takastır. Takas yöntemi ile mal ve hizmetler birbiri karşılığında değiş tokuş edilir. Günümüzde ise artık değişim aracı olarak para kullanılmaktadır. Ticaretin ortaya çıkış nedeni, insanın ihtiyaçlarını karşılama arzusudur. Üretimin ve kaynakların kısıtlı olmasından dolayı insan, kendinde olmayan mal veya hizmeti bir başkasından sağlamak istemiş, bunun için de kendinde bulunan mallar ile değiş tokuş yapmaya başlamıştır.

İnsanın içinde var olan merak sebebi ticarete farklı boyutlar katmıştır. İnsanlar denizlerin ötesini merak etmiş ve bu merakın sonucunda da deniz üzerinde hareket edebilen taşıtlar yapmaya başlamışlardır. Zamanla gittikleri yerlerde hem kendi kültürlerini hem de gezip görmüş oldukları yerlerin kültürlerini taşımaya başlamışlardır. Bu durum da deniz ticaretinin gelişmesine oldukça önemli katkılar sağlamıştır. Ticaretin gelişmesine bağlı olarak gelişen deniz ticaretinin M.Ö II. bin yıldan bu yana yapıldığı gerek yazınsal gerekse arkeolojik kalıntılardan bilinmektedir. Doğu Akdeniz Bölgesi'nin gelişkin kültürlerinin birbirleriyle kurduğu ilişkiler, arkeolojik açıdan kendi geliş bölgelerinin dışında belli bir alanda ele geçen, ithal araç gerecin dağılımı yoluyla belgelenmektedir.

Bu çalışmamızda yardım ve yönlendirmelerini esirgemeyen danışmanım ve hocam olan Yrd. Doç. Dr. Mustafa YILMAZ'a, sayın hocam ve bölüm başkanımız olan Prof. Dr. Ahmet A. Tırpan'a, düzeltmelerimde yardımlarını benden esirgemeyen Arş. Gör. Aytekin BÜYÜKÖZER, Arş Gör. Zeliha Gider BÜYÜÖZER'e, Arş Gör. Erdoğan ASLAN'a ve Arş Gör. Makbule EKİCİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Doktora öğrencisi ve abim olan Oktay DUMANKAYA'ya, meslektaşım olan aynı zamanda kütüphane çalışmamda bana yardımcı olan Güzin ÖZKAN'a, katalog çalışmalarında benden yardımlarını esirgemeyen arkeolog Metin AYDIN'a teşekkür ederim.

Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Destekleme Fonuna tez çalışmamda bana gerekli olan maddi yardımları sağladıkları için teşekkür ederim.

Çizim ve Envanter Çalışmalarında bana her türlü yardımı sağlayan Lagina Kazı ekibine de teşekkürlerimi etmek isterim

Son olarak benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen cefakâr annem ve babama sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Abdulaziz DEMİREL

2010 KONYA

1. GİRİŞ

1.1 Konu

Bu tezin konusu 2003-2009 yılları arasında Prof. Dr. Ahmet A. TIRPAN başkanlığında sürdürülen Börükçü Kazılarında bulunmuş olan ithal malzemelerin değerlendirilip katalog çalışmaları yapılıp var olan eserlerin tarihi ile kökeni belirlenerek bu alana hangi deniz yolu ticareti vasıtasıyla gelebilmiş olduğunu belirlemektir.

Bu amaçla kazısı tamamlanmış olan mezarlarda bulunan kırk bir adet eser incelenmiştir. Bunlar arasında pişmiş toprak eserler, camdan yapılmış eserler, bronz süs eşyaları, Altın, cam, mercan ve lapis boncuklardan oluşan orta bölümünde fayanstan yapılmış üzerinde mısır ideogramı bulunan amulet ve kemikten yapılmış bronz bir objesi bulunan sürme kabı ile birlikte dokuz adet sikke konu olarak incelenecektir.

1.2 Amaç-Kapsam

2003–2009 yılları arasında on iki ay süren kazı çalışmalarında ele geçen yazıt, mimari, sikke ve seramik buluntuları değerlendirildiğinde; Börükçü'nün sırasıyla, Geometrik, Arkaik, Klasik, Hellenistik, Roma, Bizans Dönemlerinin izlerini barındırdığı tespit edilmiştir. Börükçü Mevkii' nde bulunan eserlerin araştırılması ile bu alanın tarihsel sürekliliğide göz önüne alındığında önemli bir merkez olduğunu kanıtlamaktadır. Deniz ticareti açısından da konumu oldukça stratejik olan liman kentlerine yakın olduğu ortadır. Ancak Börükçü Mevkii'nde bulunan nekropol alanında ortaya çıkarılan ithal malzemelerin incelenip dönemin deniz ticareti ile olan ilişkisinin ortaya çıkarılması ayrıca ithal malzemelerin hangi ticaret yollarının kullanılıp bu alana getirildiğinin araştırılması burada cevaplanması gereken soruların başlangıcıdır.

İlk olarak Antik yazarlar ışığında Karia Bölgesi tarihi ve coğrafi sınırları belirlenmiştir Daha sonra Börükçü tarihi ve coğrafyasından bahsedilmiş, Karia bölgesi deniz ticaretinden bahsedilmiştir. Sonuç kısmında bulunan eserlerin değerlendirmesi yapılarak bunların hangi deniz ticareti rotaları kullanılarak bu alana getirilmiş olduğu üzerinde durulmuştur.

Katalog çalışmasında ise envanterleri yapılan eserlerin kütüphane çalışması ile hangi döneme ait oldukları saptanmaya çalışılmıştır. Levhalar bölümünde çalışmada kullanılan ve atıfta bulunan resimlere yer verilmiştir.

1.3 Yöntem

Bu çalışmada izlenilen yöntem, Börükçü Nekropol Kazılarında bulunan ithal malzemeler ayrılarak fotoğraflanıp çizimleri tamamlanmıştır. Envanterleri yapılıp katalog şekline getirilen eserlerin menşei bulunarak Alman Arkeololoji kütüphanesi, İngiliz Arkeoloji Kütüphanesi ve Konya Arkeoloji kütüphanesinde gerekli literatür çalışmaları yapılarak eserler tarihlendirilmiştir. Daha sonra antik dönem Karia deniz ticareti ve Ege ticaret rotaları üzerinde durulmuştur.

Menşei bulunan eserlerin kullanmış olduğu deniz ticareti rotaları bulunup, Kıyı Karia şeridinde hangi liman şehirleri üzerinden iç bölgelere geçişleri üzerinde durulmuş ayrıca antik dönem gemileri hakkında da bilgiler verilmiştir. Çalışmamız esnasında değinilmiş temaların bazılarında yer yer konu dışına çıktığımız düşünülebilir. Ancak deniz ticaretinin yapıla bilmesi için gemi teknolojisinden de bahsetmenin önemli olduğunu düşünmekteyiz. Börükçü Mevkii ile ilişkisi olan Liman kentleri hakkında ise kısa bilgiler konuya dahil edilmiştir.

Sonuç kısmında ise eserlerin ait olduğu bölgelerden Börükçü nekropol alanına nasıl ve hangi yollardan getirildiğinden bahsedilmiştir.

ÖZET

Muğla ili Yatağan ilçesine bağlı Yeşilbağcılar Kasabası'nda bulunan ve kömür havzası içerisinde yer alan alanda, Stratonikeia ve Lagina arasında kalan mevkide kutsal yolun doğusuna ve batısına yayılmış önemli bir nekropol alanı bulunmuştur. Bölge mahalli semt adlarına göre Börükçü Mevkii olarak adlandırılmaktadır. 2006 yılında yapılan kazı çalışmalarında bulunan yazıtlarda ise Stratonikeia antik kentinin üç kobesinden biri olan Koliorga olduğu saptanmıştır. Prof. Dr. Ahmet A. Tırpan başkanlığında Lagina Kazı Ekibine buradaki eserlerin kurtarılması görevi verilmiş ve kazılar 2003 yılından itibaren yıl boyu sürdürülmeye başlanmıştır.

Yapılan çalışmalar da ilk önce Karia Bölgesinin antik yazar ışığında sınırları saptanmıştır. Börükçü Mevkii'nde açılan mezarlar ve çevrede yapılan yüzey araştırmaları, burada yeni bir yerleşimin var olduğunu göstermiştir. Börükçü Nekropolü'nde, 2003-2007 yılları arasında yapılan kurtarma kazılarında ithal olduğu saptanan 32 adet eser bulunmuştur.

Bulunan bu eserlerin 30 âdeti Atina kökenli olup, 2 adeti ise Mısır kökenli olduğu saptanmıştır. Katalog çalışmaları tamamlanan eserler tarihlendirilmiş ve klasik dönem malzemeleri olduğu saptanmıştır.

Börükçü nekropol alanında bulunan malzemelerin buraya hangi ticari rotalar, dönemsel olarak kullanılmış olan ticari gemiler ve hangi limanlar vasıtasıyla gelebilmiş olacağı üzerinde durulmuştur. Stratonikeia'nın bir kobesi olan Börükçü Mevkii'nin deniz ticareti ile olan ilişkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

2-KARİA COĞRAFYASI

2.1 ANTİK KAYNAKLAR IŞIĞINDA ANTİK KARYA BÖLGESİ SINIRLARI

Homeros'un "İlias" adlı eseri Karialılar ile ilgili bilgi edindiğimiz en erken eskiçağ kaynağıdır. Yazarın eserini M.Ö. 8. yy ortalarında oluşturduğu bilinmektedir. Destan niteliği taşıyan bu eserde Homeros fazla bilgi vermemektedir. Ancak, eserden Troia Savaşı, çevre kavimlerin tarihleri ve özellikle Karialılar ile ilgili bazı bilgiler edinmekteyiz. Homeros Karialılardan bahsederken onların Miletos'ta (Balat), Maiandros (Büyük Menderes) Nehri kıyılarında ve yüksek doruklu Mykale (Samsun) Dağı eteklerinde yaşayan ve Troia Savaşı'na Priamos'un yanında katılan bir kavim olduğunu belirtir[1].Yazar Karialıların kökenlerine de atıfta bulunur. Genel olarak, Karialılar Minos egemenliğinde iken Lelegler olarak biliniyordu[2]. Ancak Homeros buna karşı çıkarak Karialılar ile Lelegleri birbirinden ayrı kavimler olarak gördüğünü; Troia Savaşı sırasında Leleglerin Troia'nın güneybatısındaki Satnioeis Çayı yakınlarında yaşayan farklı bir kavim olduğunu belirtir[3]. Yerleşim yerleri ve kökenleri dışında, Troia Savaşı esnasında Karialıların faaliyetlerini de bu kaynaktan öğrenmekteyiz.

Alkaios M.Ö. 620-580 yılları arasında yaşamış Lesbos'lu Arkaik Dönem Hellen şiir yazarıdır. Anakreon ise M.Ö. 582-485 yılları arasında yaşamış ve aslen İonia'nın Teos şehrinden olan Arkaik Dönem Hellen lirik şiir yazarıdır. Alkaios ve Anakreon Karialıların bazı askeri teçhizatları keşfetmesiyle ilgili ilk defa bilgi veren şairlerdir. Bu şairler Karialıların iki askeri teçhizatı yani sorguç ve kalkan kulpunu keşfettiklerini belirtirler. Bu şairlerin ifadeleri günümüze Strabon'un aktarması sayesinde ulaşmış ve diğer yazarlar da askeri teçhizatlarla ilgili bilgi verirken bu şairlerden yararlanmışlardır[4] Strabon'un eserinde Alkaios'un "Bir Karia sorgucunu titreterek" ve Anakreon'un "Gel, kendi kolunu Karialıların eseri olan kalkan kulpuna sok" dedikleri kaydedilmiştir[5]

M.Ö. 484 yılı civarında Halikarnassos'ta (Bodrum) doğan yani kendisi de bir Karialı olan Herodotos, yaptığı gezilerde gördüklerini aklında tutarak bunları İon diliyle yazmıştır.

[1] Homeros 1924, 867-870.
[2] Strabon 1924. 1-6.
[3] Homeros 1924, 428-430.
[4] Strabon 1924, 27; Bergk 1882, 22-91.
[5] Strabon 1924,27.

Yazarın "Historiai" adlı eseri 9 kitaptan meydan gelmiştir. Eserinde Hellen ve Hellen olmayanların genel bir tarihini vermeyi ve Hellenlerle Perslerin sürüp giden savaşlarını anlatmayı amaçlayan Herodotos, bunu yaparken Karialılar ve Karia şehirleri üzerinde durmuştur. Herodotos, Karialılarla ilgili olarak şunları iletmektedir: "Harpagos İonia'yı boyunduruk altına aldıktan sonra yanına İonialılar ve Aiolleri alarak Karialılar, Kaunoslular ve Lykialılara karşı bir sefer düzenledi. Bunlardan Karialılar anakaraya adalardan geldiler; çünkü geçmişte onlar adalıydılar, Lelegler olarak adlandırıldılar ve Minos'un yönetimi altındaydılar, (raporlarla öğrenebildiğim kadarıyla) vergi ödememekteydiler ancak o [Minos] onlara ihtiyaç duyduğunda gemilerinin mürettebatını sağlamaktaydılar[6]." Yine Mısır ordusunda bir kısım Karialıların ücretli asker olarak bulunduğunu ve Karialıların korsanlık için denize çıktıklarını ifade etmektedir[7] Herodotos'un eserinden Karialıların İonia Ayaklanması'ndaki (M.Ö. 499-494) rollerini de öğrenmekteyiz. Karialılar İonialılara uyarak Perslere karşı ayaklanmışlar, bu haberi alan Pers generali Daurises ise Hellespontos'tan geri dönerek Karialılar üzerine yürümüştür[8]. Daurises'in gelişinden sonra Karialılar Marsyas kıyılarında yiğitçe savaşmıştır; ancak sayı çokluğu karşısında önce bozguna uğramışlar sonra ise toparlanarak Pers ordusunu yenmişlerdir[9]. Herodotos ayrıca bazı Karialı tiranlardan da söz etmektedir. Bunlar; Mylasalı İbanollis oğlu Herakleides, Mylasalı İbanollis oğlu Oliatos, Termeralı Tymnes'in oğlu Histiaos, Halikarnasos tiranı Lygdamis ve Lygdamis'in kızı Artemisia'dır. Bunlardan Mylasalı İbanollis oğlu Herakleides İonia Ayaklanması sırasında Perslere karşı önemli başarılar kazanmıştır[10]. Herodotos, Histiaos'un Miletos tiranı Aristagoras'ı isyana teşvik etmek için uğraştığını ve İonia Ayaklanması sırasında İatragoras'ın Mylasalı İbanollis oğlu Oliatos ve Tymnes oğlu Histiaos'u tuzağa düşürdüğünü ifade eder[11]. Aristagoras böylece Dareios'a karşı her türlü düşmanca tedbire başvurmuş oluyordu. Sözde tiranlıktan çekilmiş ve Miletos'ta demokratik bir hükümet kurmuştu, sonra birçok yerde tiranları kovmuş ve her birine kendi tiranlarını teslim ederek hoşnutluklarını kazanmak istemişti[12]. Histiaos aynı zamanda deniz subayları içinde yer alan önemli kişilerden biriydi[13]. Bundan başka, Herodotos Halikarnassos tiranı Lygdamis'in kızı Artemisia'nın yarı Halikarnassos'lu yarı Giritli olduğunu ve Artemisia'nın

[6] Heredotos 1920,171.
[7] Heredotos 1920, 152.
[8] Heredotos 1920, 117.
[9] Heredotos 1920, 119-121.
[10] Heredotos 1920,121.
[11] Heredotos 1920, 35.
[12] Demir 2006, 5-6.
[13] Heredotos 1920, 98.

Halikarnassosluların, Kosluların, Nisyrosluların ve Kalydnosluların başına geçtiğini belirtmektedir. Artemisia, Xerxes'in Yunanistan'ı istilasında Pers donanmasında Karia birliklerinin başında yer almış ve erkek gibi savaştığı için Xerxes'in övgüsünü kazanmıştır. Herodotos, sefer sırasında bütün donanmada Sidonlu denizcilerden sonra en ünlü gemilerin Artemisia'ya ait olduğunu ifade etmektedir[14] Yine Herodotos'a göre Karialılar savaş başlığının üzerine konulan sorguç, kalkan üzerine işaretler kazımak ve kalkanı tutmak için kulp yapmak gibi icatlar gerçekleştirmişler; Hellenler de bunları onlardan almışlardır[15]

Thukydides M.Ö.460-400 yılları arasında yaşamış Atinalı tarihçi ve komutandır. Hemen hemen Herodotos'un çağdaşı olan yazar Peloponnesos Savaşları'nın nedenlerini, savaş alanlarını ve savaşla ilgili resmi belgeleri değerlendirdiği bir eser oluşturmuştur. Thukydides eserinde Karialıların adalı bir kavim olduğunu, adalarda korsanlık yaptıklarını, anakaraya Minos tarafından gönderildiklerini ifade etmekte ve Delos'taki Karia mezarlarına değinmektedir[16]. Ayrıca yazar Atina'nın Ege politikası doğrultusunda Karia'ya yaptığı seferlerden de bahsetmektedir.

İsokrates, M.Ö. 436-338 yılları arasında yaşamış Atinalı hatiptir. Başta başkalarının mahkeme savunmalarını yazan İsokrates sonra siyasete atılmıştır. Yazarın 6 mektup ile 21 hitabet eseri günümüze kadar gelmiştir. İsocrates Karialıların adalardaki varlığı ile ilgili bazı veriler sunmaktadır[17] Aynı zamanda Karia bölgesine yönelik seferlere de değinmektedir.

Xenophon, yaklaşık olarak M.Ö. 430-335 yılları arasında yaşamış Hellen filozof ve tarihçisidir. Yazarın Anabasis, Hellenika ve Kyropedia adlı eserlerinde Karialıların ücretli asker olarak görev yaptığı ve hatta Kyros'un ordusunda bazı Karialı ücretli askerlerin bulunduğunu ifade edilmektedir[18] Bununla beraber Xenophon'dan Karia-Pers ilişkileri ve Karia'nın Perslere ilhak olmasıyla ilgili siyasi gelişmeleri öğrenmekteyiz.

Demosthenes, M.Ö. 384-322 yılları arasında yaşamış Hellenli hatip ve devlet adamıdır. Yazar, hakimler önüne çıkan davalı ve davacı taraflar için savunma yazılarıyla meşhurdur. "Rodosluların Özgürlüğü Üzerine" adlı eserinde Rodos'un Atina ile müttefikliğini sona erdirmesinden sonra, Atina'ya karşı mücadelesi anlatılmaktadır. Eser, daha sonra

[14] Heredotos 1920, 99.
[15] Heredotos 1920, 171.
[16] Thukydides 1910, 8.
[17] İsocrates 1980, 43.
[18] Xenephon 1983, 45.

Hekatomnidlerin egemenliği altına giren Rodos ile Karia'nın ilişkilerini anlatması açısından önemlidir. Demosthenes, Sosyal Savaş

sırasında Karia'nın içinde bulunduğu durumdan söz ederken Karialı Mausolos'un etkili olduğunu belirtmektedir[19] Ayrıca Karia-Atina ve Karia-Rodos ilişkileri ile Mausolos dönemi siyasi gelişmelerine değinmektedir.

Pausanias M.Ö. II. yüzyılda yaşamış Hellen coğrafyacısıdır. Bütün Yunanistan'ı, İtalya'yı ve doğunun büyük bölümünü dolaşan yazar eserinde şehirleri, anıtları, sanat eserlerini tanıtmakta, onlarla ilgili olarak her bölgenin mitos ve efsanelerini anlatmaktadır. Eseri, topoğrafya, mitoloji ve arkeoloji bakımından önemlidir. Pausanias, Lelegleri Karia ırkının bir kolu olarak tanıtmaktadır ve yazar aşağıda değineceğimiz Strabon'a benzer bir Karia-Leleg ilişkisinden bahsetmektedir[20].

Diodoros Sikilus, M.Ö. I. yüzyılda yaşamış Hellen tarihçisidir. Mısır ve Roma seyahatlerine çıkan Diodoros önemli bölümleri günümüze kalan Bibliotheke Historike (Tarih Kitaplığı) adlı eserini yazmıştır. Diodoros Karialıların denizci bir kavim olduğunu belirtirken, onların deniz gücünü kullanarak adaları işgal ettiklerini anlatmaktadır[21]. Mausolos'tan itibaren Hekatomnid hanedanlığı hakkında bazı veriler sunan Diodoros; denizdeki mücadeleler, Karia-Atina ilişkileri ve satrapların isyanı ile ilgili bilgiler vermektedir[22].

Vitruvius, M.Ö. I. yüzyılda yaşamış Romalı mimardır. De Architecture (Mimarlık Üstüne) adlı bir inceleme yazısı kaleme almıştır. Vitruvius, Karialıları ve Lelegleri aynı dönemde beraber yaşamış kavimler olarak görmektedir. Eserde Mausolos'un ölümünden sonra onun adına yaptırılan Mausoleion hakkında çok önemli bilgiler yer almaktadır[23].

Strabon, M.Ö. I. yüzyılda yaşamıştır. Amaseia (Amasya)'da doğan ve Karia'da Tralles (Aydın) yakınlarındaki Nysa (Sultanhisar)'da öğrenimine başlayan yazarın Geographika adlı eserini kaleme alış tarihi M.S. 18 yıllarında olmalıdır. Yazar eserinde eskiçağ Anadolu'sunun yalnızca coğrafyasını anlatmakla kalmayıp ayrıca her bölgeyi anlatırken tarihinden de söz ettiğinden oldukça önemli bir kaynaktır. Strabon'a göre, Karialılar Minos egemenliğine tabi idiler ve bunlara o zamanlar Lelegler deniyordu. Adalarda yaşıyorlardı, sonradan karaya göç

[19] Demosthenes 1926,15.
[20] Pausanias 1918, 7.
[21] D.Sikirus 1989, 113.
[22] D.Sikirus 1989,90-92.
[23] Vitruvius 1914,5.

ettiklerinde kıyı veiç kesimlerin çoğunu ilk sahiplerinden alarak ele geçirdiler[24]. Burada Karialıların kökeni konusunda Strabon ile Herodotos'un uyuştuğunu görmekteyiz. Bunun yanında Strabon Karialıların şehirlerini, yaşayışlarını ve çevre kavimlerle olan ilişkilerini ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır.

Genişlik ve sınırlara gelince, modern tarihçiler Karia coğrafyasını farklı şekillerde tanımlamışlardır. Bir tanıma göre, Karia Maiandros Nehri'nin sol kenarından Toros'un en yüksek tepesine kadar olan arazi kesimi olarak ifade edilmiştir[25]. Başka bir tanıma göre, bölge Anadolu'nun güneybatısında kuzeyde Maiandros Nehri ve güneyde İndos (Dalaman) Çayı ile sınırlanan izole edilmiş kesim olarak belirtilmiştir[26]. Paton-Myres'e göre, Karia kuzeyde Latmos (Beşparmak) Dağları , doğuda Marsyas (Çine) Vadisi, güneyde Keramos (Gökova) Körfezi ve Myndos Yarımada'sı ve Keramos Körfezi'nin güneyindeki Khersonesos bölgelerini kapsamaktadır [27] . Umar'a göre, kuzeyde Maiandros Nehri, kuzeydoğuda Salbakos (Babadağ) Dağı, doğuda Kızılhisar-Acıpayam Ovası, güneydoğuda Indos (Dalaman) Çayı ile sınırlanan bölge Karia'dır.[28]

Sonuç olarak, kuzeyde Maiandros Nehri, Messogis (Aydın) ve Karanlık Dağları, doğuda Babadağ, Honaz Dağı, Bozdağ, güneydoğuda Dalaman Çayı ve batıda Ege Denizi ile çevrili Küçük Asya'nın güneybatı bölgesi olan Karia; karadan doğu ve güneydoğuda Lykia ve Frigyalıların, kuzeyde ise Lydia ve Ionialıların komşularıydılar. Karia bölgesi günümüzde Aydın ve Muğla illerinin büyük bir bölümü ile Denizli ilinin batı uç kesimlerini kapsamaktadır

Kuzeyde Karia ve Lydia arasındaki sınır, Tralles'i (Aydın çevresindeki Güzelhisar) içine alan bölgedir[29]. Xenophon, Maiandros kıyısındaki Tralles'ten "Karia Tralles'i" olarak söz etmektedir [30] . Sevin'e göre, M.Ö. 4. yüzyıla kadar bu sınırı Messogis Dağları belirlemiştir[31].

Homeros, Karialıların Miletos'un güneyinde yaşadıklarını ifade ederken Myous (Avşar) ve Priene'yi (Güllübahçe) de Karia sınırları içinde belirtmektedir[32]. Ancak, Diodoros ve

[24] Strabon 1924,27.
[25] Texier 2002,215.;Ruzicka 1992,5
[26]. Paton-Myres 1896,188.
[27] Umar 1999,1.
[28] Sevin 2001,105.
[29] Hornblower 1982, 2.
[30] Xepenhon 1983, 19.
[31] Sevin 2001,109.
[32] Homeros 1924, 858.

Strabon'a göre bu sınır Maiandros tarafından çizilmiştir [33] Strabon'a göre, Maiandros yumuşak ve ağır bir biçimde genişleyerek Frigya içerisinden bir süre aktıktan sonra Maiandros Ovası denen yerde Karia ile Lydia sınırını oluşturmaktadır[34].

Özellikle M.Ö.188 yılında imzalanan Apameia Barış Antlaşması'ndan sonra sınır olarak Messogis yerine Maiandros kullanılmaya başlanmış; Roma ve Bizans dönemlerinde de bu yeni çizgi benimsenmiştir[35]. Yani, bölgenin kuzeybatı uç kesminde sınırı en erken dönemlerden beri Maiandros Nehri çizmiştir[36]. Semple'a göre, Karia ile Lydia arasında Maiandros Nehri bir kemer oluşturmaktadır[37]. Myres'e göre de Karia'nın kuzey sınırındaki Miletos, Maiandros'un güneyinde uzanan Sardeis'ten itibaren içerdeki bölgelerle mükemmel iletişim kurabilecek durumdadır[38]. Herodotos'un Priene, Myous ve Miletos kentlerini Karia içerisinde ifade etmesi de bu düşünceyi desteklemektedir[39].

Karia ile İonia arasındaki sınırın Latmos (Bafa) Körfezi'nin kuzeyindeki Söke-Ortaklar civarından geçen hat olduğu sanılmaktadır[40]. Panormos (Kovela) Limanı geçildikten sonra Neleus'un (Miletos kentinin kurucusu) Poseidon'a sunak yaptırdığı köşenin dönüldüğü yer İonia ile Karia arasındaki sınırı oluşturmaktadır[41].

Kuzeydoğuda sınırı oluşturan Karura [42] (Tekeköy'ün kuzeybatısında), Ephesos'tan (Efes) yüz kırk stadia uzaklıktadır[43] Yine doğuya doğru Olympos yakınlarındaki Sultan Dağ, Frigya sınırında önemli bir zirvedir. Büyük zirvenin kuzeybatısında sona eren bir sırt güneydoğuya uzanmakta ve önemli bir set oluşturmaktadır[44] Bölge doğuda Kabalis yöresi ile komşudur ve burada kuzeyden güneye doğru sıralanan Aphrodisias (Geyre), Herakleia (Kapıkiri), Apollonia (Medet) ve Kidrama (Yorga) Karia'nın en doğu uçtaki kent ve kasabaları durumundadır[45].Burada Karia bölgesi Tabai (Kale Tavas yakınlarında) Ovası'na kadar uzanmaktadır[46].

[33] D.Sikirus 1989, 36.
[34] Strabon 1924, 15.
[35] Aydoğan 1997,955.
[36] Xenephon 1983 14.
[37] Semple 1921,341.
[38] Myres 1920, 425.
[39] Heredotos 1920, 142.
[40] Kızıl 2002,110.
[41] Stark 1958,30.
[42] Karura, Denizli'nin 12 mil kuzeybatısında sıcak sularıyla ünlü antik bir yerleşim birimidir.
[43] Strabon 1924, 17.
[44] Ramsay 1923, 283.
[45] Sevin 2002, 109.
[46] Strabon 1924, 12.

Güneydoğuda, Karia ile Lykia arasındaki sınır çok belirgin olmasa da Telmessos[47] 'un (Fethiye) batısında kalan Doidala (Yenice) buradaki hudut kasabası olarak kabul edilebilir[48]. Bu konuda Livius da Telmossos Körfezi'nin bir tarafının Karia'ya, diğer tarafının Lykia'ya ait olduğunu ifade etmektedir. Bu yöredeki Telandros (Nif), Plinius tarafından Lykia kasabaları arasına konulurken, Byzantionlu Stephanos tarafından Karia kasabaları arasına yerleştirilmiştir[49] Ancak, özellikle ikinci yüzyıldan itibaren sınırın İndos (Dalaman) Çayı tarafından çizilmiş olduğu, hatta beşinci yüzyılın ortalarında itibaren Kaunos'a (Dalyan) kadar daraltıldığı anlaşılmaktadır[50](Har.1).

[47] Geniş ve iyi korunmuş Telmossos Körfezi Lykia'da hem gemi taşımacılığı için iyi barınılan bir körfez hem de verimli bir ova sunmaktadır. Burada yer alan birçok liman Lydia'dan Telmossos'un güneyine körfezin batıya doğru girişi, Küçük Asya'da yaygın denizciliğe ait kentsel yaşamın en dikkate değer örneklerini göstermektedir. Bk., Foss 1994, 4.

[48] Akşit 1967, 50.

[49] M.Ö. 4. yüzyılda bir düzenleme yapılmıştır. Bu tarihte Lykia sınırı batıya yayılmış olmalıydı. Yeni sınır muhtemelen İndos (Dalaman) Çayı idi. Ptolemy (5.3) sınırı Kalinda ile Kaunos arasında koymakta ve İndos'u Karia'nın bitişi ve Lykia'nın başlangıcı olarak kaydetmektedir. Bk., Arkwright 1895, 94-95.

[50]Sevin 2002, 109.

3. Börükçü Tarihi ve Coğrafyası

Börükçü, günümüz Muğla İli, Yatağan İlçesi, Yeşilbağcılar Kasabası sınırları içerisindeki Stratonikeia ile Lagina Hekate kutsal alanı arasındaki kutsal yol güzergahı üzerine kurduğu bir yerleşmedir[51] (Har.2). Börükçü tarihini, kentin konumu itibariyle bu iki merkezle birlikte incelemek gerekmektedir.

Antik kaynaklar Stratonikeia'nın M.Ö. 270 yıllarında Seleukos kralı I. Antiochos tarafından karısı Stratonike'nin adına kurduğunu bildirirler[52]. Strabon, Stratonikeia'nın bir Makedon yerleşmesi olduğunu söyleyip bilgi vermeye devam etmiştir. Buranın krallar tarafından kıymetli hediyeler ile süslenmiş ve şehir geliştirilmiştir[53].

Lagina ise, tespit edilen kalıntılara göre M.Ö. III. bine kadar uzanmaktadır. Eski Tunç Çağlarından sonra ele geçen en erken buluntular Submiken Dönemi ve Geometrik Dönemlere aittir[54]. Lagina ve çevresinde M.Ö. VIII. yüzyıldan itibaren küçük yerleşimler büyümeye ve yeni yerleşimlerin sayıları artmaya başlamıştır. Genişlemenin bir sonucu olarak da kutsal alanlar imar edilmesini gerekli kılmıştır. Bunun sonunda da Lagina Kutsal Alanı imar edilmiştir.

M.Ö. III. yüzyıl ikinci çeyreğine Stratonikeia kentinin, Suriye kralı I.Antiochos tarafından imar edilip genişletilmesinden sonra, aralarında Lagina'nın 1 km kuzeybatısında bulunan Koranza'nın da bulunduğu ve pek çok küçük yerleşim yeri Stratonikeia'nın bir demosu haline getirilmiştir. Bu idari değişikliğe rağmen Lagina her zaman önemini korumuştur.

Stratonikeia, M.Ö. 205 yılında Makedonya kralı Philip'in eline geçer. Hiç savunma sistemi olmayan Lagina da bu istiladan etkilenmiştir. Daha sonra Stratonikeia ve demosları fidye ödeyerek bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır. M.Ö. 197 yılında bölge Rodos hakimiyetine

[51] Güleç-Sağır-Özer-Satar 2004, 167.

[52] Sevin 2001, 114.
[53] Strabon XIV. II. 25.
[54] Yusuf Boysal 1967–1972 yıllarında Lagina'da yaptığı kazılarda Geometrik Dönem'e ait eserler bulmuş ve eserleri Bodrum Müzesine teslim etmiştir.

girer. M.Ö. 189 yılına ait bir kitabeye göre de Stratonikeia ile Rodos arasında sınır antlaşması yapıldığı göz önüne alınırsa Rodos hakimiyeti uzun sürmemiştir[55].

Börükçü de yukarıda bahsettiğimiz VIII. yüzyılda yeni kurulan yerleşmeler arasında yer almaktadır. Börükçü içinde "Kurtarıcı ve Karia'lı Zeus'a" sunulmuş olan kitabeye ilaveten iki ayrı yerde üzerinde çift ağızlı balta kabartması olan altar bulunmuştur[56]. Bu buluntular Börükçü'ye yerleşmiş olan halkın Karialı olduğunu ve tüm Karia bölgesinde olduğu gibi Börükçü'de de Zeus kültünün varlığına işaret etmektedir. Ancak bugüne kadar yapılan yüzey araştırmaları ve kazı çalışmalarında Börükçü'de Zeus kültüne ait bir alana rastlanılmamıştır. Börükçü'de yer alan kutsal alan Zeus'a adanmış olsaydı mutlaka bu tanrı ile ilgili bir malzeme bulunurdu. Oysa kutsal alan içerisinde Zeus'a dair hiçbir buluntu veya işaret bulunamamıştır. Lagina ve Stratonikeia'da daha önce bulunan kitabelerde Koliorga'da Artemis kültünün varlığı bilinmektedir. Bunun dışında bu bölgedeki diğer yerleşimlerde de tanrıça Artemis ile ilgili kült alanlarının yaygın olduğu bilinen bir gerçektir. Bu bölgesel ve epigrafik kalıntılarla kutsal alanda bulunan pithosun içindeki taşlar bu alanın tanrıça Artemis'e adanmış olabileceğini göstermektedir[57]. Sonuç olarak Börükçü'de Artemis'e ait kutsal alanın varlığı bilinmekte olup, buranın Koliorga antik kenti olduğu görüşü ağır basmaktadır.

2002–2007 yılları arasında on iki ay süren kazı çalışmalarında ele geçen yazıt, mimari, sikke ve seramik buluntuları değerlendirildiğinde; Börükçü'nün sırasıyla, Geometrik, Arkaik, Klasik, Hellenistik, Roma, Bizans Dönemlerinin izlerini barındırdığı tespit edilmiştir. Nekropol alanında yapılan çalışmalarda ise Mısır ve Atinadan gelen kap ve takı eşyalarının yanı sıra bulunan Rhodos sikkelerinin bu alanda bir deniz ticaretinin varlığının kesin kanıtı olduğunu göstermektir. Burada akla gelen sorular ise bunlar buraya hangi deniz yolu güzergahı ile gelebilmiş olduğudur. Bu amaçla ticaret, ticari gemiler ve bölgeye yakın olan liman kentleri hakkında bilgiler verilerek deniz ve kara ticaret yolları saptanmaya çalışılmıştır.

[55] Tırpan-Söğüt 2005, 3.
[56] Tırpan-Söğüt 2005, 263.
[57] Tırpan-Söğüt 2005, 263.

4 – TİCARETİN ORTAYA ÇIKIŞI VE KARİA BÖLGESİ DENİZ TİCARETİ

Ticaret, birçok değişik maddenin alım-satımıyla ilgili bir faaliyet olarak tanımlanabilir. Bu maddeler, en üst düzeyde gereksinimi olan maddelerden, çeşitli zevk ve ihtiyaçların karşılanmasını amaçlayan, edinilmesi çok da gerekli olmayan lüks tüketim maddelerine kadar çeşitlidir[58].

İhtiyaç duyulan belirli malların ticaretini yapmak için belirli şartların da oluşması gerekmektedir:

1- Malların nerelerden temin edileceği,

2- Bu ticaretin uluslararası veya yurt içine yapılmasının serbest olması,

3- Bu maddelerin ticaretini yapan tüccarların olması,

4- Bu ticaretin organizasyonu,

5- Gerekli maddelerin taşınmasına uygun yol şebekelerinin varlığı,

6- Mal değişimini mümkün kılacak dil ve ticaretin oluşmasında etkin para birimi veya ödemenin yapılması[59].

İnsanların toplayıcılıktan üretici duruma geçmeleriyle birlikte yeni gelişmeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sayede yeni zanaatlar doğmuş ve özellikle erken dönemlerde çömlekçilik sanatı ilk sırayı almıştır. Aynı tür kapların hemen hemen çağdaş yerleşim yerlerinde aynı anda bulunmaları, bunların belirli üretim merkezlerinde imal edildikten sonra pazarlandıkları, diğer bir deyişle ticaretin veya değiş-tokuşun yapılmış olduğu görünümünü vermektedir[60].

Halen Akdeniz'in bir çok bölümündü yapılmakta olduğu gibi, gemiler kıyıdan açıkta durur, mavnalarla eşyalar yüklenir ve yük boşaltılırdı. Atina ve ona benzer büyük merkezlerde, gemi iyi korunan bir limana girer ve iskele tahtalarının bağlandığı bir rıhtıma yanaşırdı. Rıhtımın arkasında depolar,

[58] Donbaz 1997,57.
[59] Donbaz 1997,58.
[60] Mellink 1989, 319-331; Efe 1998, 297-302; Bilgi 1997, 2.

dükkânlar bulunur, tüccarlar para değişimi yaparlar ve gemi sahipleri güneşten ve yağmurdan korunarak işlerini yürütürlerdi.

Bir kaç istisna dışında antik deniz ticareti yaz aylarında (Mayıs'tan Ekim'e) yapılırdı. Sonbaharın gelmesiyle gemiler kış için yatar, rıhtımlar kapatılırdı. Limanlar kış sezonuna girerlerdi. Bu bütün aktivitelerin beş aya sığdırılması demekti.

. Genel olarak bakıldığında, özelikle deniz ve nehir kıyılarının tarıma elverişli ve müreffeh olduğu, ancak diğer dağlık kesimlerin pek gelişmemiş olduğu görülmektedir[61]. Bunun yanında toprağın verimli olmaması, Karia'yı yukarıda belirtildiği gibi ücretli asker ve bunun yanında gemici ve kölelerin ihracı için tanınmış bir yer haline getirmiştir. Yani, Karialılar köle ticaretinden de büyük kar elde etmekteydiler.

Karialılar Pers'ten Roma'ya, Karadeniz'den Sudan'a kadar dağılmıştır[62]. Madencilikte mermerin önemli bir yeri olduğu, endüstriyel alanda ise önemli gelişmeler olmadığı görülmektedir. Bölge, özellikle Hekatomnidlerin buraya hakim olmasıyla daha çok refah ve bolluğa kavuşmuştur. Son yıllarda Halikarnassos ve Knidos Yarımadaları kıyılarında saptanan çeşitli dönemlere ait gemiler, bu ticaretin en belirgin kanıtlarıdır. Kıyıdaki Hellen kentleri ve adalar ticarette ilerlemişler; İdyma, Keramos ve İasos gibi küçük limanlar da sahil boyu ticareti geliştirmişlerdir[63]. Yine Telmessos (Fethiye) Körfezi gemi taşımacılığı için iyi barınılacak bir yer konumundaydı. Körfezin batıya doğru girişi, Küçük Asya'da yaygın denizciliğe ait kentsel yaşamın önemli bir örneğini sunmaktaydı[64]. Halikarnassos kapalı bir

[61] Atina ve Pers İmparatorlukları'nda taş işçisi yada kuyumcu olarak yaşayan Karialıların varlığı bilinmektedir. Bk., Hornblower 1982, 9; Cameron, no.37. Bunun yanında, daha önce de belirtildiği gibi erken dönemlerden itibaren refah içinde olmayanların ücretli askerlik yaptığı kaydedilmektedir. Bk., Hdt. 1.71; 2.61, 152, 154, 163; 3.1, 11; 5.111-112. Ekonomik nedenlerden dolayı Karia bölgesinden daha ucuza ve bol miktarda köle temin edilmekteydi. Hatta bu köleler Antik DönemAtina toplumunda sıklıkla görülmekteydi. Ayrıntılı bilgi için bk., Demir 2005, 25 vd.

[62] Carpnerter-Boyd 1977,213. Heredotos Erken Arkaik Dönem'den itibaren Karialı kölelerin özellikle Atina'daki varlıklarına işaret etmektedir. Daha önce belirtildiği gibi Herodotos, Khioslu Panionios'un Hermotimos adlı köleyi Sardeis'e getirerek onu Pers sarayına sattığını ve Hermotimos'un sonra sarayda önemli bir konuma gelmeyi başardığını aktarmaktadır. Bk., Hdt. 8.105.1-2. Burada önemli olan nokta bu köle ticaretini yapan Panionios'un Khioslu olmasıdır. Bu, Khiosluların meşhur zenginliğinin kısmen köle ticaretinden kaynaklandığının bir göstergesi olabilir. Bk., Demir 2005, 26-27. Karialı köle ve ücretli askerlerin çok bulunduğu, hatta "Cario" isminin daha çok Atina oyunlarında köle karakterini temsil ettiği belirtilmektedir. Bk., Robertson 1993, 203; Pope 1935, 160.

[63] Myres 1920, 429.

[64] Foss 1994, 4.

limana sahiptir[65]. Burada ticaret oldukça gelişmişti. Halikarnassoslular ticaret gemisi ya da başka malların karşılık gösterilmesi sonucunda kredi verebilecek kadar paraya sahipti[66]. Ekonomisi genel olarak denizciliğe dayanan İasos, özellikle Roma döneminde önemli bir gümrük durağı haline gelmiştir[67].

[65] Bean-Cook 1955,85.
[66] Hornblower 1982,6. Bunun yanında Halikarnassos'ta M.Ö. 5. yy.'da belli bir kanuna karşı gelenlerin yurt dışına satıldığı ve Perslerin iç bölgeleriyle sürekli organize köle ticaretinin olduğu ifade edilmektedir. Hornblower 1982, 9.
[67] Stark 1958,31.

5-Antik Çağda , Akdeniz ve Ege Denizi Ticari Rotaları:

Antik Çağda,Akdeniz ve Ege'de pek çok değişik merkez,farklı ürünleri ile ünlenmiştir. Bugün, Akdeniz, Ege ve Karadeniz'de kalıntılarına rastladığımız bu merkezleri incelerken, unutmamamız gereken, ticaret rotasını kaba hatları ile gözler önüne seren, merkezler arası yolculuk, çoğunlukla yaz sezonunda yapılıyordu.

Genel olarak söylendiği gibi; yaz aylarının getirdiği rüzgarlar, Ege'den doğup Dardaneller'in üstlerinden Karadeniz'in limanlarına kadar ulaşmak için uygundu. Sonbaharın güçlü rüzgarları esmeye başladığında ise, ağırca yüklenmiş gemiler bir an önce limanlara sığınmak zorundaydılar. Ama bu sığınma uzun zaman almamalıydı. Eğer eve doğru yola çıkma 'Dinleper' aylarından itibaren başlamışsa, "Arcturus'un yükselmesinden önce (Eylül başları) olursa, geminin aldığı yük suya daha çok batardı. Bu nedenle Sicilya'da durmak mutlaka gerekliydi. Sırasıyla; önce Malaia burnundan ve sonra Korinth boğazından dönen yol boyunca, gemilerin seyrini, erken yaz günlerinin sıcak iklimi Etesia rüzgarları ve gemilerin ağır kargosunun durumu, taşınabilirliği belirlerdi. Girit"in güneyi, Naucratis, Suriye limanları ve Kıbrıs; Pire'den gelen ve "Elesian" rüzgarları ile yön değiştirip, kuzey akıntıları boyunca Suriye kıyılarından Kıbrıs'a ve oradan da Asya kıtası adalarından Hellas'a dönen gemiler için önemli bölgelerdi[68]. Bu limanların küçük gemileri, tek ve basit gemi direkleri ile güçlü rüzgarlara karşı koyamadıklarından, rüzgara karşı yelken açamazlardı. Ters rüzgarlarda hareket etmek için daha gelişmiş tekneler ve en az iki veya üç gemi direği gerekliydi[69].

Atina ve Korinthi merkez alan bir geminin izleyebileceği dört rota vardı: ilk olarak, kuzeydoğuya doğru gidilirken, Makedonya ve Trakya kıyılarından geçip Dardanellerden Boğaziçi'ne oradan da Karadeniz içlerine giderdi. Bir geminin toplam büyük yükünü oluşturan balık, kereste, köleler ve tahıl ise, en önemli rota buydu. Bithynia ormanları ve Danube (Tuna) vadisi kereste, ağaç kömürü ve gemi yapımında kullanılan zift ve reçine, Pontus ve Güney Rusya ise balık ve buğday açısından oldukça zengindi. Euxine rotasının korunması ve yolun açık tutulması, hayati önem taşıyordu. Bu nedenle Hellaspont çok önemliydi. M.Ö. 5. yy.'ın başlangıcından itibaren bu yolun kontrolü Miletos'a geçti. Bu kontrol, Pers'lere karşı yapılan ayaklanmada Atinalılara geçmeden önce kısa bir süre Sparta'lılar tarafından yapıldı. Söz konusu yol, M.Ö. IV. yy.'ın başında da sırasıyla; Atina ve Pers gözetimi altında kaldıktan sonra Rodos'a geçti. Bu yolun önemi; Atinalıların, tahıllarını Pontus'tan korumak ve yolun kontrolünü elinde tutmak için harcadığı çabadan da anlaşılmaktadır. Bu çaba, tahıl ticareti sırasında daha da arttı. Çünkü Atina devletinin ekonomisinde hububatın, öncelikle

[68] Rose 1971,11.
[69] Holmes 1990,26.

buğdayın rolü çok büyüktü[70]. Bu nedenle hububat ticaretinin yapıldığı yolları mutlaka açık tutmak ve korsanlardan korumak gerekiyordu. Stratejik noktalara garnizon kurmaları ve genel olarak da deniz kuvvetlerini güçlü bulundurmaları bu yüzdendi.

İkinci rota; Girit'in güneyine, oradan da Mısır'a ve yeniden Kıbrıs'a Rodos'a dönen rotaydı. Rodos ve Delos, bu yolun antrepolarıydı. Yolun önemi, Asya ticaretinin, yani Hindistan, Arabistan, Babil, Phoenicia ve Mısır'ın hububatının, Kıbrıs kerestesi ve bakırının ticaretinde önemli bir geçiş yolu olmasıydı. Kyrene'den yapılan ticaret, kuzey Girit yolu ile küçük bir değişikliğe uğradı ve bundan sonra Hellas'ın açık denizlerine kısa bir yolculuk oldu. Alexandria'nın kurulmasından önce Fenike limanları olan Tyre ve Sidon; Asya ve Avrupa arasında, Miletos ve Naucratis'taki Grek tacirlerin rekabetine karşı tek merkez (monopolis) olma çabası veriyordu. Kartaca'nın ticari yükselişinden sonra; Hellenistik Çağda Doğu Akdeniz ticareti, yeni parlayan Antakya ve İskenderiye limanları arasında paylaşıldı[71].

Üçüncü ana rota; Bu rotanın büyük bölümü sürekli olarak Korinth ve kolonilerinin elinde olan Korinth körfezinden geçer, Akarnai ve Epirus kıyılan boyunca devam eder ve Adriatik denizinin her iki yakasındaki limanları içerirdi. Adriyatik'teki Grek ticaretinin sorunu, büyük bir tartışmanın kaynağı oldu[72]. Çünkü Grek tacirlerinin bu bölgeye rağbet etmemiş oldukları düşünülemez. Fakat araştırmacıların çoğu Greklerin niçin bölgeyi ihmal ettiklerine dair birçok neden sıralıyorlar[73]. Düzensiz yağmurlar denizcileri uzak tutmuştur deniyor. Doğrudur ki; burada iki yağmurlu bölge vardır: Drin'in kuzeyindeki Albania ve Montegro. Diğer yandan, Adriatik havzasının geneli, Güney İtalya ve Sicilya kadar yağmurludur. İkinci olarak ileri sürülen; alçaktan esen değişken rüzgarların Grek gemileri için yeterli derecede tehlikeli olduğudur. Aniden bastıran kış rüzgarlarını (Bora) yenmek güç olduğundan, Grek denizcileri bu havalarda denize açılmazlardı. Yaz rüzgarlarını yenmek konusunda zaten bir sorun yoktu. Üçüncü olarak ileri sürülen ise, illyra'lı korsanlar. Bu konuda söylenecek tek şey ticaretin olmadığı yerde korsanlar da olmaz. Demek ki ticaret vardı ve yoğundu. Düşünülemeyecek son şey ise hiçbir zaman denizlere hakim olmamış Etrüsk'lerin düşmanlığının Grek'leri uzak tutmuş olması[74].

[70] Hosebroeck 1993, 146-150.
[71] Michell 1957, 244.
[72] Beaumont 1936,159.
[73] Michell 1957, 244.
[74] Michell 1957, 245.

Bir diğer yandan Adriatik'te ticaret yapmak oldukça zordu. Euboian'lar Epidamnus'u ilk işgal edenlerdir. Bunun amacı Korlnth'lilerin elinden Adriatik ticaretini almaktı. Po vadisine ilk ulaşanlar Fenike'li güçlü denizciler olabilir. Bu denizciler, batıda kendilerine bir yer edinebilmek için Po vadisine ilk olarak ulaşmak istemişlerdir. Erken dönem Korinth ticareti, İlyra'nın güneyindeki Damastium'un gümüşleri içindir.

Po vadisiyle ticareti ilk olarak Fenike'liler M.Ö. VI. yy.'da başlatmış ve M.Ö. V. yy.'da geliştirmişlerdir. Bohemia'dan Adriatik'e kalayın gelişi ise Kartaca'nın Atlantik rotasını monopolize etmelerinden sonradır. Amber (kehribar), önemli bir ticaret elemanıdır ve değerini Roma imparatorluğu sonuna kadar kaybetmemiştir[75]. Bu sayılanların içine buğday ticaretini de katabiliriz. Ama hepsi bir araya gelse bile Adriatik, önemli bir ticaret yolu olamaz. Bu nedenle bu rota, Grek tüccarları tarafından pek fazla önemsenmemiştir.

Dördüncü rota; Korinth'in berzahından veya Maleia burnundan Sicilya'ya ve daha uzakta Mesana boğazlarından ya da, Sybaris üzerinden Laos ve Scidros'a karadan taşınarak, İspanya, Gal, Korsika, Sardunya ve İtalya'nın batı kıyılarına uzanan bir ağ çizer. En kuzeyde, Kumae'den Gal ve ispanya'ya Massalia ve Emporiae'de Grek tüccarlarının iyi karşılandığı, Grek kolonilerince oldukça benimsenen ve başarı elde edilen bir rota[76].

Colaeus'un, Tessus'a harika yolculuğunun hikayesi ve zengin ürün elde edenlerin maceraları, diğerlerini de aynı riski göze alacak denli kışkırtmıştır. Batı Akdeniz kıyıları, Etrüsk'lerin ve Kartaca'lıların kıskançlığından ileri gelen tehlikeye rağmen, ticari ilişkinin kurulmasında her zaman denemeye, çabalamaya değer bulunmuştur. Grek tüccarlarının Kyme'yi emniyetin en son sınırı olarak kabul etmesine rağmen Sicilya'nın buğday, peynir ve kerestesi, Güney İtalya'nın ormanları rotanın çiziminde başlıca rol oynayan ürünlerdi.

Deniz ticaretinin gelişmesi ile birlikte gemi teknolojilide dönemsel farklılıklar göstermiştir. Bunlar antik dönemde dört farklı döneme göre ele alınıp incelenmiştir.

[75] Michell 1957, 246.
[76] Michell 1957, 247.

6- Antik Devir Gemi Yapımı Teknikleri

Denizcilik kavramının ne zaman ortaya çıktığı ve insanoğlunun denizcilik tecrübelerine ilk olarak hangi tarihte başladığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak böyle bir tecrübenin ilk kez M.Ö. IV. Binyılda Mısır'da gerçekleştiği düşünülmektedir. Nitekim M.Ö. IV. binyılın ortalarında Mısırlıların birbirine bağlanmış sazlardan salları vardı[77].

Başlangıçta saz demetleri, şişirilmiş keçi postları, bir kütük veya geniş ağızlı bir küp üzerinde su üstünde kalabilen insanoğlu bir süre sonra kendisini sadece su üzerinde değil, su dışında da tutacak, hatta açık denizlere açılmalarını sağlayacak araçların arayışına girmiştir. Bu doğrultuda ilk önemli adımın, yolcuları ve yükleri hem suyun üzerinde hem de kuru tutan kayıkların inşası olduğunu görüyoruz. Kayığın en erken tiplerinden birinin, hafif dallardan oluşan bir iskeletin üzerine post gerilerek, söğüt dalları, saz, ip ve sırımlarla örülmüş olduğu düşünülmektedir. Elbette ilerleyen zaman gelişkin yeni modelleri de beraberinde getirmeye hiç durmadan devam etmiştir.

6.1 Tunç Çağı Gemiciliği

Çok eskiden Hellas'ta çobanlar, çiftçiler ve tabii denizciler yaşıyordu. Dokuz bin yıldan daha önce, insanoğlu hayatını avcılık ve toplayıcılıkla sürdürürken bu gemiciler Ege'yi keşfe çıktılar. Melos adasının güneyiyle birlikte, volkanik sert, camsı bir madde olan ve keskin kenarlı bıçaklarını, kazıcılarını yapmalarına yarayan obsidieni de keşfettiler. Peloponnes'deki Franchthl mağarasında bulunmuş obsidien bıçaklar M.Ö. sekizinci yüzyıla tarihleniyor. Bu kesicilerle beraber balık kemikleri de bulunmuştur ki bu insanın yaşamı için yüzünü denize çevirdiğini gösterir. Skros'un monolitik çağ insanları da yaşamlarını denizden sağlıyorlardı. Bundan bir kaç bin yıl sonra da Neolitik çağ çiftçileri Girit ve Kıbrıs'a vardılar[78]. İlk denizcilerin teknelerinin nasıl olduğu hakkında tahminlerden ileri gitmemizi sağlayacak bilgilerden yoksunuz. Bir gün modern teknoloji, deniz dibindeki veya nehir yatağındaki kumun ve çamurun içinde bu teknelerin kalıntılarını bulmamızı sağlayana kadar, biz nehir kenarlarında ve burada doğmuş uygarlık, su taşımacılığı İle ilgili olarak bize sunduğu verilere dönelim.

[77] Casson 2002, 9.
[78] Bass 1972, 12.

Nehir boylarında yaşayan en erken topluluklar, en ilkel su taşıtlarını icat ederek, çağdaş gemiciliğe doğru ilk adımı atmışlardır. En erken sal tasvirlerinden birine, M.Ö. 700 yıllarına tarihlenen, Ninova kaynaklı bir kabartma üzerinde rastlanmıştır. Şişirilmiş bir tulumun, su üzerinde kendiliğinden yüzebildiğini gözlemleyerek, tek kişilik bir su taşıtı olarak kullanan insan (Lev. 1) daha sonra yan yana getirilmiş tulumların üzerine ahşap bir platform ekleyerek daha sağlam bir sal inşa etmiştir[79]. Uruk'tan pişmiş toprak tablet üzerinde gemi motifi (Lev.2) Amratian kasesi üzerinde, Nil teknesi Hammamat Wad11'den kaya resmi (Mezopotamya teknesi 4) Aynı yerden Mısır teknesi. M.Ö. 4. bin yıl teknelerini 5. resim ise Mezopotamya teknesinin M.Ö. 2900'daki görünümünü yansıtmaktadır.

Günümüze kadar kalabilmiş bazı kabartmalar ve pişmiş toprak gemi modellerinin yardımıyla, erken çağlardan itibaren Mısır'da inşa edilen nehir kayıkları hakkında bilgi edinmek mümkün olmuştur. Mısır nehir kayıkları yaklaşık 43 m. uzunluğunda ve 6 m. genişliğinde, omurgasız, düz karinalı, ahşap kayıklardı.

Mısırlılar, Nil nehrinden çıkıp, Akdeniz'deki uzak limanlara da seyretmişler ve açık denizlere uygun daha gelişmiş gemiler inşa etmişlerdir. Beşinci sülale devrinde (M.Ö. 2560-2420) tarihlenen kral Sahure piramidinin kabartmalarında yer alan gemiler, Byblos'dan dönen açık deniz gemilerini tasvir etmektedir[80]. (Lev.3) Sahure piramidi kabartmalarında yer alan gemilerin baş ve kıç kısımları hafif yüksek olarak inşa edilmiştir. Yelken direkleri ise iki ayrı kütüğün yan yana getirilmesiyle oluşturulmuştur. Gemilerin baş kısımlarından kıç kısımlarına kadar, aralıklarla çatal uçlu direklerle desteklenmiş, kalın halatlar uzanmaktadır. Gergin bir şekilde baş ve kıç taraflara bağlanan bu halatların işlevi, omurgasız olarak inşa edilen teknelerin deniz yolculuklarında, çatlamalarını ve parçalanmalarını ön1emekti. (Lev.4)

M.Ö. 2500 yıllarında Ege'de inşa edilen gemiler kürekliydi. Mısır gemilerine göre daha uzun ve dardı[81]. Bu dönemin Ege gemilerinin, baş kısmının yatık pozisyonu, Greklerin ve Romalıların "uzun gemi" olarak adlandırdıkları ve toparlak gövdeli gemilerden, bu özelliğiyle ayrılan gemi tipinin karakteristik özelliğidir. Daha geç devirlerde savaş gemilerinde, yatık baş kısmı, daha da sivrilerek metalle kaplanmış ve mahmuz icat edilmiştir[82]. (Lev.5)

M.Ö. 15-16. yüzyıllarda, Mısır'da kullanılan ticaret gemileri yelkenlidir. Baş ve kıç kısımlarının uzantıları oldukça yüksek yapılmıştır, her geminin ikişer adet dümen küreği vardır. Kraliçe Hatshepsut'un

[79] Bass 1972,13.
[80] Bass 1972, 16.
[81] Marrison 1980, 9.
[82] Casson 1971, 33-35.

tapınak mezarının kabartmalarında bu gemiler tasvir edilmiştir. Teknenin yapısını kuvvetlendirmek için, gemileri bir uçtan bir uca uzunlamasına geçerek, baş ve kıç kısımlarına gergince bağlanan halatlar bu tasvirde de yer almaktadır. Teknenin alt kısımlarında kürekçiler yer aldığından, testiler fiçılar ve bodur ağaçlardan oluşan yük, güvertenin üzerinde tasvir edilmiştir[83]. (Lev. 6)

Morrison, bu gemilerin daha sonraları, antik çağlar boyunca sürekli kullanılan, iskele ve sancak kısımlarında tek sıra halinde kürekçileri olan ve bu nedenle yükünü güvertede taşıyan ticaret gemilerine öncülük ettiklerini söylüyor[84].

M.Ö. 1600'lerden sonra özellikle büyük gemiler için yelken sürekli seyir aracıydı. Gemilerin kıç kısmının her iki tarafına yerleştirilen kalaslar ise, gemiye iniş çıkışları sağlamaktadır. Daha geç devirlerde inşa edilen uzun ve toparlak gövdeli gemilerde kalaslar yerlerini kıça İliştirilmiş merdivenlere bırakmışlardır[85].

Bu döneme ait bir batık gemi, kıyılarımızda bulunmuştur[86]. Morrison bu batıkla, Kenamun mezar kabartmasında tasvir edilen (Lev. 7) baş ve kıç kısımları simetrik olarak inşa edilmiş, dik görünümlü şişkin gövdeli, yelkenli yük gemileri arasında paralellikler kurmuştur.[87] Morrison'a göre Gelidonya Batığı'da benzer tipte bir ticaret gemisidir[88](Lev. 8).

İlyada'da, Miken uygarlığının en parlak devrinde, Troyalılara karşı savaşmak üzere, Yunanistan'ın çeşitli yerlerinde toplanan gemilerin ve mürettebatlarının bir katalogu verilmiştir[89]. Homeros bu gemilerin kürekle seyrettiklerini ve her filonun yedi gemiden oluştuğunu söyler. Homeros'a göre bu gemiler Pentekonter(elli küreklidir)[90]. Homeros'un destanlarının sekizinci yüzyıllın ikinci yarısında derlendiğini biliyoruz. Homeros'un kendi yaşadığı devirden 450-500 yıl öncesine dair olayları anlatırken, yaşadığı çağın gemilerinin özelliklerini gözönünde bulundurmuş olması olasıdır. Dolayısıyla Miken gemilerinin Homeros'un anlattığı gibi gelişkin olmaması ihtimali çok büyüktür[91].

[83] Bass 1972, 33.
[84] Morrison-William 1968, 53.
[85] Bass 1972,56
[86] Bass 1967, 57.
[87] Bass 1972, 22-23.
[88] Morrison 1980, 11, Bass 1972, 24.
[89] Homeros , (Çev. Murray), İliad II, 719-720
[90] Mansel 1984, 130.
[91] Bass 1972, 22

M.Ö. 12. yüzyılın başlarına doğru, Miken uygarlığı çökmeye başlamıştır. Messenia'da Pylos-Tragana mezarında bulunan ve M.Ö. 1200-1100 yıllarına tarihlenen, kil bir kut üzerinde ki gemi tasviri Pylos'un kullandığı gemilerin bir örneği olabilir[92]. Kıç kısmının uzantısı oldukça yüksek ve bu kısımda dümen kürekçisinin oturduğu bir seki vardır. Aynı şekilde bir seki başta da var. Geminin tek yelkeni var. (Lev. 9) Bir tarafında altı ya da onbir kürekçi yer alan, yelken direkli, serenli, teknesi orak biçimli, kıç kısmı yüksek, baş kısmı görece alçak olan Mısır gemileri M.Ö. 1176'da III. Ramses tarafından, Medinet Habu'daki bir anıt kabartmasında görülebilir(Lev. 10). Kabartmanın konusu Mısırlılarla, Miken ve Hitit uygarlıklarının çöküşüyle, Suriye, Filistin üzerinden, Nil'e doğru başlayan göçle gelen, istilacı göçmen topluluklar arasında meydana gelen bir deniz savaşıdır. Bu kabartmada gördüğümüz her geminin sadece bir yelken direği vardır.

Mısır gemilerinde bir tarafta altı ya da onbir kürekçi yer almaktadır, gemilerin tekneleri orak biçimindedir. Suriye gemilerinin ise baş ve kıç kısımları simetriktir ve kürekleri yoktur, yelkenleri vardır. Morrisan bu gemilerin aslında kürekli olduğunu fakat savaş nedeniyle o an için kullanmadıklarını düşünülmektedir yine Morrisan bu dönemde inşa edilen Akdeniz gemilerinin çok amaçlı olduğunu yani hem ticaret hem de savaş için aynı gemilerin kullanıldığını düşünüyor[93].

[92] Bass 1972, 21
[93] Morrison 1980, 13.

6.2 Arkaik Çağ Gemiciliği:

Arkaik Çağ, M.Ö.600-480 arasına tarihlenir. Bu dönemin gemiciliği hakkında ne yazık ki fazla bir bilgiye sahip değiliz. Miken uygarlığının çöküşünden sonraki dönemle (M.Ö.1100-800) ile ilgili olarak, Akdeniz'deki denizcilik faaliyetleri ile ilgili bilgilerimiz, gerek yazılı, gerekse görsel kaynakların azlığı nedeniyle çok az. Döneme ait kısıtlı veriyle araştırmacıların tahmin ettiği ise: Denizcilerin, kürekli gemilerle seyretmeye devam ettiği yolunda[94].

Grek gemiciliği karanlık bir çağdan sonra ilk önemli gelişmeleri M.Ö. 8.yy. da göstermeye başladı. Geç Geometrik Döneme ait vazo resimlerinde bu dönemi gözlemek mümkün. Vazolar üzerinde tasvir edilen gemilerin ayrıntılı anlatımına Homeros destanlarında çeşitli defalar rastlanıyor[95]. Homeros destanlarının M.Ö. 8. yy.'ın ikinci yarısında derlendiği düşünülürse, Homeros'un yaşadığı zaman diliminden 450-500 yıl önce yaşanmış olayları anlatırken, yaşadığı çağın gemilerinin özelliklerini temel almış olması oldukça muhtemeldir[96]. Tasvirlerin tümünde, perspektif hataları var. Gemiye ait öğeler ve geminin kendisi, insanlardan küçük çizilmiş. Morrison'un The Ship adlı kitabında, Attik krater parçalarından Fransuva vazosuna kadar, bu tarzın çeşitli örnekleri, stil analizleri yapılarak ve betimlenen teknelerin normalde nasıl olması gerektiği düşünülerek anlatılmakta. Morrison'a göre, geomerik dönemde yapılan tasvirlerde gerekli perspektif düzenleme yapıldığında, betimlenen teknelerin M.Ö. 600-550 yıllarına tarihlenen Françols vazosu üzerinde yer alan, Theseus'un otuz kürekli gemisiyle özdeş gemiler olduğu anlaşılmaktadır.[97] (Lev. 11) Olasılıkla İtalya'da M.Ö.7. yy.'ın ilk yarısında imal edilmiş olan Aristomothos vazosu, hem Etrüsk, hemde Grek tipini bir arada gösterdiği için dikkate değer bir örnektir. Ege'ye özgü Grek gemisi ince uzun tekne yapısı, alçak bir baş ve yüksek bir kıç kısmı İle Etrüsk gemisinden kolaylıkla ayırt edilebilir. Grek gemisinin altı kürek ıskarmozu ve beş kürekçisi vardır. Geminin baş ve kıç kısmı arasında ise üzerinde üç savaşçının resmedildiği, uzun ve dar bir güverte yer almaktadır[98](Lev. 12).

Böylelikle bu devirde, baş ve diğer kısımlarda yer alan yarım hücum güvertelerinin yerini, baş kısmından kıç kısmına kadar uzanan, uzun savaş güvertesinin aldığını görmekteyiz. Geometrik çağdan itibaren gemilerin baş kısmında görülen sivri çıkıntı bu dönemde yerini mahmuza bırakmaktadır. Hem Grek, hem de Etrüsk gemisinin baş kısımlarında birer mahmuzun bulunması M.Ö.600'lerden

[94] Morrison 1980, 14.
[95] Kirk-G.S 1949, 93.
[96] Mansel 1984, 142.
[97] Bass 1972, 5.
[98] Bass 1972, 41.

evvel savaşlardaki görevinin asker ve teçhizat taşımakla sınırlı olduğuna inandığımız gemilerin, bu dönemde, artık kendilerinin birer savaş silahı haline geldiğinin somut kanıtları olarak değerlendirmemize neden oluyor. Ayrıca, gemilerin konumları, bunların mahmuzlan ile savaşmakta olduklarını göstermektedir. Bu gelişme teknelerin önemini de arttırmıştır.

M.Ö.6yy.'a tarihlenen bir attik vazoda ise, elli kürekli gemi, yani 'Pentekonter 'tasviri yer almaktadır. İki katlı Pentakonterlerin M.Ö. 8-7. ve 6. yy.'da, kolonizasyon hareketleri sırasında , Greklerin, Batı Akdeniz'e ve Karadeniz'e seyrederken kullandıkları gemiler, büyük olasılıkla bunlardır. Heredot'ta, M.Ö. 8. yy. da Ionia Persler tarafindan işgal edilince, Phokaia'lıların eşyaları ve aileleri ile birlikte böyle gemilerle kaçtıklarından bahseder[99].

M.Ö. 8. yy. da gemi teknolojisinin gelişmesi sonucu gemilerin büyümesi ve taktik savaş aracı olmaları ile birlikte, manevra güçlerini artırmak gereği duyulmuş ve ikinci büyük aşama gerekçekleştirilerek kürek sayısı otuzdan elliye çıkarılmıştır[100]. Sanharib Sarayında (M.Ö. 700, Ninova) bulunan kabartmalarda ise, iki katlı gemiler olduğu açıkça belli olan, Ege'ye özgü gemiler ve Fenike gemileri yer almaktadır. Kabartmada Tyre'nin denizyoluyla boşaltılması tasvir edilmektedir. Dolayısıyla burada görülen iki katlı gemilerin, Fenikelilerce icat edildiği düşünülebilir. Öte yandan Sigeumlu Damastes herhangi bir tarih belirtmeden, iki katlı gemilerin İonyalılarca icat edildiğinden bahseder[101]. Arkaik Çağ'a ait gemi tipleri ve kullanımları konusunda özellikle vazo resimlerine dayanılarak yapılmış çalışmalar vardır. Gemilerdeki kürekçi sıralarının sayısı, yerleşimi, geminin efratları, yapım teknolojisi, detaylı olarak incelenmiştir[102].

[99] Herodotos, Herodot Tarihi, (Çev. M. Ökmen), İstanbul, 1991, I, 171.
[100] Morrison 1980, 17.
[101] Morrison 1980,18.
[102] Moll 1929- Torr 1964.

6.3 Klasik Çağ Gemiciliği:

M.Ö. 480-322 yıllan arasındaki gemicilikle ilgili gelişmeleri bu başlık altında inceleyen araştırmacılar, eldeki arkeolojik malzemenin hiçbir şeyi açıklamaya yetmemesi nedeniyle, arkeolojik verilerden daha çok yazılı kaynaklara dayanarak varsayımlar ileri sürmüşler. Bu konudaki tartışmalar son bulmuş değildir.

Arkaik çağ sonunda gemiciliğin en büyük aşamalarından biri gerçekleşti. Yunanca 'trieres', latince 'triremis' olarak adlandırılan, Türkçeye üçlü teçhiz edilmiş diye çevirebileceğimiz gemiler geliştirildi. Triresler: üç katlı savaş gemileridir. Her katta karşılıklı birer kürekçi sırası vardır. Thukydides, ilk Triremler Korinth'de yapıldı diyor. Korinth' in bu dönemde Adriatik de koloniler kurulduğundan ve bölgeyle ticaret yapıp, aynı zamanda denizlerde korsanlığa karşı savaşması nedeniyle, deniz gücünü sürekli yenilemek ve geliştirmek ihtiyacında olduğu için, Triresler gibi gemicilik teknolojisinin en önemli aşamalarından birinin burada gerçekleşmesinin rastlantısal olmadığından bahsediyor[103]. Morrison ise Thukydides'in anlattığı dönemi tarihliyor ve ilk Grek Trireslerinin M.Ö. 7. yy.'ın ilk yarısı içerisinde yapılmış olması gerektiğini söylüyor[104]. Trireslerin kullanımı klasik çağda yoğunlaşmıştır. Triresler mahmuzla savaşmaya elverişli şekilde yapıldıklarından özellikle Pers ve Peloponnes savaşlarında kullanılmışlardır[105]

Atina donanması kayıtlarına bakıldığında Trireslerin çeşitli tarihlerde kalite ve işlevlerine göre sınıflama ve tanımlamalarının yapıldığını görüyoruz. Buradan Trireslerın işlevlerine göre şöyle dört bölümde toplandığını anlıyoruz.

1-Hızlı Triresler: Bu tipin inşa teknolojisi farklı değil. Ayırıcı özellikleri sürekli hazır halde beklemeleriydi

2-Stratioitis'ler: Öncü görevi olan triresler, 85 kadar asker taşıyabiliyorlar.

3- Hippagogoslar: At taşımacılığında kullanılan gemiler. Triresin en üst sırasında kürekçiler yer almaktadır. Alttaki iki sıra iptal edilerek ortadaki boşluğa alabandadan alabandaya yirmi dokuz at yerleştiriliyor. Otuz at kıç kısımdaki dar boşluğa yerleştiriliyor.

[103] Thukydides, I-13.
[104] Morrison 1980, 19
[105] Morrison-William 1968, 313-320.

4- Hoplitagogos1ar: Hoplit taşımacılığında kullanılan Triresler[106].

Morrison, Trireslerin üç katlı gemiler olduğunun en hararetli savunucusudur (Lev.13). Tezine kanıt olarak, Atina Milli müzesinde sergilenen, ünlü Lenormant kabartması üzerindeki tasviri (Lev. 14), Talos ressamına ait bir volütlü krater üzerindeki diğer bir betimlemeyi, sonra da, Viyana Üniversitesinde bulunan Attik kırmızı figürlü bir kap parçası üzerindeki gemi tasvirini başlıca örnekler olarak kul1amyor[107](Lev. 15).

Gemicilik teknolojisine ve gemi tiplerine tez içinde yer vermemizin bir diğer nedeni de IV. yy.'a ait bazı gemi çekeklerinin incelenmesi sonucu, örneğin; Klasik çağ trireslerinin boyutlarının anlaşılabilmesidir. Bu çalışmalardan anlaşıldığı kadarıyla trireslelerin yaklaşık uzunluğu 35 m. genişliği 48 m. yaklaşık yüksekliği ise yaklaşık 2.43 m. dir[108]

Greklerin denizlerdeki en büyük rakibi olan Fenikelilerin Greklerden biraz daha önce Triresleri yapmış olabileceklerinden söz etmiştik. Triresler konusunda Greklerin Fenikelileri ya da Fenikelilerin, Grekleri taklit ettiğini düşünmemizi engelleyen çeşitli veriler var. Örneğin; Fenike Triresleri, Greklerinkine nazaran geniş, bu sayede dışarıya çıkıntı yapmadan üçüncü kürekçi sırasını yerleştirebilmeler. Grek Tritesleri genellikle tunçla kaplanmış ve yerinden çıkarılabilir üç mahmuza sahipken, Fenike Triresleri tek mahmuzlu. Pruva'da, ya bir baş figürü veya atalarına ait bir heykel, kıç kısımda ise Fenike atının baş tasviri yer almaktadır.

Diğer Klasik Çağ gemilerini kabaca şöyle sıralaya biliriz:

Tetretes: Dörtlü teçhiz edilmiş savaş gemisi.

Penteres: Beşli teçhiz edilmiş savaş gemisi

Hekseres: Altılı teçhiz edilmiş savaş gemisi.

Bu tipe ait isimler kırklı teçhiz edilmişe kadar çıkmaktadır. Fakat tipoloji hakkındaki tartışma sürüp gitmektedir. Herkesin ortak olduğu tek nokta, bunların isimlerinin kat sayısıyla ilintili olmadığı, çünkü kırk katlı olmalarının mümkün olmadığıdır.

[106] Thukydides, II-56.
[107] Morrison-William 1968, Res.23a-26a.
[108] Casson 1971, 83.

Yük Gemileri:

Ploion; Trireslerden daha hafif, toparlak gövdeli, kürekli gemiler için kullanılan bir terim.

Holkas: Küreksizdir. Başka gemiler tarafından çekilir.

Epaktrokeles: Büyük gemiler tarafından taşınabilen kayıklar[109].

Hemiolia: İki katlı korsan gemileri[110].

Erkosoros: Demostenes tarafından 3000 testi şarap taşıyacak kapasitede gemiler olarak tasarlanmıştır[111].

Klasik çağ gemiciliği ile arkeolojik bulgulardan en etkileyicisi, Girifte bulunan batıktır. "Kyrenia Gemisi olarak literatüre geçen batık, gerek taşıdığı malzeme, gerekse günümüze kadar kalmış ahşap bölümleri ile, hem deniz ticareti, hem de klasik çağ ticaret gemileri yapım teknolojisi hakkında çok değerli bilgiler sunmuştur[112].

[109] Morrison-William 1968, 244-246.
[110] Casson 1971, 128-129.
[111] Morrison-William 1968, 205.
[112] Owen 1971,118-129.

6.4 Roma Dönemi Gemiciliği:

Boyutları ve Tipleri:

Eski gemi tipleri hakkında bize bilgi veren, mozaik, küçük heykeller ve freskler gibi pek çok kaynak vardır. Ünlü filolog Cecil Torr, kaynaklardan otuz Grek ve Latin gemi tipini çıkardığını belirtmekte. Ancak, hiç kimse sınıflandırılabilecek nitelikte, tek bir geminin bile net olarak tarifinde başarıya ulaşamamıştır. Şimdilik, en güvenilir kaynak olan resimlerine bakılarak yapılan karşılaştırmalar az da olsa bir şeyler öğrenmemizi sağlamıştır.

Tipik Roma kargo gemilerinin neye benzediğini, ünlü Portus röliefinin betimlemelerinden anlıyoruz[113](Lev. 16). M.S. l. yy.ın sonuna, yada 2. yy.ın başına tarihlenen rölief orta boyda, çift bitimli ve iki direkli bir gemiyi göstermektedir. İki direkli bir gemi, ortasında dikdörtgen, gemi yelkeniyle birlikte geniş kare bir yelkeni de taşır. Yön belirleyici küçük bir yelkeni (Artemon) olduğu açıkça bellidir. Gemide yönlendirici kürekler bulunmaktadır. Diğer rölieflerde ki tasvirler de buna benzer. Ostia yakınlarında bulunan gemi tipi gibi, genellikle daha küçük olan gemilerdir. Roma İmparatorluğu kayıtları, genelde iki tip yük gemisine işaret eder. Küçük olan tip, yükünü boşaltmak için Tiber'den Roma'ya doğru bir rota izler. Portus gemisi ve benzerlerinin küçük tipleri oluşturduğu kabul edilebilir. Standart boydaki bir gemi ortalama üç bin amfora taşıyabilir[114].

İkinci kategori, gerek daha büyük boyutuyla, gerekse de modeli acısından diğer kategoriye oranla oldukça ayırt edici özelliklere sahiptir. Roma hükümeti tarafından işletilen gemilere bin (modii) ya da yaklaşık üçyüzkırk tonluk kapasiteye sahipti. On bin amphorayı taşıyabilen bu büyük gemiler Ostia'daki nehir mavnalarına (yük dubası) yükünü boşaltabilecek durumda olması gerekiyordu. Bir istisna olarak, Alexandria'dan Ostia'ya arpanın taşınması için yapılan, en az binikiyüz tonluk kapasiteye sahip büyük gemiler de vardı. I.S. l. yy.a tarihlenen Pompei'de bulunmuş bir grafiti bu tipin varlığına işaret eder (Lev.17). Bu gemi, "Europa" olarak adlandırılmıştır. Geminin pruvası düzdür. Profilleri ve arması çok benzerdir. Bir zamanlar Ostia'da ki Sullecthum (Tunus) gemicilerinin ofisi olan yerde bulunmuş bir yer mozaiğinde bu iki tip gemi birlikte işlenmiştir[115](Lev 18).

[113] Bass 1972, 86.
[114] Throckmorton 1972, 72.
[115] Bass 1972, 80.

Europa'ya benzer bir diğer gemi, Themetra' daki bir mozaikte görülmüştür (Lev. 19). Abartılmış pruvası bir koç başı şeklinde uzanmış olup, uzun kenarlar boyunca sekiz kürek bulunmaktadır[116]

Gemilerin ve armalarının betimlendiği, bu güne kadar kalmış, Roma kökenli mozaik ve duvar resimlerinde, artistin yanılabileceğini veya çizgilere hayal gücünü katmış olabileceğini de göz önünde bulundurmak gerekir. Detaylarda görünen birçok şey eksik gözlem ya da hatalı veya farklı bir tamamlamanın sonucu olabilir. Daha güvenilir bilgi için eski gemilerin bizzat kendisine bakmalıyız.

Akdeniz ve dışına yayılmış batıkların parçalarının ve modellerinin incelenmesi sayesinde bu güvenilir bilgiyi elde edebiliriz. Aynı zamanda, çok eskiye dayanan, bu günkü geleneksel Ege tekneleri eksik resmin tamamlanması yolunda yardımcı olabilir. Roma döneminden günümüze kalmış, birkaç küçük gemi örneği bulunmuştur. Bunlardan birincisi "Cezar'ın kadırgası". Olasılıkla M.S. 3. Ya da 4. yy.' a aittir. Ancak çok az kısmının bu günümüze kadar kalabilmiş olmasına rağmen gövde kalıntısının elli beş ayağın üzerindeki uzunluğu ve yirmi üç ayak genişliği kazı sırasında ölçülmüştür.[117]

County Hail gemisi olarak bilinen, Londra'da 1910'da bulunmuş küçük tacir gemisinin orijinal boyutları yaklaşık atmış ayak uzunluğundaydı. On beş ya da on altı ayaklık bir direğe sahiptir.

Titan batığı, bulunduğu zaman, birbirine kaynamış amphoralann oluşturduğu bir tepe görünümündeydi. Batık, Philippe Taillez tarafından kazılmadan önce yağmalanmıştı. Buna rağmen hafif, arkasında, birkaç kırık boyun bırakarak 700 amphorayı yüzeye çıkardı. Görünüşe göre, geminin binden fazla amphorayı taşıdığını düşünmek hiçte haksız bir kanı olmasa gerek. Taillez, geminin orijinal boyutunu en az seksen ayak olarak belirlemiştir[118].

Dramont Batığı da, üzerinde inceleme yapılmadan yağmalanmış. Yaklaşık beş yüz kap yerinden alınmış. Buna rağmen yüzlerce kırılmış parça, yüz-seksen adet tüm kapla birlikte Siverine ve Dumas tarafından yüzeye çıkarıldı. Böylelikle burada da toplam amphora miktarının diğerindeki gibi bin civarında olduğu anlaşıldı. Geminin ahşap kısmı iyi korunmuş durumda değildi ancak titan gemisiyle karşılaştırma yapabilecek kadar yeterli miktardaydı. Frederic Dumas, üzerinde oldukça iyi sonuçlar elde ettiği La Chretlenne A batığının direk yuvasının bulunduğu bölümü ki bu yirmi altı ayak genişliğindeydi, yeniden inşa edebilmiştir. Özellikle güney İtalya'daki Torre Sgarrata'da bulunan ön direk yuvasına ya da Artemon'a oranla farklılık göstermesinden bunu anlayabiliriz. Dumas'ın direk

[116] Bass 1972, 85.
[117] Bass 1972, 72.
[118] Bass 1972, 73.

yuvası sağlamlaştırılmış ve omurganın içine yerleştirilmiştir. Torre Sgarrata'daki ise geminin iç çatısını oyuklarına oturtmak üzere kesilmiş büyük blokların içine yerleştirilmiştir[119].

La Chretienne A gemisinin ana direği olasılıkla orta bölüm kısmına ya da biraz önüne oturtulmuştu. Tıpkı Pontus'ta bulunan bas röliefi dahil, mozaik ve rölieflerde resmedilen diğer gemiler gibi.

Roma devrinde basit kürekli dümenlerin kullanımı son bulmuştur .Salmalı ve salmaya bağlı mil sistemi ile çalışan bugün de bildiğimiz dümen tekniği keşfedilmiş böylece gemiler, daha az insan gücüyle, farklı yelken teknikleri kullanarak daha uzaklara, daha çok yükle gidebilme kapasitesine ulaşmıştır(Lev. 20).

Dümen teknolojisinin gelişmesini, Romalıların kemer tonoz tekniğini bulmaları ile mimaride attıkları adıma benzetiyorum. Nasıl ki mimaride bundan sonraki gelişimleri çok hızlı ve muazzam olmuşsa, dümenin ve farklı yelkenlerin kullanımı da gemiciliğin büyük bir hızla gelişmesine neden olmuştur.

[119] Bass 1972, 73.

7- Börükçü Nekropolünde Bulunan Malzemeler Işığında İlişki Kurulabilecek Liman Kentler

Börükçü Nekropol alanında yapılan kazılarda Karia Bölgesine ait bazı önemli liman kentleri ile ilgili mezar hediyeleri bulunmuştur. Antik yazarlar Sratonikeia ve Mylasa arasında var olan ticari konum zaten bilinmektedir. Karia'nın kıyı bölümünde olan bu kentin sahip olduğu stratejik konum hem Stratonikeia için hem de Börükçü için önemlidir.

Mezarlarda bulunan ve Halikarnassos kentine ait olan sikkelerin yine bu iki yer arasında ticaretin olduğunu gösteren en önemli kanıtlar arasında yer almaktadır. Halikarnassos kenti en parlak dönemini Mausolos döneminde yaşamıştır. Başkent Mylasa'dan buraya taşınmıştır. Antik kentin üzerini modern yerleşim neredeyse tamamen kapladığından kentten günümüze ulaşan kalıntılar çok azdır.

2006 yılında yapılan kazı çalışmalarında Myndos antik kentinde Stratonikeia ile yapılmış olan bir ticaret metnin varlığını bilmekteyiz[120]. Kentin muazzam korunaklı limanı kısmen doğu kısmında yapılaşma altında kalmasına rağmen çoğu antik kent göz önüne alındığında büyük oranda el değmemiş sayılmaktadır.

Mylasa, Karia'nın kıyı bölümünde, Stratonikeia'dan gelip denize ulaşan çok önemli bir yolun üzerinde stratejik konuma sahip bir kenttir[121]. Mylasa, antikçağda geniş bir nüfusu besleyebilen bir kent ve kıyı bölgenin tamamı için doğru bir odak merkeziydi[122]. Kentin küçük limanları ve Halikarnassos'a doğru kolay ve alternatif yolları vardı[123].

Tunç çağından itibaren özellikle Atina, Kıbrıs, Levant ülkeleri ve Mısır arasındaki deniz ticaretinde önemli bir ticari potansiyele sahip olan Rhodos adasına ait Klasik ve Hellenistik dönem sikkeleri Börükçü nekropol alanında mezar hediyesi olarak bulunmuştur.

Rodos ile Stratonikeia arasında çeşitli yazılı metinler bulunmuştur. Bunlar birinde Zeus Panamaros Bayramına Davet Mektubudur. Bu mektupta bir Zeus rahibi Rodosluları Panamaraya Zeusun Bayram Yemeğine davet etmektedir[124]. Yine Laginada "Rodoslu hayır

[120] Yayın Aşamasındadır
[121] Sevin 2001,18.
[122] Myres 1920, 425-426.
[123] Myres 1920, 426.
[124] Aydaş 2010, 149.

sever Hermias Athanagoras inşaat ettirdi"[125]. Şeklinde bulunan küçük bir tapınak yapılmıştır[126]. Börükçü nekropol alanında ise bazı mezarlarda hediye olarak bırakılan ön yüzünde Helios, arka yüzünde ise Rodos gülü tasviri bulunan sikkeler bulunmuştur.

Değişik kentsel birimlerin birbirlerinin her cinsten ürünlerine olan ihtiyaçları ticari ilişkileri doğurmuştur. Bu ilişkiler beraberinde kültürel ve politik ilişkileri taşımıştır. Yukarıda bahsedilen kentler hem dönemlerinin hem de Karia bölgesi için oldukça önemli antik limanlara sahip yerleşim alanlarıdır. Börükçü Mevkii'nde bulunan mezar hediyeleri ve kentler ile olan ilişkisi göz önüne alındığında bu kentlerin tarihsel süreçlerine de değinmek istedim.

[125] Şahin 1997: 98 v.d n. 7.
[126] Aydaş 2010, 85.

8. SONUÇ:

Nekropol alanında yapılan çalışmalar bölgenin dışından ithal edilerek getirilip mezar hediyesi olarak bırakılmış 32 adet eser bulunmuştur. Bulunan bu eserlerin menşei üzerinde yapılan araştırmalarda Atina ve Mısır'dan getirilmiş olunabileceği kanısı üzerinde durulmaktadır. Ayrıca yapılan çalışmalarda eserlerin dönemleri araştırılarak saptanmaya çalışılmış ayrıca hangi deniz yolu güzergâhı kullanılarak buraya getirildiği bulunmaya çalışılmıştır.

Yine çalışmalar esnasında bulunan eserlerden 03BM12-PT01 ve 03BM12-PT02 envanter numaralı[127] Lekythosların Beldam Ressamı tarafından yada bunların atölyelerinde yoğun olarak yapılmış Lekythoslardan biri olabileceği sonucuna varılmıştır. Bu kanıyı desteklemek amacı ile farklı alanlarda çıkarılan benzer Lekythosların hamur yapısı, gövde ve omuz üzerinde yer alan motiflerin karşılaştırılması ile varılmıştır.

07BM17-PT02, 06BM16-PT05, 06BM47-PT07, 06BM47-PT08, 05BM54-PT04,05BM66-PT03, 05BM100-PT02, 04BM10-PT10, 04BM14-PT02 envanter numaralı Lekythoslar[128], 05BM54-PT03 envanter numaralı Amphoriskos[129], 05BM68-PT02 envanter numaralı Oinochoe[130], 06BM22-PT12, 06BM22-PT15, 06BM37-PT03, 06BM39-PT05, 05BM14-PT01 envanter numaralı Skyphoslar[131], 06BM47-PT02 envanter numaralı Kylix, 05BM84-PT07 cup[132], 05BM50-PT01 envanter numaralı Meyvelik[133], 03BM12-PT03, 05BM84-PT03 envanter numaralı Askoslar[134], 05BM95-PT11 envanter numaralı Tabak[135], 06BM47-C01, 06BM47-C02 envanter numaralı camdan yapılmış Amphoriskoslar[136], 06BM47-C03, 05BM95-C01,envanter numaralı camdan yapılmış Alabastron[137], 04BM13-C01 envanter numaralı camdan yapılmış olan Oinochoe[138] klasik döneme tarihlendirilmiştir. 05BM84-PT01 envanter numaralı Kantharos[139] M.Ö 375-350 arasına tarihlendirilmiştir.

[127] Kat. No: 19,20.
[128] Kat. No: 10;18.
[129] Kat. No: 1.
[130] Kat. No: 2.
[131] Kat. No: 3;7.
[132] Kat. No: 23.
[133] Kat. No: 9.
[134] Kat. No: 21,22.
[135] Kat. No: 8.
[136] Kat. No: 26,27.
[137] Kat. No: 28,29.
[138] Kat. No: 30.
[139] Kat. No: 24.

Börükçü Nekropol alanında bulunan ve yukarıda adı geçen mezar hediyelerinin Atina üretimli kaplar olduğu saptanmış ve bunların Atina'dan hangi deniz yolu ticareti ile ve Karia bölgesinin hangi limanlarına gelebilmiş olma olasılığı üzerinde bulunmuştur. 03BM08-S01, 04BM26-S02, 05BM85-S02, 05BM85-S10, 05BM85-S18, 05BM85-S22, 05BM85-S31, 05BM85-32 envanter numaralı sikkeler[140] Rodos menşeilidir. Bulunan bu sikkeler Rodos adası ile var olan ticari ilişkilerin en büyük kanıtıdır. Ayrıca sonraki yüzyıllarda Stratonikeia antik kenti ve Lagina kutsal alanında bulunan ve Rodoslulara adanan yazıtlarda var olan ilişkilerin bağına en çarpıcı örneklerdir.

Atina merkezli çıkan bir ticaret gemisinin izlemiş olduğu rotalardan biri Girit'in güneyine, oradan da Mısır'a ve yeniden Kıbrıs'a Rodos'a dönen rotaydı. Rodos ve Delos, bu yolun antrepolarıydı. Yolun önemi, Asya ticaretinin, yani Hindistan, Arabistan, Babil, Phoenicia ve Mısır'ın hububatının, Kıbrıs kerestesi ve bakırının ticaretinde önemli bir geçiş yolu olmasıydı. Kyrene'den yapılan ticaret, kuzey Girit yolu ile küçük bir değişikliğe uğradı ve bundan sonra Hellas'ın açık denizlerine kısa bir yolculuk oldu. Alexandria' nın kurulmasından önce Fenike limanları olan Tyre ve Sidon; Asya ve Avrupa arasında, Miletos ve Naucratis'taki Grek tacirlerin rekabetine karşı tek merkez (monopolis) olma çabası veriyordu. Kartaca'nın ticari yükselişinden sonra; Hellenistik Çağda Doğu Akdeniz ticareti, yeni parlayan Antakya ve İskenderiye limanları arasında paylaşılmıştır[141].

Atina üzerinden gelen ticari gemiler Karia Limanlarında pazarlanıp yeni yükler alarak yoluna devam etmekteydiler. Limanlardan alınan malzemeler kara ticareti ile iç bölgelere taşınmaktadır. Börükçü Mevkii'nin var olduğu konum düşünüldüğünde akla en yatkın olan limanlar ise Keramos limanı, İassos limanı, Myndos limanı ve Halikarnassos limanlarıdır. Keramos ile Stratonikeia arasında antik bir yol bulunmaktadır[142]. Ayrıca Keramos'a bağlı bulunan Belentepe ve Mengefe Mevkii'nde bulunan malzemelerin yine Börükçü Mevkinde bulunan malzemelerin dönemsel olarak benzerlik taşıması akla ilk gelen kara ticareti yoludur. Fakat Keramos Limanın daha sonraki yüzyıllarda tahrip olması sebebiyle liman üzerinde tam detaylı araştırmalar yapılamamıştır. Nitekim günümüzde limanın alivyollar ile dolması sonucunda modern yerleşimin arasında kalmıştır.

[140] Kat. No: 33;39
[141] Michell 1957, 244.
[142] Tırpan-Gider-Büyüközer 2008

Yine 2006 yılında Myndos antik kentinde yapılan kazılarda, Myndos antik kenti ile Stratonikeia arasında var olan ticari bir metin bulunmuştur. Coğrafi konum ve bulundurmuş olduğu liman yapıları ile Myndos antik kenti önemli bir ticari alan oluşturmaktadır.

Halikarnassos bilindiği üzere en parlak dönemini Mausolos döneminde yaşamıştır ve şehir önemli bir liman kenti haline gelmiştir. 05BM109-S01 ve 06BM47-S06 envanter numaralı sikkeler[143] Halikarnassos kentine aittir. Buda Halikarnassos'tan Börükçüye bir kara alış verişinin olduğunu gösterir. Rodos ve Girit adalarına yakın olan ve ticari bir limana sahip olan kentin üzerinden ticaretin yapılmış olabilme olasılığını güçlendirmektedir.

2006 yılında Börükçü Nekropol alanında yapılan kazılar sırasında 06BM47 numaralı mezar içerisinde tamamlanan çalışmalar sonucunda bir adet Amulet Kolye (06BM47-KO01) ve bir adet Sürme kabı ile Bronz objesi (06BM47-K01) envanter numaralı mezar hediyesi[144] bulunmuştur. Altın, cam, mercan ve lapis boncuklardan oluşan orta bölümünde fayanstan yapılmış üzerinde mısır ideogramı bulunan amulet kolyenin, Mısırdan gelmiş olduğu saptanmış fakat tam tarih verilememiştir. Fakat 06BM47-KO01 envanter numaralı eserin Mısır ile Börükçü arasındaki ticaretin kesin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Bilindiği üzere Mısır'dan yola çıkan bir gemi kuzeye doğru ilerlemekte ve Levant[145] kıyısındaki limanları geçerek batıya yönelmektedir. Ugarit, Arvad, Simirra, Biblos, Beyrut, Sidon, Tir, Akko, Yafo , Aşdod, Gazze ve Rafa gibi Levant kıyılarında bulunan limanları izleyen gemiler, yol boyunca gerekli olduğunda bu limanlara uğramaktaydılar. Gemilerin limanlara uğramasına sebep olan en önemli etkenler, ya fırtınadan korunmak, ya su ve yiyecek gibi ihtiyaçları karşılamak, ya da malını boşaltmak veya yüklemek gibi durumlardır. Levant kıyılarından sonra batıya yönelen güzergah, olasılıkla Anadolu'nun güney kıyılarını geçmektedir. Bu aşamada Kıbrıs'ın da Doğu Akdeniz ticari güzergahları içinde yer alan önemli bir ada olduğunu belirtmemiz gerekmektedir. . Daha sonra gemi Kıbrıs'ın kuzeyinden devam ederek Likya kıyılarına geçmiştir[264]. Dolayısıyla, Mısır'dan yola çıkan bir gemi Levant kıyılarından Kıbrıs'a ve buradan da güneybatı Anadolu kıyılarına geçmiş olmalıdır[146]. Güneybatı Anadolu'dan Girit ve Rodos üzerinden Atina kıyılarına muhtemelen devam etmiş olduğu düşünülmektedir(Har. 3). Mısır dan yola çıkmış olan ticaret gemilerinin Karia kıyılarından geçerken yukarıda da

[143] Kat. No: 40,41.
[144] Kat. No: 31,32.
[145] Levant kıyısında güneyden kuzeye doğru Gazze, Aşdod, Yafo, Akko, Tir, Sidon, Beyrut, Biblos, Simirra, Arvad ve Ugarit gibi liman kentleri bulunmaktadır (Tunçdilek 1962, 262).
[146] Murray 1995, 39.

değinildiği üzere Börükçü Mevkii'nin var olduğu konum düşünüldüğünde akla en yatkın olan limanlar ise Keramos limanı, Myndos limanı ve Halikarnassos limanlarından birine uğradığı ve buradan da kara yolu ticareti ile Börükçü Mevki'sine getirilmiş olduğu olasılığı akla gelmektedir.

Börükçü Nekropol alanında çalışmaların devam etmesi durumunda bulunacak olan yeni malzemelerle bu alanda ki ticari güzergah tam olarak belirlenebilecektir.

Kat. No: 1

Adı: Amphoriskos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 05BM54-PT03

Buluntu Yeri: 05BM54 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 7,4 cm, Göv: 3,8 cm,

Ağ.Çap: 2,6 cm, Ka: 1,6 cm,

Cid. Kal: 0,3 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah-Beyaz

Tanım: İyi arındırılmış hamur yapısına sahiptir. Dışa taşkın dudaklı, konik ağızlı, silindirik boyunludur. Boyundan gövdeye geçişte keskin içbükey profil veren, omuzdan kaide doğru dışbükey profille daralarak inen, şişkin gövdeli, yüksek konik kaidelidir. Boyundan omuza bağlanan iki adet dikey kulpu vardır. Ağız kenarı, boyun cephesi ve kulpların sırt kısmı siyah firnis ile boyanmıştır. Omuzda, kulpların arasında kalan kısımda, yine siyah firnisle boyanmış dil motifi bezemeleri yer almaktadır. Omuzdan karına geçişte ve gövdenin alt kısmı siyah kuşakla çevrelenmiştir. Kaidenin dışında da aynı kuşak görülmektedir. Gövde hamur rengi üzerine çapraz çizilen siyah çizgilerle baklavaların oluşturulduğu bir ağ örgüsü motifi ile bezelidir. Siyah çizgilerin uçları, üst kısımda omuz üzerinde bulanan kuşağa dayanmakta, alt kısımda gövde ile kaideyi ayıran kuşağa temas etmeden son bulmaktadır. Kabın alt kısmında daha özenli görünen üst kısımda ise nispeten bozulan siyah çizgilerin oluşturduğu baklava dilimlerinin ortasına beyaz boya ile noktalar yerleştirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısı. Benzer örnekler için Bkz. *Olynthus XIII, Lev. 102, res. 191 ve Lev. 107, res. 170; Tuna-Nörling, Klazomenai, s. 52, Kat No. 170, Lev. 19; Erdem 2004, s. 65, res. 3-5.*

Kat. No: 2

Adı: Oinochoe

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 05BM68-PT02

Buluntu Yeri: 05BM68 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 16 cm, Göv: 10,7 cm, Ka: 5,9 cm.

Hamur Renk: Kiremit

Boya / Astar: Siyah

Tanım: İyi arıtılmış hamur yapısına sahip oinochoe yonca ağızlıdır. Boyun kısmından içbükey profille omuz kısmına geçer, omuz kısmından da dışbükey profille gövdeye geçer ve yuvarlak kaideye doğru daralır. Ağız kenarından omuza bağlanan dikey tek kulpludur. Gövde üzerinde omuzla kaide arasında kalan kısım dikey yivlerle bezenmiştir. Kabın tamamı siyah glazürle kaplanmıştır. Gövde üzerinde aşınmalar görülmektedir.

Tarih: M.Ö 4.yy Başı Bkz Sparkes-Talcot Plt 5 Res 104.

Kat. No: 3

Adı: Skyphos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 06BM22-PT12

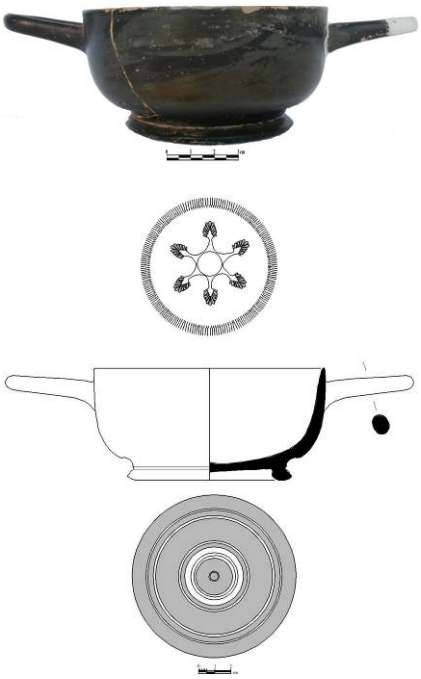
Buluntu Yeri: 06BM22 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 6,8 cm, Ağ. Çap: 14,1 cm,

Ka: 9,8 cm, Cid. Kal: 0,4 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: -

Tanım: İyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Geniş yuvarlak ağızlı, düz gövdelidir. Gövdeden kaideye keskin açıyla geçiş yapar. Dışa taşkın halka kaidelidir. Gövdenin üst kısmında yatay U formlu iki adet kulpu vardır. Tamamı parlak siyah astarlıdır. İç yüzünde palmet motifleri yer almaktadır. Kulplardan biri alçı ile tamamlamadır.

Tarih: M.Ö. 420-400 Bkz Sparkes-Talcot Plt 24 Res 550.

Kat. No: 4

Adı: Skyphos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 06BM22-PT15

Buluntu Yeri: 06BM22 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 4,3 cm, Ağ. Çap: 9,5 cm, Ka: 6,5 cm, Cid. Kal: 0,3 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: -

Tanım: İyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Geniş yuvarlak ağızlı, gövdesi kaideye doğru daralan bir forma sahiptir. Hafif dışa taşkın halka kaidelidir. Gövdenin en geniş yerinde yatay U formlu iki adet kulpu vardır. Kulplardan biri alçı ile tamamlamadır. Yüzeyi tamamen parlak siyah astarla kaplanmıştır. Kabın iç kısmında palmet motifleri yer almaktadır.

Tarih: M.Ö. 440-430 Bkz Sparkes-Talcot Plt 24 Res 534.

Kat. No: 5

Adı: Skyphos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 06BM37-PT03

Buluntu Yeri: 06BM37 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 11,1 cm, Ağ. Çap: 12,4 cm,

Ka: 6,6 cm, Cid. Kal: 0,5 cm.

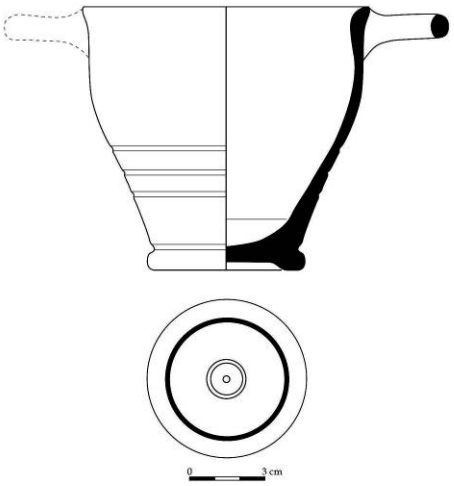
Hamur Renk: Kiremit

Boya / Astar: Siyah

Tanım: İyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Dudak kenarı hafif dış bükey yapan yuvarlak ağızlı, ağızdan gövdenin ortasına kadar aynı genişlikte devam edip, sonra kaideye doğru yumuşak bir geçişle daralan, torus kaideli, kabın ağız kısmında iki adet yatay nal formlu kulpa sahiptir. Siyah astarlı olan bu kap üzerinde kırıklar ve kulpun bir tanesinin yarısı alçıyla tamamlanmıştır.

Tarih: M.Ö. 400/375 yılları arası. Bkz. *Sparkes-Talcott 1970, s. 259, No 348, 350, Lev. 16; Robinson 1950, s. 308-309, No 575, Lev. 200-2001.*

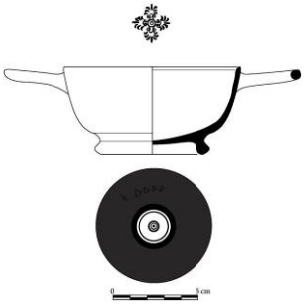

Kat. No: 6

Adı: Skyphos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 06BM39-PT05

Buluntu Yeri: 06BM39 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 4,7 cm, Ağ. Çap: 10,3 cm, Ka: 6,9 cm, Cid. Kal: 0,2 cm.

Hamur Renk: Kiremit

Boya / Astar: Siyah

Tanım: İyi arıtılmış hamur yapısına sahip ve kabın yüzeyinde siyah astar vardır. Yuvarlak, geniş ağızlı, gövdesi kaideye doğru daralan kısa halka kaideli bir forma sahiptir. Ağız kenarında iki adet yatay U formunda kulpu bulunmaktadır. Kabın kaidesinin altında açık kiremit kırmızısı zemini üzerine daire formunda siyah boyayla yapılmış halka bulunmaktadır. Dairenin tam merkezinde pergel izi vardır. Ayrıca dairenin kenarında sonradan yapılmış bir adet "+", ayrıca dört adet de delta işareti bulunmaktadır. Kabın tondosunda ise baskı tekniğinde yapılmış palmet motifi bulunmaktadır.

Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl başları, Bkz Büsing 1977, Taf. 41 Fig 5.

Kat. No: 7

Adı: Skyphos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 05BM14-PT01

Buluntu Yeri: 05BM14 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 5,7 cm, Ağ. Çap: 10,9 cm,

Ka: 7,1 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah

Tanım: İyi arındırılmış hamur yapısına sahiptir. Geniş ağızlı, gövdesi kaideye doğru daralan bir forma sahiptir. Alçak halka kaidelidir. Gövdenin en geniş yerinde yatay "U" formlu iki adet şerit kulpu vardır. Tamamen parlak siyah astar ile kaplanmıştır.

Tarih: M.Ö. 440/425. Bkz. *Sparkes-Talcott 1970, no.541,556, Vos 1991, no. KvB 115.*

Kat. No: 8

Adı: Tabak

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 05BM95-PT11

Buluntu Yeri: 05BM95 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 6 cm, Ağ. Çap: 19,6 cm,

Ka: 10,3 cm.

Hamur Renk: Kiremit

Boya / Astar: Siyah

Tanım: İyi arındırılmış hamur yapısına sahiptir. Geniş yuvarlak ağızlı, dışbükey profille kaideye doğru daralan sığ gövdeli ve hafif dışa taşkın halka kaidelidir. Tamamı siyah firnislidir.

Tarih: M.Ö. 500-480 Bkz Sparkes-Talcot Plt 32 Res 812

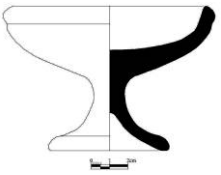
Kat. No: 9

Adı: Meyvelik

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 05BM50-PT01

Buluntu Yeri: 05BM50 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 7,4 cm, Ağ. Çap: 12,3 cm, Ka: 6,2 cm, Cid. Kal: 0,5 cm.

Hamur Renk: Kiremit

Boya / Astar: Siyah

Tanım: İyi arındırılmış hamur yapısına sahiptir. Geniş ağızlı, yayvan, sığ gövdelidir. Dışa taşkın yüksek kaidelidir. Yüzeyi tamamen parlak siyah astar ile kaplanmıştır.

Tarih: M.Ö 460 Bkz Sparkes-Talcot Plt 35 Res 982

Kat. No: 10

Adı: Lekythos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 07BM17-PT02

Buluntu Yeri: 07BM17 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 12,6 cm, Göv: 4,6 cm,

Ka: 3,2 cm, Cid. Kal: 0,1 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah

Tanım: Kalın ve uzun bir boyun formuna sahiptir. Boyun alt kısmı keskin olarak genişleyerek omuzu meydana getirmiştir. Omuz, dışa doğru keskin bir profil ile gövdeye bağlanır. Gövde uzun ve aşağıya doğru hafif daralan bir formdadır. Bu formu ile hemen hemen silindir şeklinde bir görünüme sahiptir. Gövde alt kısmında keskin bir şekilde içe doğru daralarak hafif yüksek bir kaide boynu oluşturur ve altta kalın disk şeklinde bir kaide üzerine oturur. Boyun ortasından omuza bağlanan dikey tek kulpa sahiptir. Boyunun, kulpun bağlandığı noktadan itibaren üst kısmı ağız kısmı ile birlikte kırık ve eksiktir. Omuz kısmına iki sıra halinde çepeçevre üstteki kısa, alttaki uzun lotus yaprağı motifi yapılmıştır. Kulpun üst kısmı, gövdesi, kaide boynu ve kaidesinin üst kısmı siyaha boyanmıştır.

Tarih: M.Ö. 480/470 yılları. Form özellikleri için Bkz. *Richter-Milne, s. 15, fig. 96;* Ayrıca omuz bezemesi için Bkz. *Haspels 1935, Lev. 50-54; Kurtz 1975, s.264, fig. 2/h.*

Kat. No: 11

Adı: Lekythos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 06BM16-PT05

Buluntu Yeri: 06BM16 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 13,9 cm, Ağ. Çap: 3,1 cm,

Göv: 4,3 cm, Ka: 3,3 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah

Tanım: Devetüyü renginde, iyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Konik ağızlı, kalın ve uzun bir boyun formuna sahiptir. Boyun alt kısmı keskin olarak genişleyerek omuzu meydana getirmiştir. Omuz, dışa doğru keskin bir profil ile gövdeye bağlanır. Gövde uzun ve aşağıya doğru hafif daralan bir formdadır. Bu formu ile hemen hemen silindir şeklinde bir görünüme sahiptir. Gövde alt kısmında keskin bir şekilde içe doğru daralarak hafif yüksek bir kaide boynu oluşturur ve altta orta kalınlıkta disk şeklinde bir kaide üzerine oturur. Boyun ortasından omuza bağlanan dikey tek kulpa sahiptir. Omuz kısmına iki sıra halinde çepeçevre üstteki kısa, alttaki uzun lotus yaprağı motifi yapılmıştır. Ağızı, kulpun üst kısmı, gövdenin alt kısmından itibaren kaide boynu ve kaidesinin üst kısmı siyaha boyanmıştır. Omuzun altında, gövde ile bişletiği kısımda siyah renkte ince bir kuşak bulunmaktadır. Gövdenin alt kısmıda orta kalınlıkta bir kuşakla çevrelenerek gövde üzerinde serbest bir alan oluşturulmuştur. Bu alana gövde rengi üzerine siyah firnisle palmet motifi bezenmiştir. Bezeme üzerinde ayrıntılar kazıma çizgilerle verilmiştir.

Tarih: M.Ö. 480-470 yılları. Bkz. CVA FerreraII, s.35, Lev. 43; CVA GelaIV, s. 27-28, Lev. 11(170/B), *Isler 1973, Taf.20, Fig 13-14 (2486),Sıdorova 1996, Plt 43, fig II 1b 309.*

Kat. No: 12

Adı: Lekythos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 06BM47-PT07

Buluntu Yeri: 06BM47 Mezarı

Ölçüleri: Yük:10,8 cm,

Ağ. Çap: 2,6 cm, Göv. Çap: 4,5 cm, Ka: 3,2 cm, Cid. Kal: 0,6 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah-Kırmızı

Tanım: Devetüyü renginde, iyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Konik ağızlı, kalın ve uzun bir boyun formuna sahiptir. Boyun alt kısmı keskin olarak genişleyerek nerdeyse düz olan omuzu meydana getirmiştir. Omuz, dışa doğru keskin bir profil ile gövdeye bağlanır. Gövde kısa ve aşağıya doğru hafif daralan bir formdadır. Gövde alt kısmında keskin bir şekilde içe doğru daralarak hafif yüksek bir kaide boynu oluşturur ve altta kalın disk şeklinde iki kademeli bir kaide üzerine oturur. Boynun üst noktasından başlayıp omuz üzerine bağlanan dik bir kulpa sahiptir. Dudak kısmı kırmızı astarla boyanmıştır. Omuz kısmına kırmızı renkte boya ile iki sıra halinde çepeçevre üstteki kısa, alttaki uzun lotus yaprağı motifi yapılmıştır. Gövdenin tamamı kaide de dahil olmak üzere siyah firnisle kaplanmıştır. Kaidenin kademeleri arasındaki içbükey profil kırmızı renktedir. Gövde üzerine kırmızı figür tekniğinde yapılmış olan dizleri üzerine çökmüş eros figürü altta ve üstte kazıma tekniği ile yapımlı ion khymationu ile sınırlandırılmıştır.

Tarih: M.Ö. 425/400 yılları. Benzer figür için Bkz. *Zoroğlu 2009, Plt. VII, fig. 17(670).*

Kat. No: 13

Adı: Lekythos

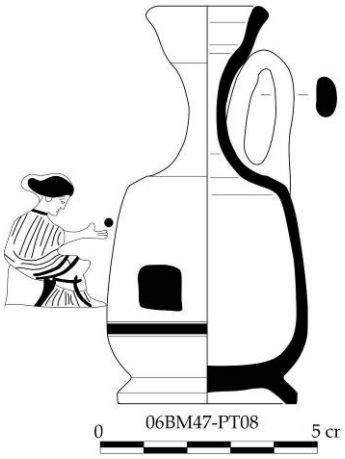
Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 06BM47-PT08

Buluntu Yeri: 06BM47 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 9 cm, Ağ. Çap: 2,7 cm,

Göv: 4,6 cm, Ka: 4,1 cm, Cid. Kal: 0,4 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah-Kırmızı

Tanım: Devetüyü renginde, iyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Konik ağızlı, kalın ve uzun bir boyun formuna sahiptir. Boyun alt kısmı keskin olarak genişleyerek omuzu meydana getirmiştir. Omuz, dardır ve keskin bir profil ile gövdeye bağlanır. Gövde dışa hafif bir kavis yaparak kaideye doğru iner. Kadie boynu ile omuz genişliği nerdeyse aynıdır. Gövde alt kısmında keskin bir şekilde içe doğru daralır ve dışa çekik halka kaide üzerine oturur. Ağzın hemen altından omuza bağlanan dik bir kulpa sahiptir. Kabın tamamı siyah firnisle kaplanmıştır. Gövde üzerinde ön cephede kırmızı figür tekniği ile resmedilmiş bir kadın figürü yer almaktadır. Figür bir oturak üzerine oturmakta, sık kıvrımlı bir khiton giymiş, saçları toplanmış ve sağ kolunu öne doğru uzatmış şekilde betimlenmiştir. Sağ elinde tuttuğu bir nesneyi hemen önünde bulunan atların üzerine koymak üzeredir.

Tarih: M.Ö. 425/400 yılları. Form için Bkz. *Zoroğlu 2009, Plt. XIII, fig. 32(1368),*benzer form ve figür için Bkz. *Alkaç 2006, s. 58, fig. 3.*

Kat. No: 14

Adı: Lekythos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 05BM54-PT04

Buluntu Yeri: 05BM54 Mezarı

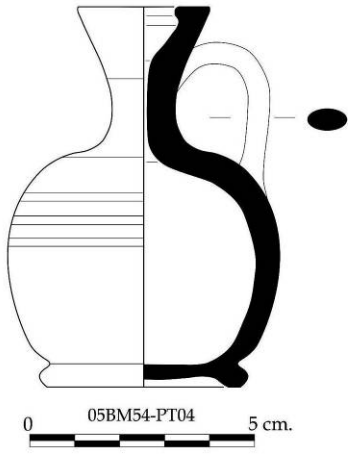
Ölçüleri: Yük: 8,4 cm, Göv: 5,6 cm,

Ağ. Çap: 2,9 cm, Ka: 4,4 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah-Kırmızı

Tanım: Devetüyü renginde, iyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Konik ağızlı, kalın ve kısa bir boyun formuna sahiptir. Boyun alt kısmı keskin olarak genişler ve bir kademe ile omuza bağlanır. Omuz, dardır ve keskin bir profil ile gövdeye bağlanır. Gövde kürevi formdadır, dışa doğru kavis yaparak kaideye doğru iner. Kadie boynu ile omuz genişliği nerdeyse aynıdır. Gövde alt kısmında keskin bir şekilde içe doğru daralır ve dışa çekik halka kaide üzerine oturur. Ağzın hemen altından omuza bağlanan dik bir kulpa sahiptir. Kabın tamamı siyah firnisle kaplanmıştır. Omuzun hemen altından başlayarak gövdenin üst kısmı kırmızı renkte üç sıra şeritle çevrelenmiştir. Aynı şekilde kaide üzerinde de bu şerit kullanılmıştır.

Tarih: M.Ö. 4. Yüzyılın ilk yarısı. Benzer örnekler için Bkz. *Alkaç 2006, s. 62, fig. 7-8.* Gövde üzerinde bırakılan yalın alan için (M.Ö. 425-400) Bkz. *Çokay-Kepçe 2006, s. 103, SFr2.*

Kat. No: 15

Adı: Lekythos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 05BM66-PT03

Buluntu Yeri: 05BM66 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 9,9 cm, Göv: 5,6 cm,

Ağ. Çap: 3,2 cm, Ka: 4,1 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah-Beyaz

Tanım: Devetüyü renginde, iyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Konik ağızlı, dışa taşkın düz dudaklı, silindirik boyunludur. Boyundan içbükey profille şişkin gövdeye geçer, gövde alt kısma doğru dışbükey profil vererek hafif daralır ve alt kısımda içbükey profil ile dışa taşkın, yuvarlak kaide üzerine oturur. Boynun üst kısmından omuz üzerine bağlanan dikey tek kulpludur. Konik ağız tamamen, kulpun üst kısmı yarısına kadar siyah firnis ile boyanmıştır. Boyun kısmında beyaz boya ile yapılmış dikey çizgilerden oluşan dil motifi ve aralarında yatay siyah kısa çizgiler yer almaktadır. Kaide üzerinde de çapraz çizgiler görülmektedir. Gövde hamur rengi üzerine çapraz çizilen siyah çizgilerle baklavaların oluşturulduğu bir ağ örgüsü motifi ile bezelidir. Siyah çizgilerin uçları, üst kısımda boyuna kadar uzanmakta, alt kısımda gövde ile kaidenin birleştiği profile ulaşmadan son bulmaktadır. Karın üzerinde daha özenli görünen, alt ve üst kısımda ise nispeten bozulan siyah çizgilerin kesişim yerlerine beyaz boya ile noktalar yerleştirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısı. Benzer örnekler için Bkz. *Olynthus XIII, Lev. 102, res. 191 ve Lev. 107, res. 170; Beazley 1946, Lev. 4, res. 16-17; Tuna-Nörling, Klazomenai, s. 52, Kat No. 170, Lev. 19; Erdem 2004, s. 62, res. 3-5; Zoroğlu 2009, Plt. VIII, fig. 6(918), Büsing 1977, Taf. 36, Fig 7, Isler 1973, Taf.25, Fig 10 (2514).*

Kat. No: 16

Adı: Lekythos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 05BM100-PT02

Buluntu Yeri: 05BM100 Mezarı

Ölçüleri: Yük. 13,1 cm, Ağ. Çap: 2,1 cm, Göv: 5,2 cm, Ka: 1,6 cm.

Hamur Renk: Kiremit

Boya / Astar: Siyah

Tanım: Kiremit renginde, iyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Konik ağızlı, kalın ve kısa boyun yapısına sahiptir. Boyun alt kısmı keskin olarak genişler ve bir kademe ile omuza bağlanır. Omuz, dardır ve dışbükey bir profil ile gövdeye bağlanır. Gövde aşağıya doğru genişleyen yarım basık kürevi formdadır. Gövde alt kısmında keskin bir şekilde içe doğru daralır ve dışa çekik halka kaide üzerine oturur. Ağzın hemen altından omuza bağlanan dikey bir kulpa sahiptir. Kabın tamamı siyah firnisle kaplanmıştır.

Tarih: M.Ö.430 Bkz Sparkes-Talcot Plt. 38 Res 1135

Kat. No: 17

Adı: Lekythos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 04BM10-PT10

Buluntu Yeri: 04BM10 Mezarı

Ölçüleri: Yük: Yük: 9.7 cm, Ağ. Çap: 3.1 cm, Göv: 6.4 cm, Ka: 5.3 cm, Cid. Kal: 0.5 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah-Kırmızı

Tanım: Devetüyü renginde, iyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Konik ağızlı, kalın ve kısa bir boyun formuna sahiptir. Boyun alt kısmı keskin olarak genişler ve bir kademe ile omuza bağlanır. Omuz, dardır ve keskin bir profil ile gövdeye bağlanır. Gövde kürevi formdadır, dışa doğru kavis yaparak kaideye doğru iner. Kadie boynu ile omuz genişliği nerdeyse aynıdır. Gövde alt kısmında keskin bir şekilde içe doğru daralır ve dışa çekik halka kaide üzerine oturur. Ağzın hemen altından omuza bağlanan dik bir kulpa sahiptir. Kabın tamamı siyah firnisle kaplanmıştır. Gövde üzerinde ön cephede kırmızı figür tekniği ile resmedilmiş bir sfenks figürü yer almaktadır.

Tarih: M.Ö. 5. yüzyıl sonu 4. yüzyıl başları. Benzer örnekler için Bkz. *Alkaç 2006, s. 62, fig. 7-8; Zoroğlu 2009, Plt. VII, fig. 17(670).*

Kat. No: 18

Adı: Lekythos

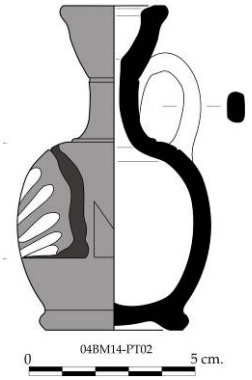
Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 04BM14-PT02

Buluntu Yeri: 04BM14 Mezarı

Ölçüleri: Yük: Yük: 9.6 cm, Ağ. Çap: 3.2 cm, Göv: 5.7 cm, Ka: 4.5 cm, Cid. Kal: 0.6 cm.

Hamur Renk: Kiremit

Boya / Astar: Siyah

Tanım: Devetüyü renginde, iyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Konik ağızlı, kalın ve kısa bir boyun formuna sahiptir. Boyun alt kısmı keskin olarak genişler ve bir kademe ile omuza bağlanır. Omuz, dardır ve keskin bir profil ile gövdeye bağlanır. Gövde kürevi formdadır, dışa doğru kavis yaparak kaideye doğru iner. Kadie boynu ile omuz genişliği nerdeyse aynıdır. Gövde alt kısmında keskin bir şekilde içe doğru daralır ve dışa çekik halka kaide üzerine oturur. Ağzın hemen altından omuza bağlanan dik bir kulpa sahiptir. Kabın tamamı siyah firnisle kaplanmıştır. Gövde üzerinde ön cephede kırmızı figür tekniği ile resmedilmiş bir palmet bezemesi yer almaktadır.

Tarih: M.Ö. 4. Yüzyılın ilk yarısı. Bu eserin benzer örneklerine Akdeniz kıyı şeridinin tamamında rastlanılmaktadır. Benzer örnekler için Bkz. *Boysal 1987, s. 61, res. 7; Zoroğlu 2009, Plt. VII, fig. 7-8(747); Alkaç 2006, s. 62, fig. 7-8, Mavr 1971, Plt 40, fig P-257.*

Kat. No: 19

Adı: Lekythos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

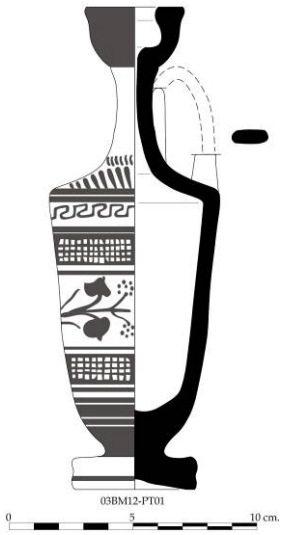
Kazı Env. No: 03BM12-PT01

Buluntu Yeri: 03BM12 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 15,1 cm, Göv: 6,5 cm,

Ka: 4.5 cm, Cid. Kal: 0,3 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah-Beyaz-Kırmızı

Tanım: Devetüyü renginde, iyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Geniş ve konik bir dudak ve uzun bir boyun formuna sahiptir. Boyun alt kısmı keskin olarak genişleyerek omuzu meydana getirmiştir. Omuz, dışa doğru keskin bir profil ile gövdeye bağlanır. Gövde uzun ve aşağıya doğru hafif daralan formu ile hemen hemen silindir şeklinde bir görünüme sahiptir. Gövde alt kısmında keskin bir şekilde içe doğru daralarak hafif yüksek bir kaide boynu oluşturur ve altta kalın disk şeklinde iki kademeli bir kaide üzerine oturur. Boynunun üst kısmından omuza bağlanan dikey tek kulpa sahiptir. Kulpu boyuna bağlandığı üst noktadan itibaren omuza bağladığı kısma kadar kırık ve eksiktir. Ağzı tamemen siyah renge boyanmıştır. Kulp ise bağlantı yerlerinden anlaşıldığı üzre alt ve üst kısmı şerit halinde boydan boya siyahtır. Omuz kısmına iki sıra halinde çepeçevre üstteki kısa, alttaki uzun lotus yaprağı motifi yapılmıştır. Omuz ve karın kısmı siyah renkte ince bir kuşak ile ayrılmaktadır. Gövde beyaz zemin üzerine siyah renkte meander, kafes ve asma dalı motifleri ile bezenmiştir. Gövdenin alt kısmı, kaide boynu ve kaidenin üst kısmı siyaha boyanmıştır. Gövdenin alt kısmında kızmızı renkte ince yatay bantlar dikkat çekmektedir. Yine iki kademeden oluşan kaidenin kademeleri arasında siyah bir kuşak yer alır. Kabın diğer kısımları açık kırmızı astarla kaplanmıştır. Gövde üzerindeki bezemeler sadece ön cepheye yapımış geri kalan kısmı beyaz astarlı olarak bırakılmıştır. Gövde ve

omuzun birleştiği yerde üstte ve altta iki sıra siyah şeridin sınırladığı sağa doğru yapılmış meander motifi yer almaktadır. Bu motifin altında kısa dikey çizgilerin üzerine beş adet yatay çizgi çekilerek oluşturulmuş kafes motifi yer alır. Ortada ise altta ve üste olmak üzere iki sıra siyah şerit arasına asma dalı motifi işlenmiştir. En altta yine üstteki ile aynı şekilde yapılmış kafes motifi bulunur.

Tarih: M.Ö. 450/25 yılları arası. Beldam Ressamı, benzer örnekler için Bkz. *Zoroğlu 2009, Plt. IV, fig. 7(2488), Isler 1973, Taf.20, Fig 19-20 (2496) Geneıre 1971,Tav 11, 13(155).*

Kat. No: 20

Adı: Lekythos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 03BM12-PT02

Buluntu Yeri: 03BM12 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 13,6 cm, Göv: 6,5 cm,

Ka: 4 cm, Cid. Kal: 0,3 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah-Beyaz-Kırmızı

Tanım: Devetüyü renginde, iyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Geniş ve konik bir dudak ve uzun bir boyun formuna sahiptir. Boyun alt kısmı keskin olarak genişleyerek omuzu meydana getirmiştir. Omuz, dışa doğru keskin bir profil ile gövdeye bağlanır. Gövde uzun ve aşağıya doğru hafif daralan formu ile hemen hemen silindir şeklinde bir görünüme sahiptir. Gövde alt kısmında keskin bir şekilde içe doğru daralarak hafif yüksek bir kaide boynu oluşturur ve altta kalın disk şeklinde iki kademeli bir kaide üzerine oturur. Boynunun üst kısmından omuza bağlanan dikey tek kulpa sahiptir. Ağzı tamemen kırmızı renge boyanmıştır. Kulpun ise alt ve üst kısmı şerit halinde boydan boya siyahtır. Omuz kısmına iki sıra halinde çepeçevre üstteki kısa, alttaki uzun lotus yaprağı motifi yapılmıştır. Omuz ve karın kısmı siyah renkte ince bir kuşak ile ayrılmaktadır. Gövde beyaz zemin üzerine siyah renkte meander, kafes ve asma dalı motifleri ile bezenmiştir. Gövdenin alt kısmı, kaide boynu ve kaidenin üst kısmı siyaha boyanmıştır. Gövdenin alt kısmında kızmızı renkte ince yatay bantlar dikkat çekmektedir. Yine iki kademeden oluşan kaidenin kademeleri arasında siyah bir kuşak yer alır. Kabın diğer kısımları açık kırmızı astarla kaplanmıştır. Gövde üzerindeki bezemeler sadece ön cepheye yapımış geri kalan kısmı beyaz astarlı olarak bırakılmıştır. Gövde ve omuzun birleştiği yerde üstte ve altta iki sıra siyah şeridin sınırladığı sağa doğru yapılmış meander motifi yer almaktadır. Bu motifin altında kısa dikey çizgilerin üzerine dört adet yatay çizgi çekilerek oluşturulmuş kafes

motifi yer alır. Ortada ise altta ve üste olmak üzere iki sıra siyah şerit arasına asma dalı motifi işlenmiştir. En altta üsttekinden farklı olarak beş sıra yatay çizgi çekilerek yapılmış kafes motifi bulunur.

Tarih: M.Ö. 450/25 yılları arası. Beldam Ressamı, benzer örnekler için Bkz. *Zoroğlu 2009, Plt. IV, fig. 7(2488). Isler 1973, Taf.20, Fig 19-20 (2496).*

Kat. No: 21

Adı: Askos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 05BM84-PT03

Buluntu Yeri: 05BM84 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 3,6 cm, Ağ. Çap: 2,8 cm, Göv: 8,3 cm, Tab: 7,6 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah

Tanım: İyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Basık konik gövdeli ve geniş düz diplidir. Öne doğru eğimli silindirik boyunlu ve dışa taşkın yuvarlak ağızlıdır. Gövde üzerinde palmet bezemesi vardır. Kaidesi, kulpu ve boyun kısmı parlak siyah astarlıdır.

Tarih: M.Ö 400-375 Bkz Sparkes-Talcot Plt 38 Res 1188.

Kat. No: 22

Adı: Askos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 03BM12-PT03

Buluntu Yeri: 03BM12 Mezarı

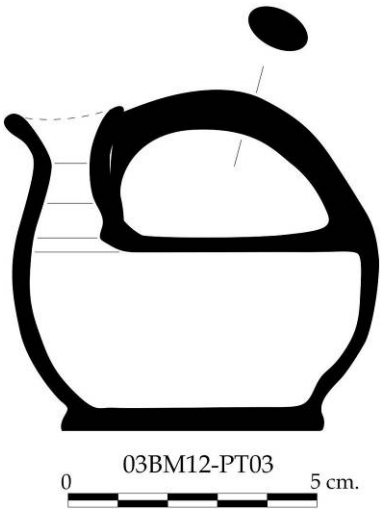
Ölçüleri: Yük: 6,5 cm, Göv: 7,1 cm,

Cid. Kal: 0,2 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah

Tanım: Dışa çekik dudaklı, kalın ve kısa boyunlu, halka kaideli ve ağzın hemen altından omuza bağlanan sepet kulpludur. Tamamı siyah firnisle kaplanmıştır, firniste yer yer dökülmeler gözlenmektedir.

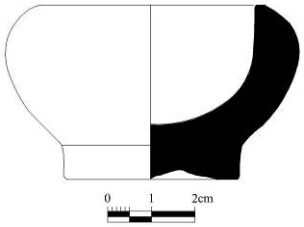
Tarih: M.Ö. 450/425 yılları arası, Bkz. *Zoroğlu 2005, Plt. XIII, fig. 33(1693),* Bkz Sparkes-Talcot Plt 38 Res 1168.

Kat. No: 23

Adı: Cup

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 05BM84-PT07

Buluntu Yeri: 05BM84 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 3,7 cm, Çap: 5,1 cm, Ka: 3,9 cm.

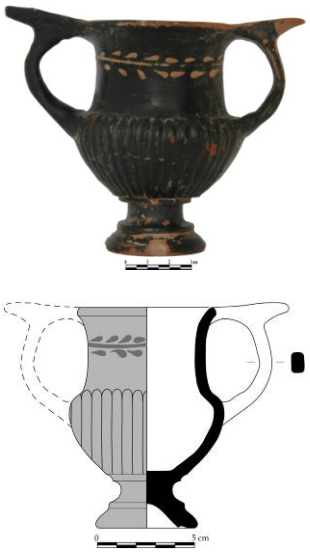
Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah

Tanım: İyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Düz yuvarlak ağızlıdır. Ağızdan gövdeye içbükey profille geçer ve gövde alt kısma doğru daralarak yuvarlak kaide üzerine oturur. Tamamı siyah renkte glazür ile kaplanmıştır.

Tarih: 425-400 Bkz Sparkes-Talcot Plt 34 Res 942.

Kat. No: 24

Adı: Kantharos

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 05BM84-PT01

Buluntu Yeri: 05BM84 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 11,1 cm, Ağ. Çap: 7,4 cm, Göv: 8,2 cm, Ka: 4,8 cm.

Hamur Renk: Devetüyü

Boya / Astar: Siyah

Tanım: İyi arıtılmış hamur yapısına sahiptir. Hafif dışa taşkın dudaklı, geniş yuvarlak ağızlı, uzun silindirik boyunludur. Boyundan keskin içbükey profille, yüzeyi dikey yivli konik gövdeye geçer ve gövde alt kısımda keskin bir profille yüksek konik kaide üzerine oturur. Ağız kenarından gövdeye bağlanan karşılıklı iki adet tutamaklı kulpu vardır. Tamamı parlak siyah astarlıdır. Boyun kısmında dal motifi vardır. Kulplarından biri alçı ile tamamlamadır. Yüzeyinde aşınmalar vardır.

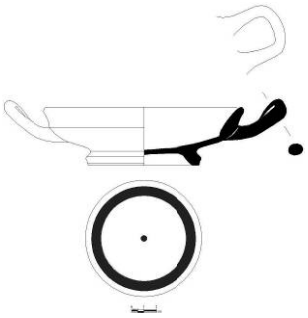
Tarih: M.Ö 375-350 Bkz Sparkes-Talcot Plt 29 Res 704

Kat. No: 25

Adı: Kylix

Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş Toprak

Kazı Env. No: 06BM47-PT02

Buluntu Yeri: 06BM47 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 4,8 cm, Ağ. Çap: 18,2 cm, Ka: 9,1 cm, Cid. Kal: 0,4 cm.

Hamur Renk: Kiremit

Boya / Astar: Siyah

Tanım: İyi arıtılmış açık kiremit renginde hamur yapısına sahiptir. Geniş yayvan bir ağız yapısına sahip, dudak kısmının hemen altında 1,01 cm genişliğinde bir içbükey yapmaktadır. İçbükeyin bitiminde keskin bir geçişle aşağıya doğru daralmaktadır. Kısa halka kaidelidir. Gövde üzerinde iki adet yatay U şeklinde kulp mevcuttur. Kabın dış yüzeyinde kızarıklıklar görülmektedir. İç yüzeyi ise gövdenin ortasına denk gelen içbükey bir adet yiv bulunmakta ve kabın iç yüzeyi tamamen siyah astarlıdır.

Tarih: M.Ö 420 Bkz Sparkes-Talcot Plt 21 Res 461.

Kat. No: 26

Adı: Amphoriskos

Eserin Yapıldığı Madde: Cam

Kazı Env. No: 06BM47-C01

Buluntu Yeri: 06BM47 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 6,6 cm, Ağ. Çap: 2,6 cm, Göv: 4 cm, Ka: 1,2 cm.

Tanım: Düğme dip, oval gövde, dışa dönük ağız. Ağız kenarı sarı şeritle çevrelenmiş. Gövdede üç ince sarı bant arasında sarı ve mavi zigzag bezeme. Boynun üst kısmından omuza bağlanan karşılıklı iki dikey kulpu vardır.

Tarih: M.Ö. 475-450 civarı. Benzer örnekler için Bkz. *Harden 1981, no. 190; Kunina 1997, no. 28; Davidson Weinberg 1992, Res. 15; Çokay-Kepçe 2006,, s. 157, CM3.*

Kat. No: 27

Adı: Amphoriskos

Eserin Yapıldığı Madde: Cam

Kazı Env. No: 06BM47-C02

Buluntu Yeri: 06BM47 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 7,2 cm, Ağ. Çap: 2,5 cm, Göv: 4,5 cm, Ka: 1,2 cm.

Tanım: Düğme dip, oval gövde, dışa dönük ağız. Ağız kenarı sarı şeritle çevrelenmiş. Gövdede üç ince sarı bant arasında sarı ve mavi zigzag bezeme. Boynun üst kısmından omuza bağlanan karşılıklı iki dikey kulpu vardır.

Tarih: M.Ö. 475-450 civarı. Benzer örnekler için Bkz. *Harden 1981, no. 190; Kunina 1997, no. 28; Davidson Weinberg 1992, Res. 15; Çokay-Kepçe 2006,, s. 157, CM3.*

Kat. No: 28

Adı: Alabastron

Eserin Yapıldığı Madde: Cam

Kazı Env. No: 06BM47-C03

Buluntu Yeri: 06BM47 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 13,7 cm, Ağ. Çap: 3,3 cm, Göv: 2,6 cm.

Tarih: Yuvarlak dip, silindirik gövde ve dışa taşkın ağız. İki dikey kulp omuz altına eklenmiş. Ağız çevresinde mavi bant. Gövdede sarı, mavi, açık mavi zikzak bezeme.

Tarih: M.Ö. 450-425 civarı. Benzer örnekler için Bkz. *Harden 1981, no. 139; Davidson Weinberg 1992, Res. 10; Çokay-Kepçe 2006,, s. 156, CM1.*

Kat. No: 29

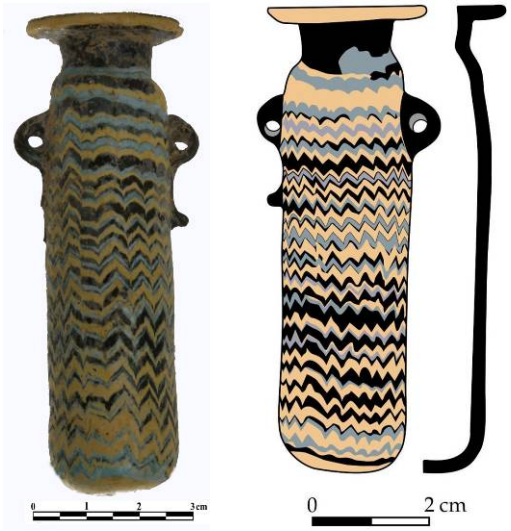
Adı: Alabastron

Eserin Yapıldığı Madde: Cam

Kazı Env. No: 05BM95-C01

Buluntu Yeri: 05BM95 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 9,4 cm, Ağ. Çap: 3,1 cm, Göv: 2,4 cm.

Tanım: Yuvarlak dip, silindirik gövde ve dışa taşkın ağız. İki dikey kulp omuz altına eklenmiş. Ağız çevresinde sarı bant. Gövdede sarı, mavi, açık mavi zikzak bezeme.

Tarih: M.Ö. 450-425 civarı. Benzer örnekler için Bkz. *Harden 1981, no. 139; Çokay-Kepçe 2006, s. 156, CM1*.

Kat. No: 30

Adı: Oinochoe

Eserin Yapıldığı Madde: Cam

Kazı Env. No: 04BM13-C01

Buluntu Yeri: 04BM13 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 8.2 cm, Ağ. Çap: 2.1 cm, Göv: 5.1 cm, Ka: 2.8 cm, Cid. Kal: 0.3 cm.

Tanım: Yayvan ayak, içbükey dip, oval gövde, ince uzun boyun, yonca ağız. Ağız kenarından omuza eklenmiş tek dikey kulp. Ağız kenarı, omuz ve gövdede sarı bantlar. Gövdede sarı, mavi, açık mavi zigzag bezeme. Kulpu kırık veksiktir.

Tarih: M.Ö. 450 civarı. Benzer örnekler için Bkz. *Harden 1981, no. 255; Kunina 1997, no. 21; Çokay-Kepçe 2006, s. 157, CM2.*

Kat. No: 31

Adı: Kolye, Amulet

Eserin Yapıldığı Madde: Altın, Cam, Mercan, Lapis

Kazı Env. No: 06BM47-KO01

Buluntu Yeri: 06BM47 Mezarı

Ölçüleri: Yük: 9 cm, Ağ. Çap: 2,7 cm, Göv: 4,6 cm, Ka: 4,1 cm, Cid. Kal: 0,4 cm.

Tanım: Altın, cam, mercan ve lapis boncuklardan oluşan orta bölümünde fayanstan yapılmış üzerinde mısır ideogramı bulunan amulet vardır. Dağınık halde bulunmuş konservasyon sonrasında misina üzerine dizilmiştir.

Tarih: 425-400? –Konteks esere göre tarihlendirilmiştir.

Kat. No: 32

Adı: Sürme Kabı

Eserin Yapıldığı Madde: Kemik-Bronz

Kazı Env. No: 06BM47-K01

Buluntu Yeri: 06BM47 Mezarı

Ölçüleri: Kemik Kap: Uz: 13,1 cm, Kal: 0,3 cm.

Sürme: Uz: 13,1 cm, Kal: 0,3 cm.

Tanım: Silindir formda, içi boşaltılmış, dış yüzü yatay yivlerle bezenmiş kemik sürme kabı. Yuvarlak kesitli, uç kısmı yassılaştırılmış sürme sapı.

Tarih:425-400? Konteks Esere göre tarihlendirilmiştir.

Kat. No: 33

Ön Yüz Arka Yüz

Kazı Env. No: 03BM08-S01
Buluntu Yeri: 03BM08 Numaralı Mezar

Rodos 394-304

Ön Yüz: Rodos başı sağa.
Arka Yüz: Gül, sağ boşlukta tomurcuk

AE 10 mm, 0.93 gr.

Ref: SNG Tübingen 3560-3572

Kat. No: 34

Ön Yüz Arka Yüz

Kazı Env. No:05BM85-S02
Buluntu Yeri: 05BM85 Numaralı Mezar

Rodos 350-300

Ön Yüz: Rodos başı sağa.
Arka Yüz: Gül, sağ boşlukta tomurcuk

AE AE, 9 mm, 1.03 gr.

Ref: SNG Keckman 384-425.

Kat. No: 35

Kazı Env. No:05BM85-S10

Buluntu Yeri: 05BM85 Numaralı Mezar

Ön Yüz Arka Yüz

Rodos 350-300

Ön Yüz: Rodos başı sağa.

Arka Yüz: Gül, sağ boşlukta tomurcuk

AE, 11 mm, 1.47 gr.

Ref: SNG Keckman 384-425.

Kat. No: 36

Kazı Env. No:05BM85-S18

Buluntu Yeri: 05BM85 Numaralı Mezar

Ön Yüz Arka Yüz

Rodos 350-300

Ön Yüz: Rodos başı sağa.

Arka Yüz: Gül, sağ boşlukta tomurcuk

AE, 11 mm, 1.28 gr.

Ref: SNG Keckman 384-425.

Kat. No: 37

Kazı Env. No:05BM85-S22

Buluntu Yeri: 05BM85 Numaralı Mezar

Ön Yüz Arka Yüz

Rodos 350-300

Ön Yüz: Rodos başı sağa.

Arka Yüz: Belirsiz

AE, 10 mm, 1.3 gr.

Ref: SNG Keckman 384-425.

Kat. No: 38

Kazı Env. No:05BM85-S31

Buluntu Yeri: 05BM85 Numaralı Mezar

Ön Yüz Arka Yüz

Rodos 350-300

Ön Yüz: Rodos başı sağa.

Arka Yüz: Gül, sağ boşlukta tomurcuk

AE, 10 mm, 1.20 gr.

Ref: SNG Keckman 384-425.

Kat. No: 39

Kazı Env. No:05BM85-S32

Buluntu Yeri: 05BM85 Numaralı Mezar

Rodos 333-304

Ön Yüz: Rodos başı sağa.
Arka Yüz: Gül, sapın etrafında PO,sağ boşlukta tomurcuk.

AE, 10 mm, 1.20 gr.

Ref: BMC Caria- 74-117

Kat. No: 40

Kazı Env. No: 05BM109-S01

Buluntu Yeri: 05BM109 Numaralı Mezar

Halikarnassos 395-377

Ön Yüz: Koç başı sağa.
Arka Yüz: Genç erkek başı sağa

AE, 7 mm, 0.43 gr.

Ref: SNG Turkey 1 997; SNG Tübingen 3320

Kat. No: 41

Kazı Env. No: 05BM14-S06

Buluntu Yeri: 05BM14Numaralı Mezar

Halikarnassos M.Ö 377

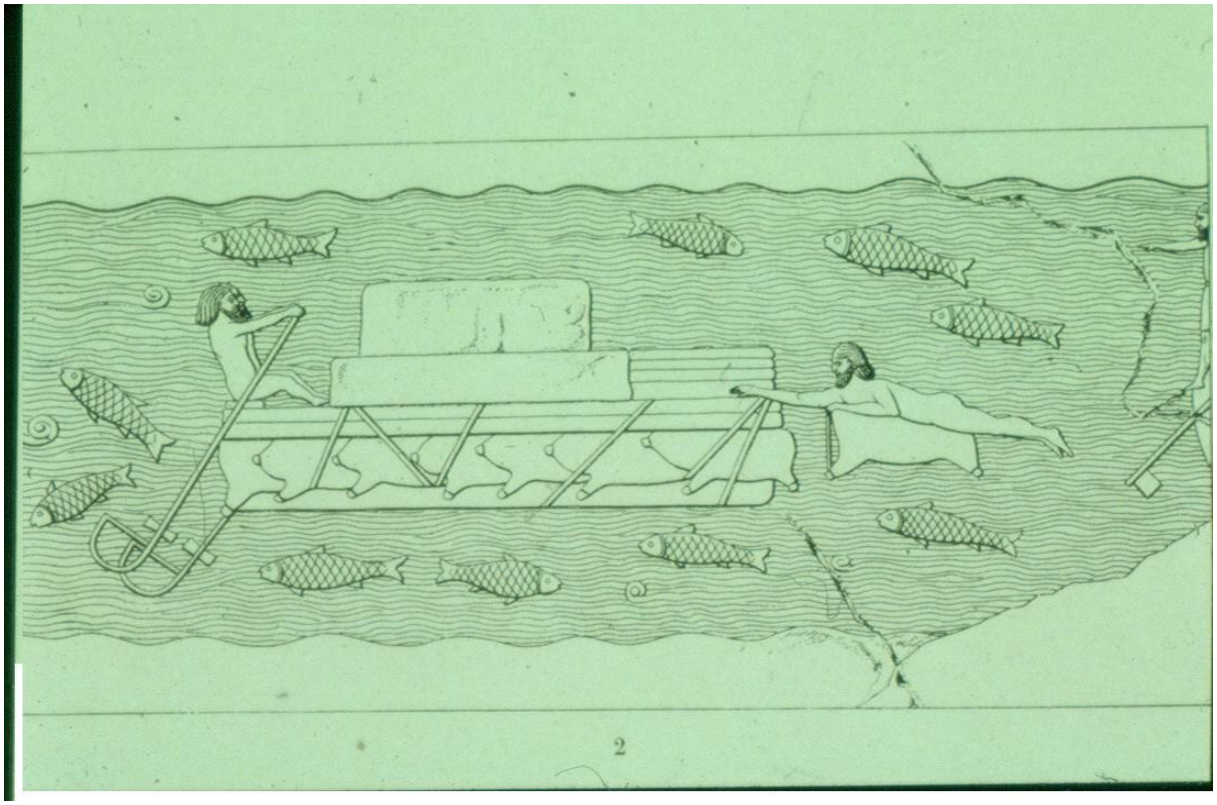

Ön Yüz Arka Yüz

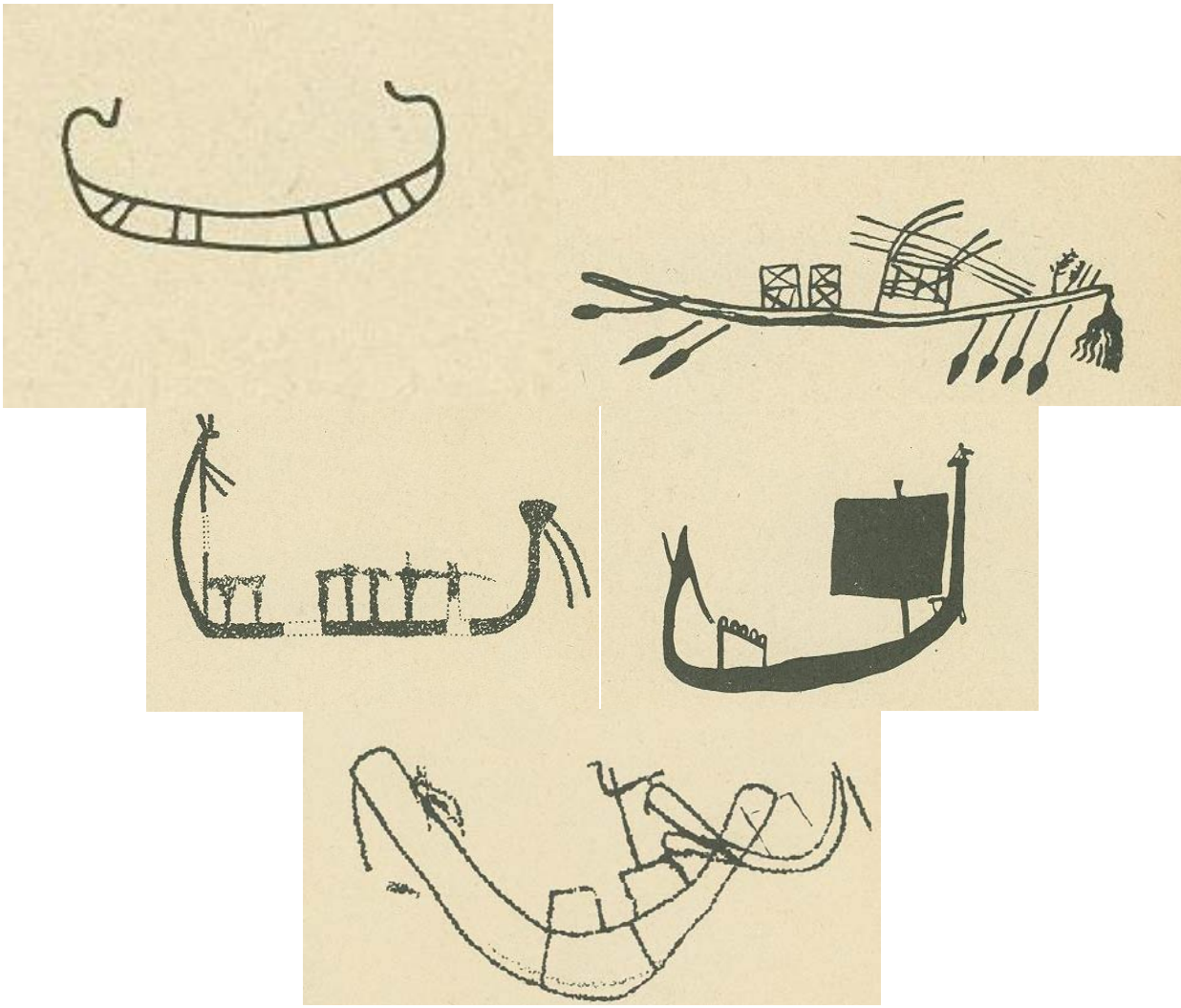
Ön Yüz: Koç başı sağa.
Arka Yüz: Diz çökmüş boğa sola, sol altta X

AE, AR**,** 7 mm, 0.26 gr.

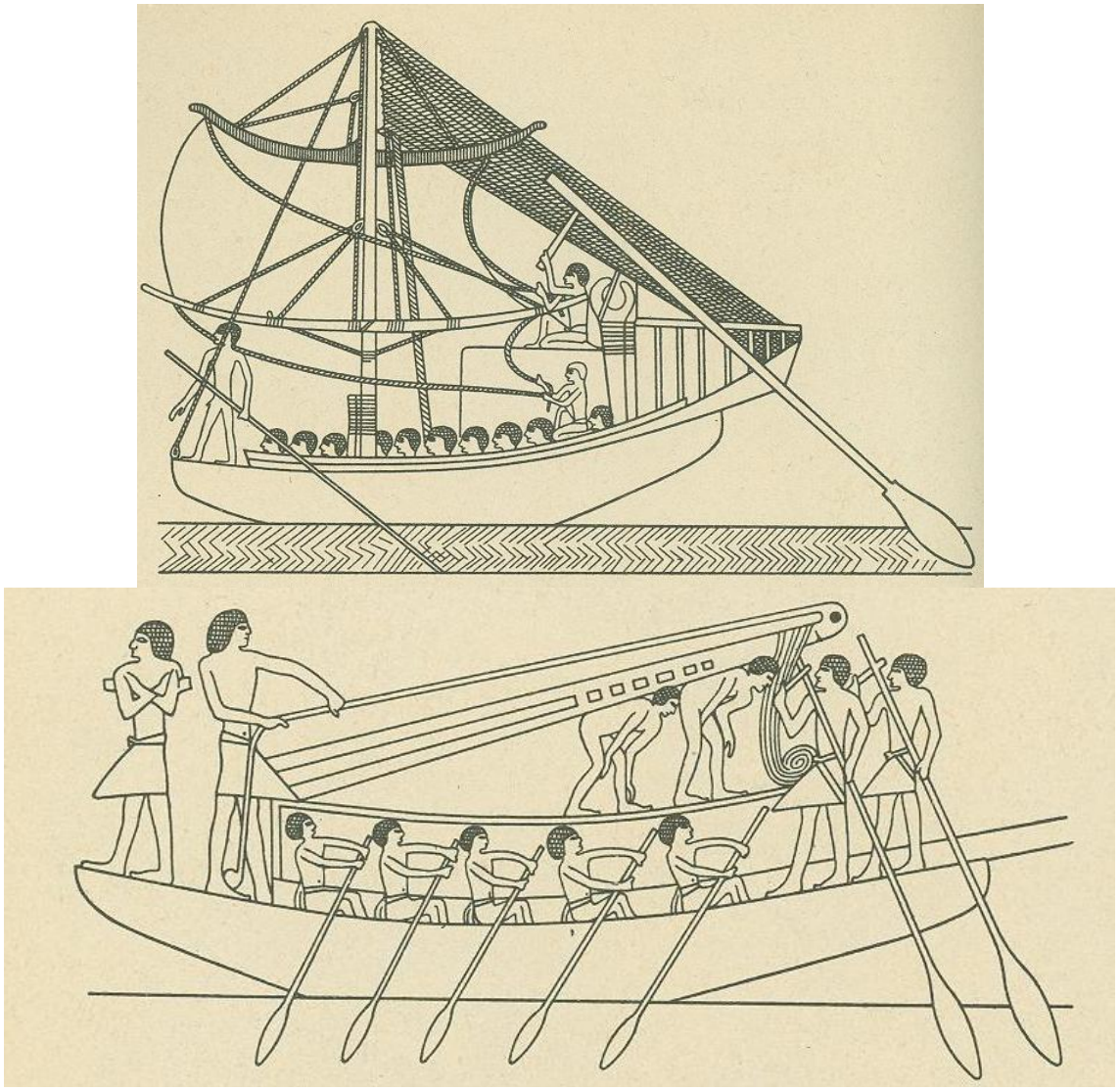
Ref: Troxell 1984-11c

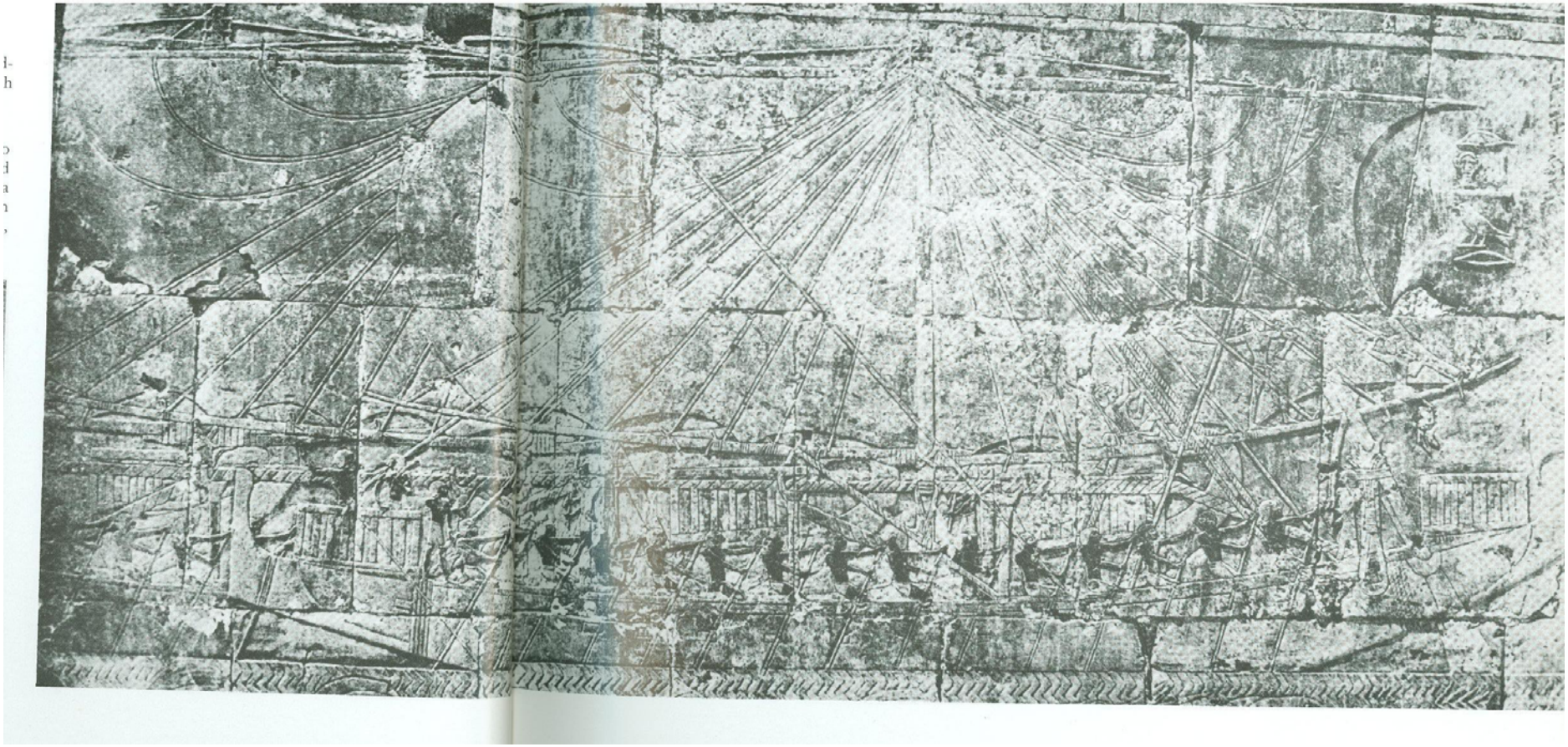
Levha 1

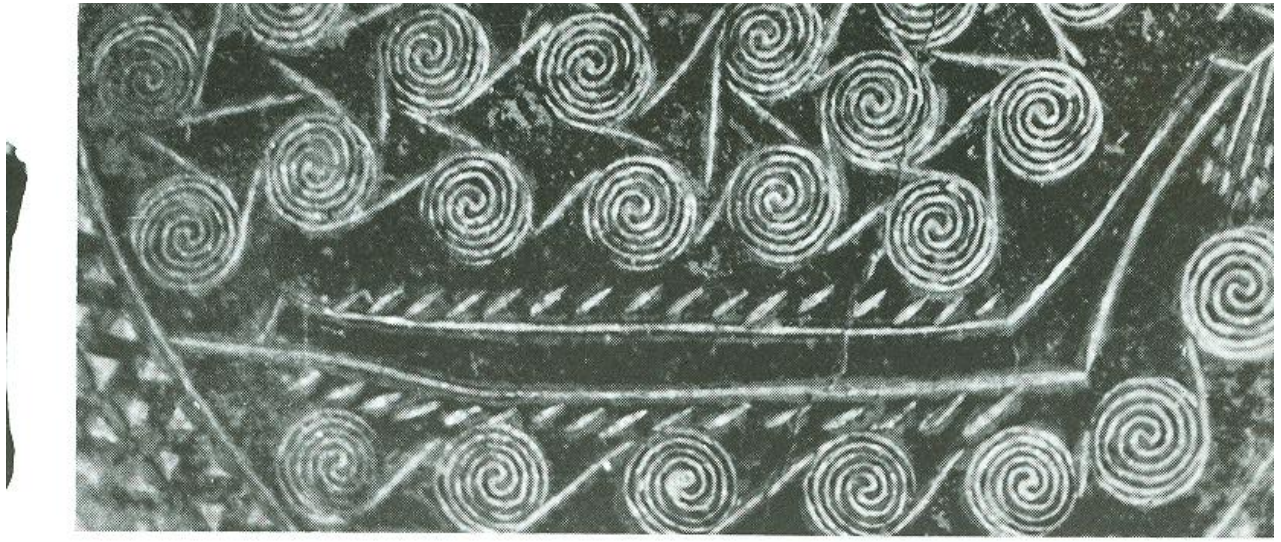
Levha 2

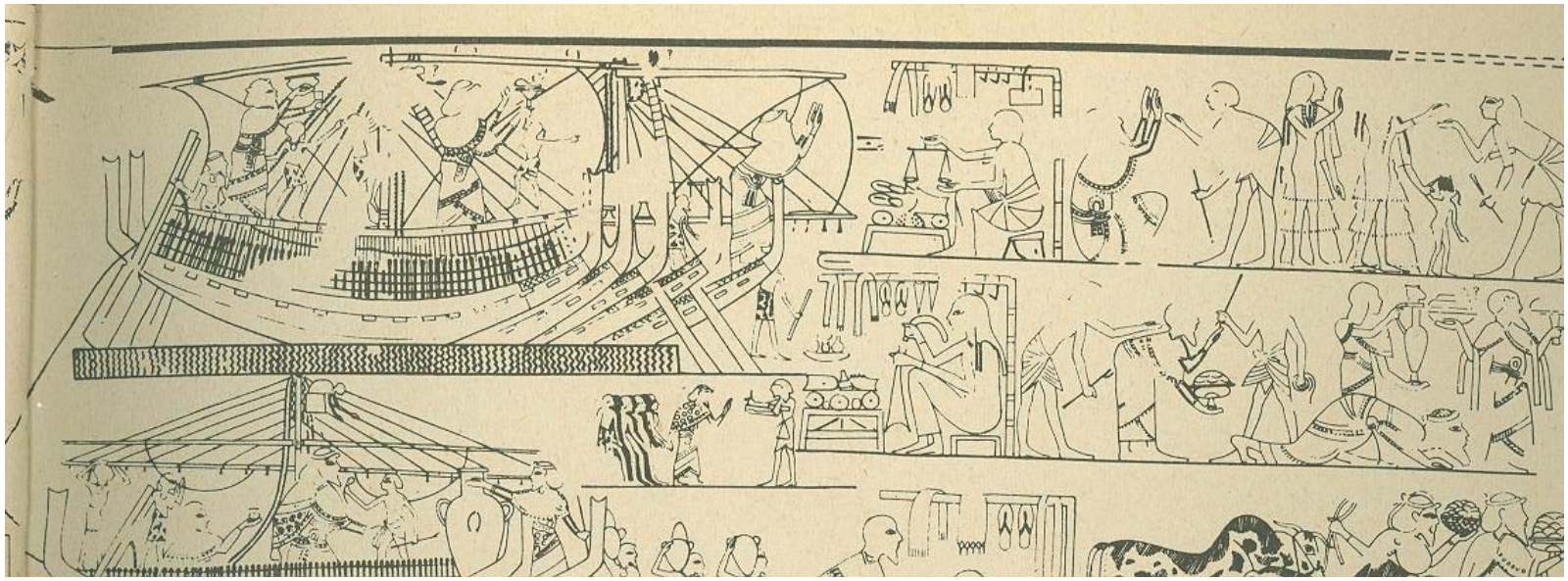
Levha 3

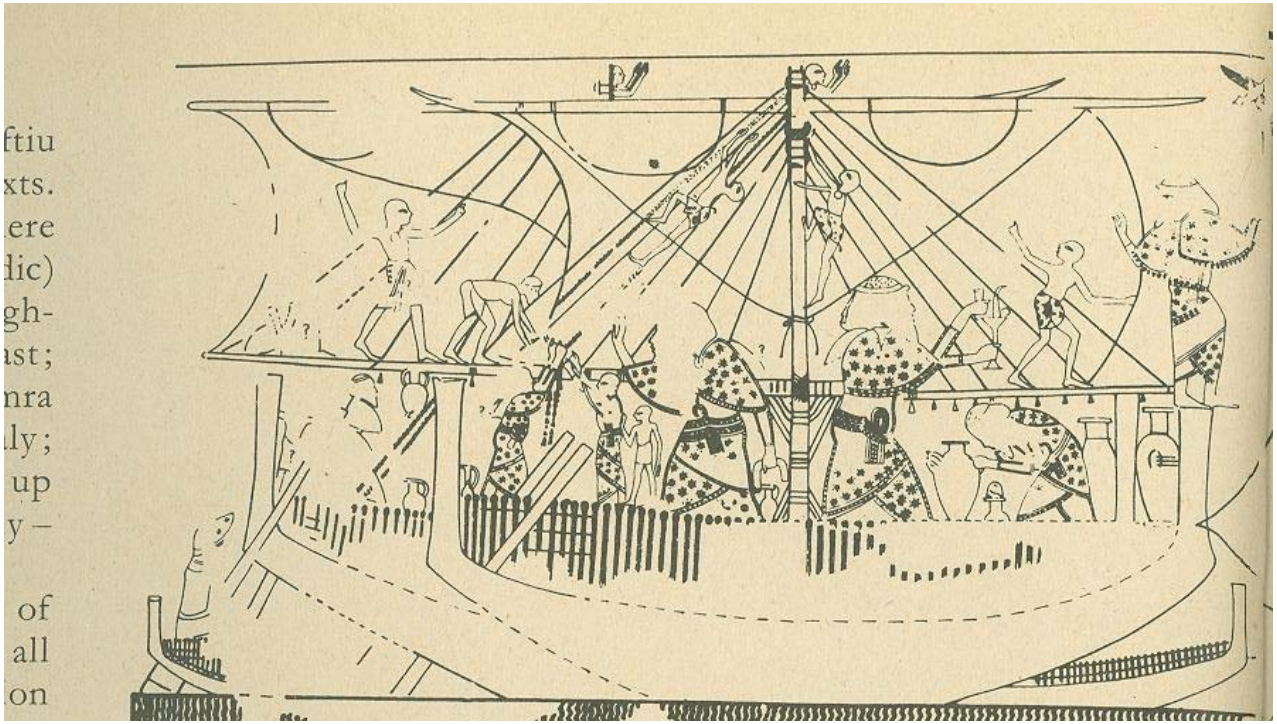
Levha 4

Levha 5

Levha 6

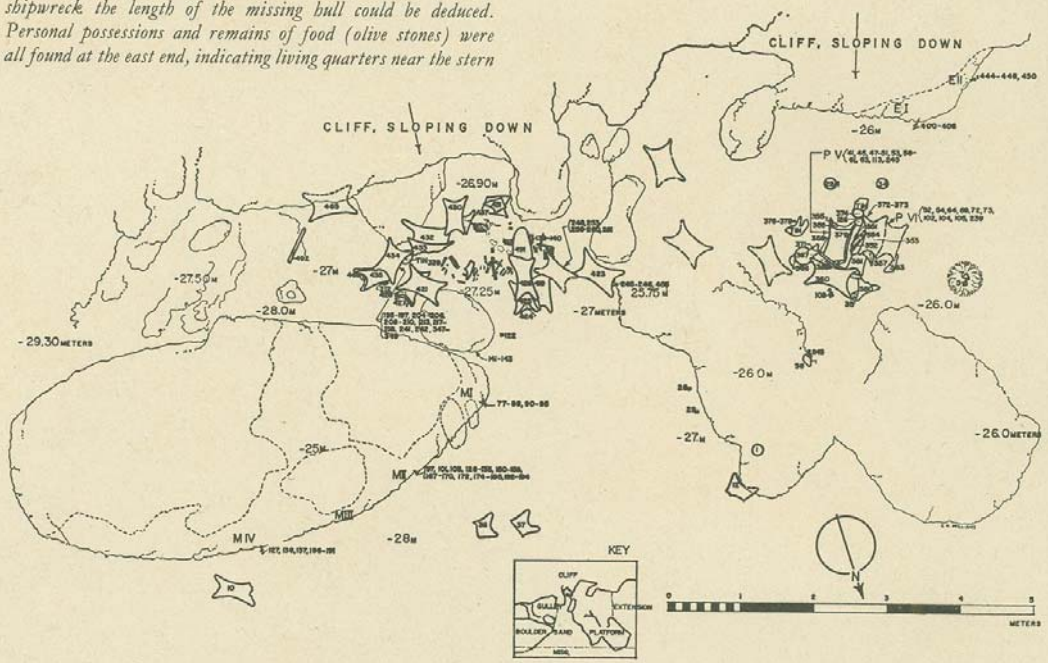

Levha 7

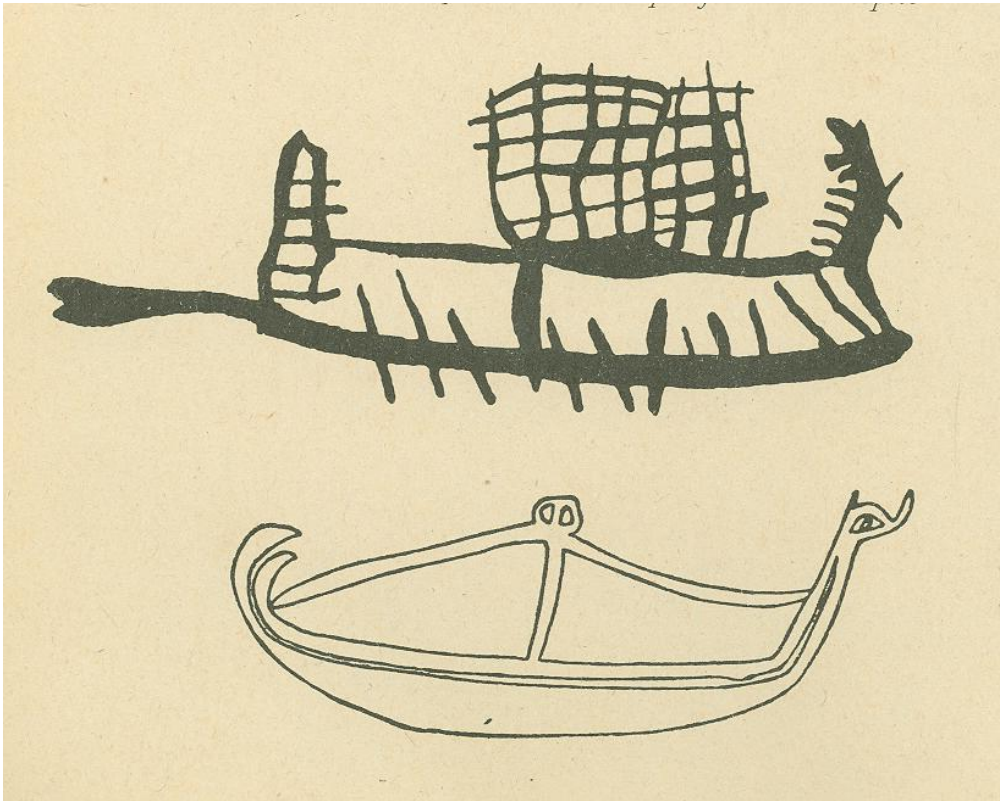
Several sets of haematite balance-pan weights contained

manned them.

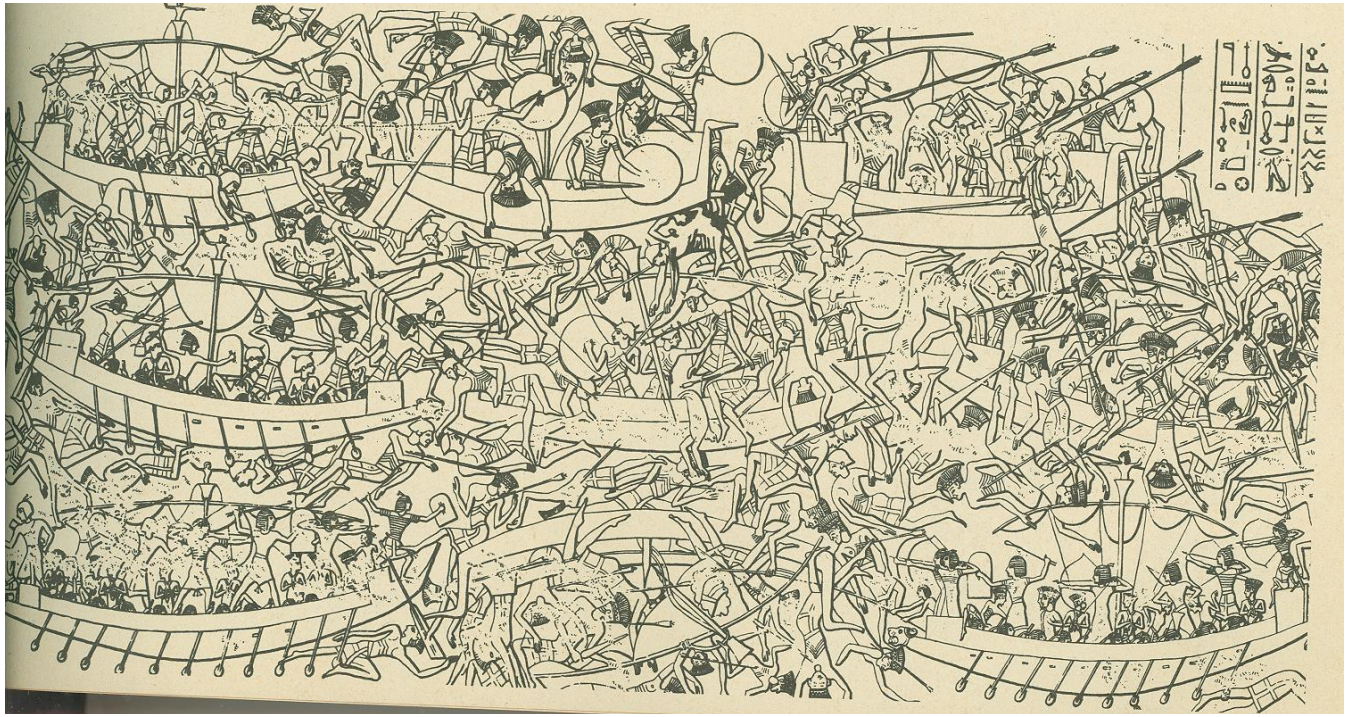
23 From the distribution of cargo on the Cape Gelidonya shipwreck the length of the missing hull could be deduced. Personal possessions and remains of food (olive stones) were all found at the east end, indicating living quarters near the stern

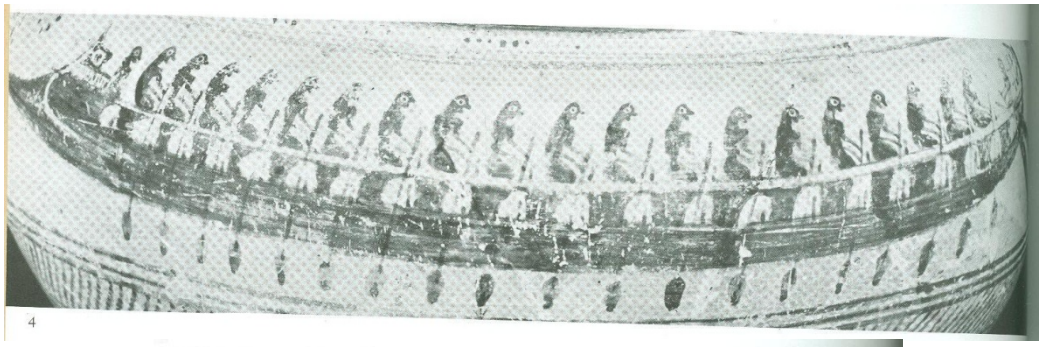
Levha 8

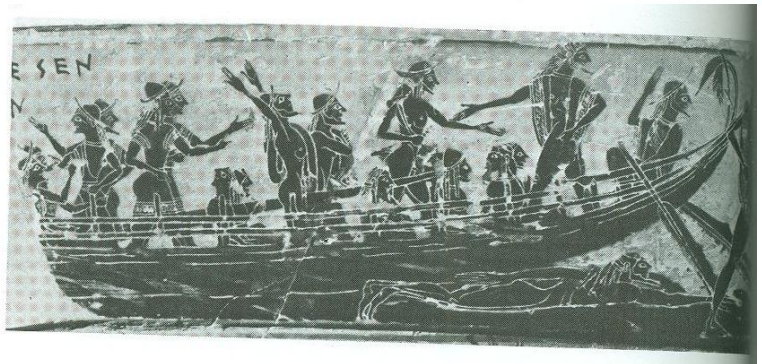

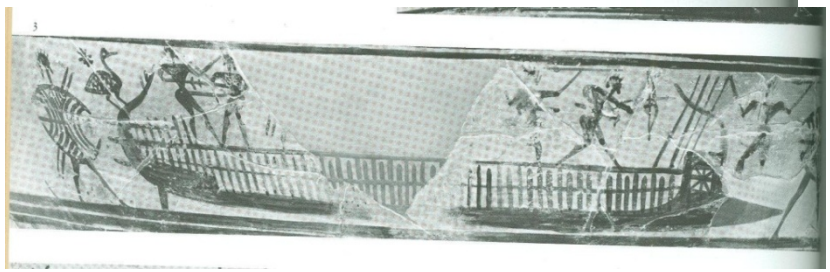
Levha 9

Levha 10

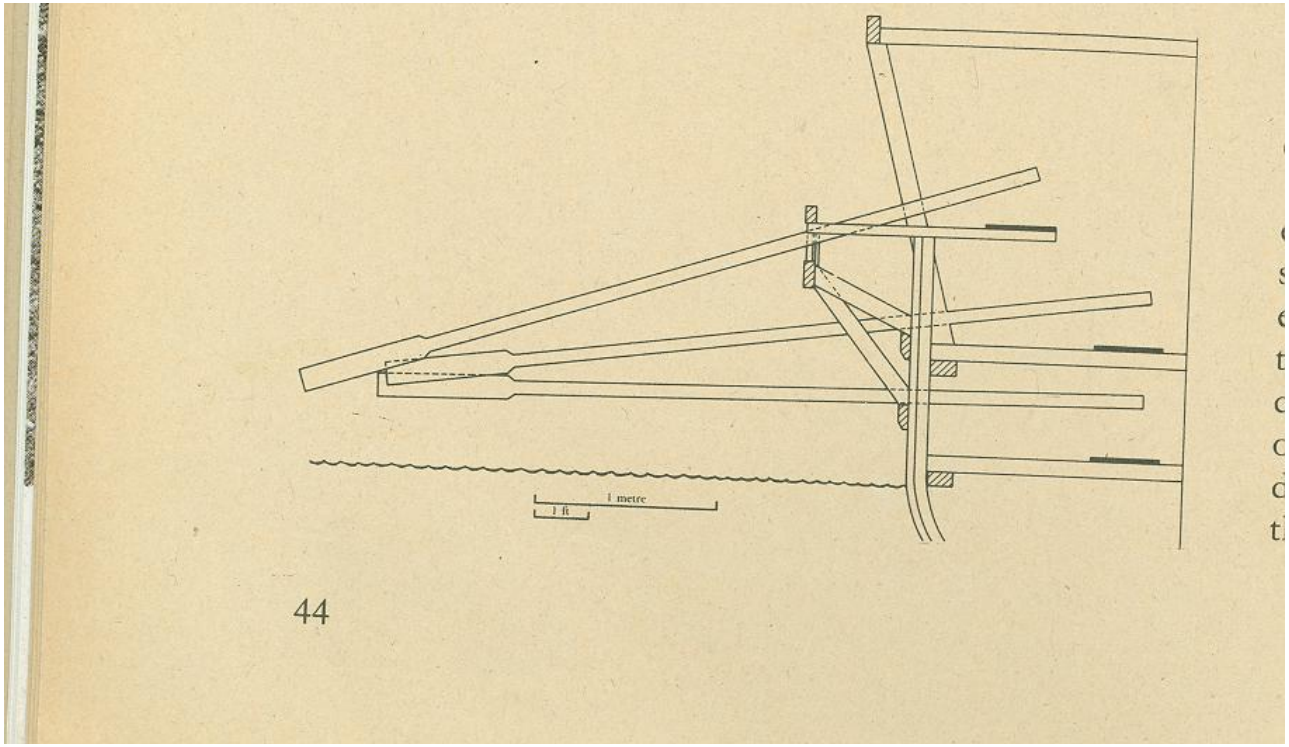

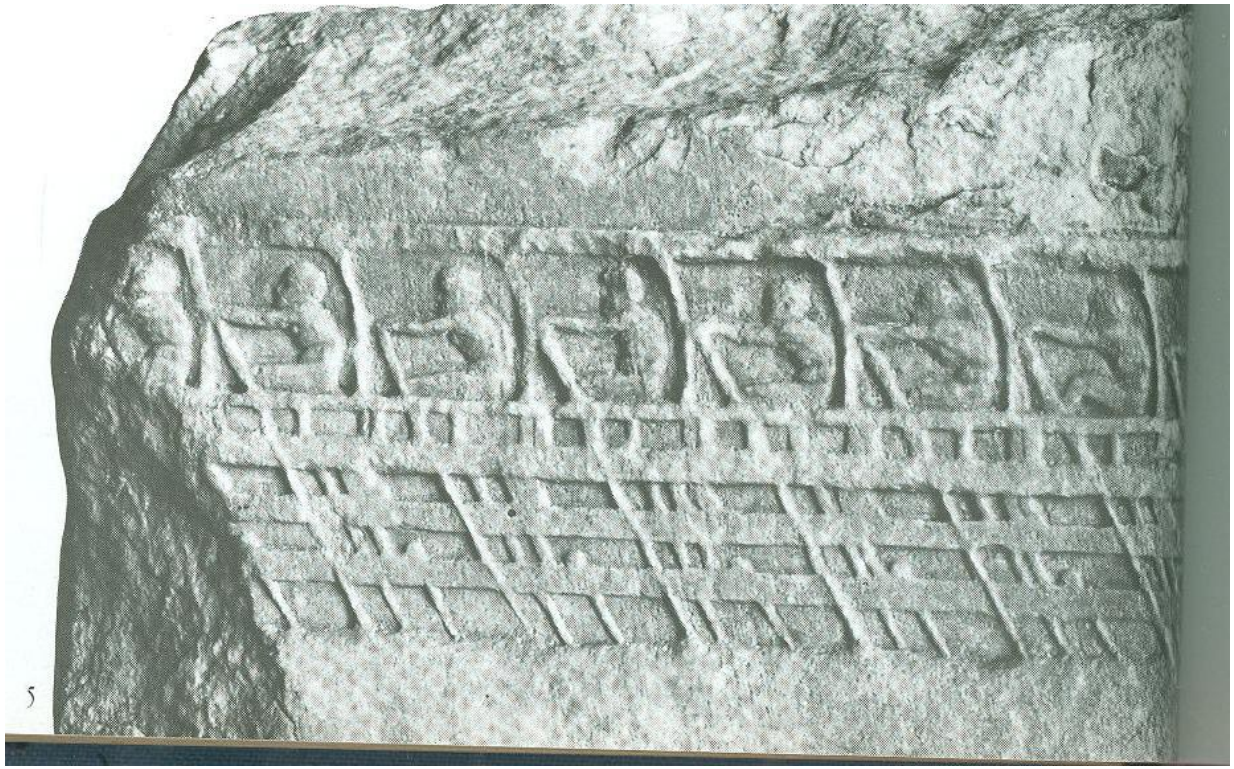
Levha 11

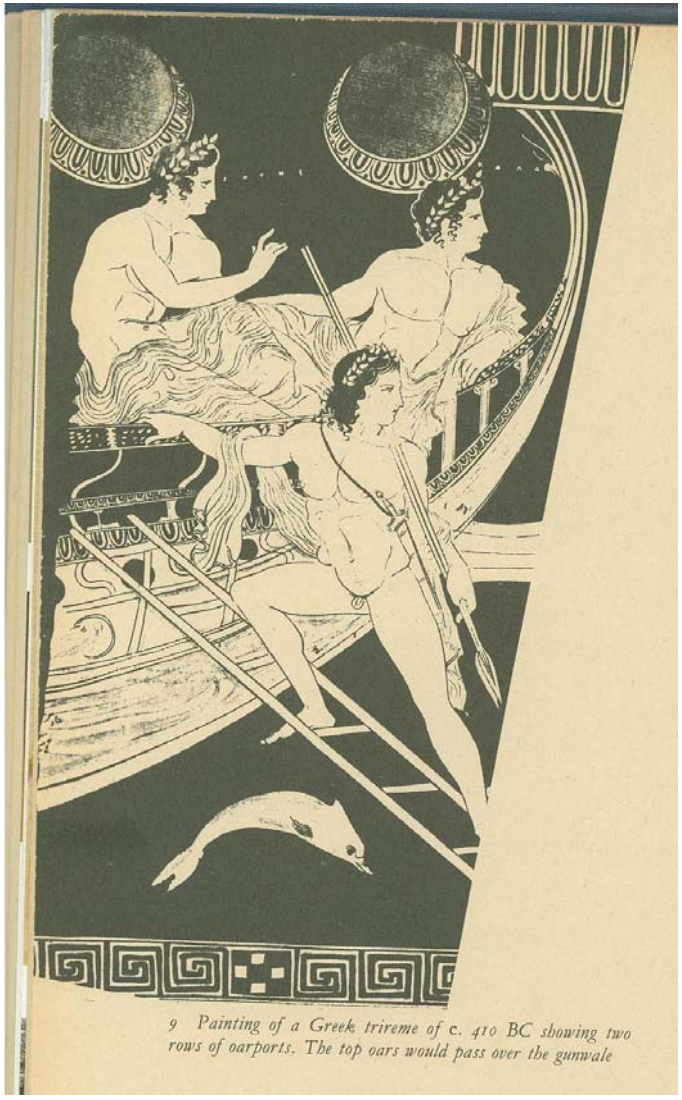
Levha 12

Levha 13

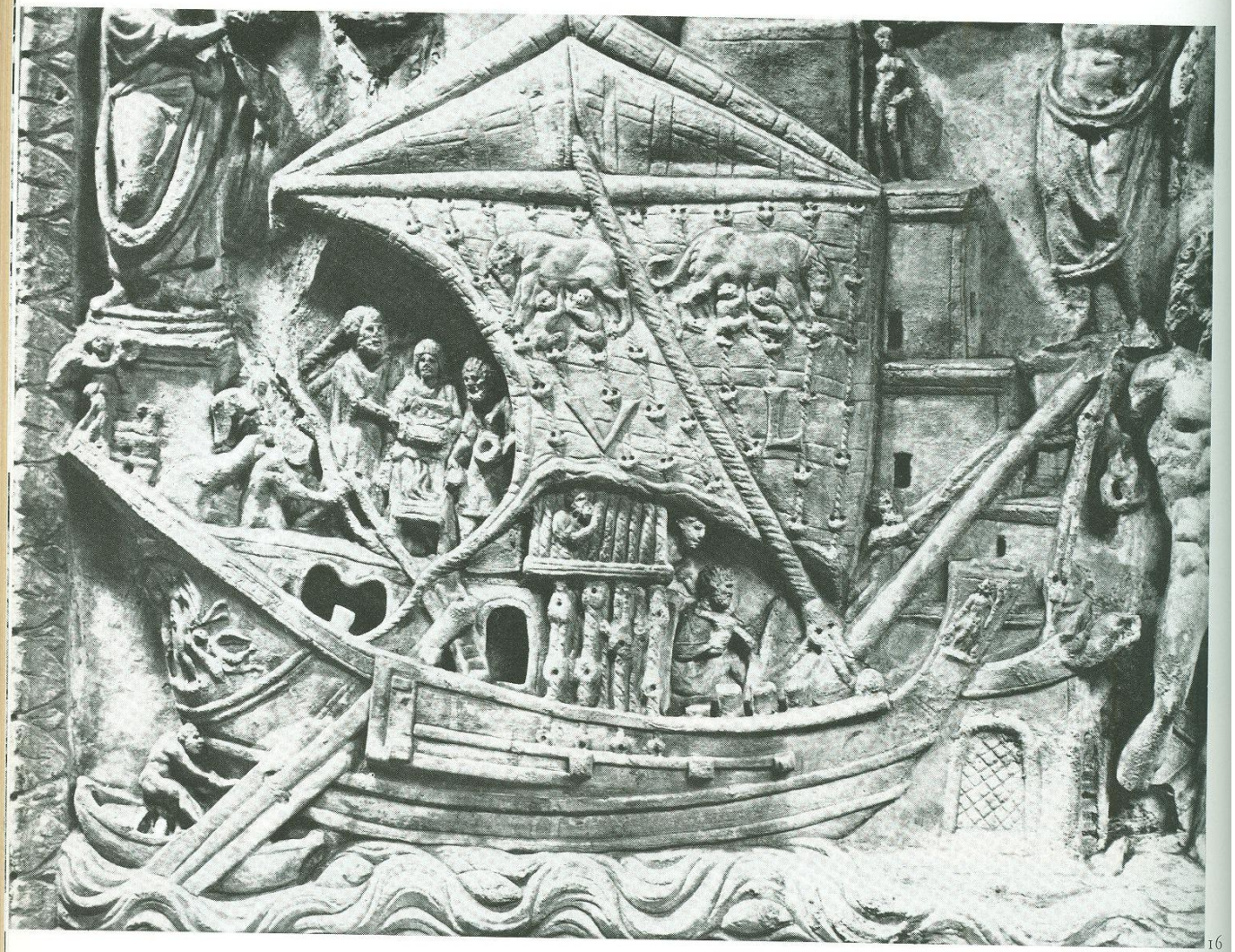

Levha 14

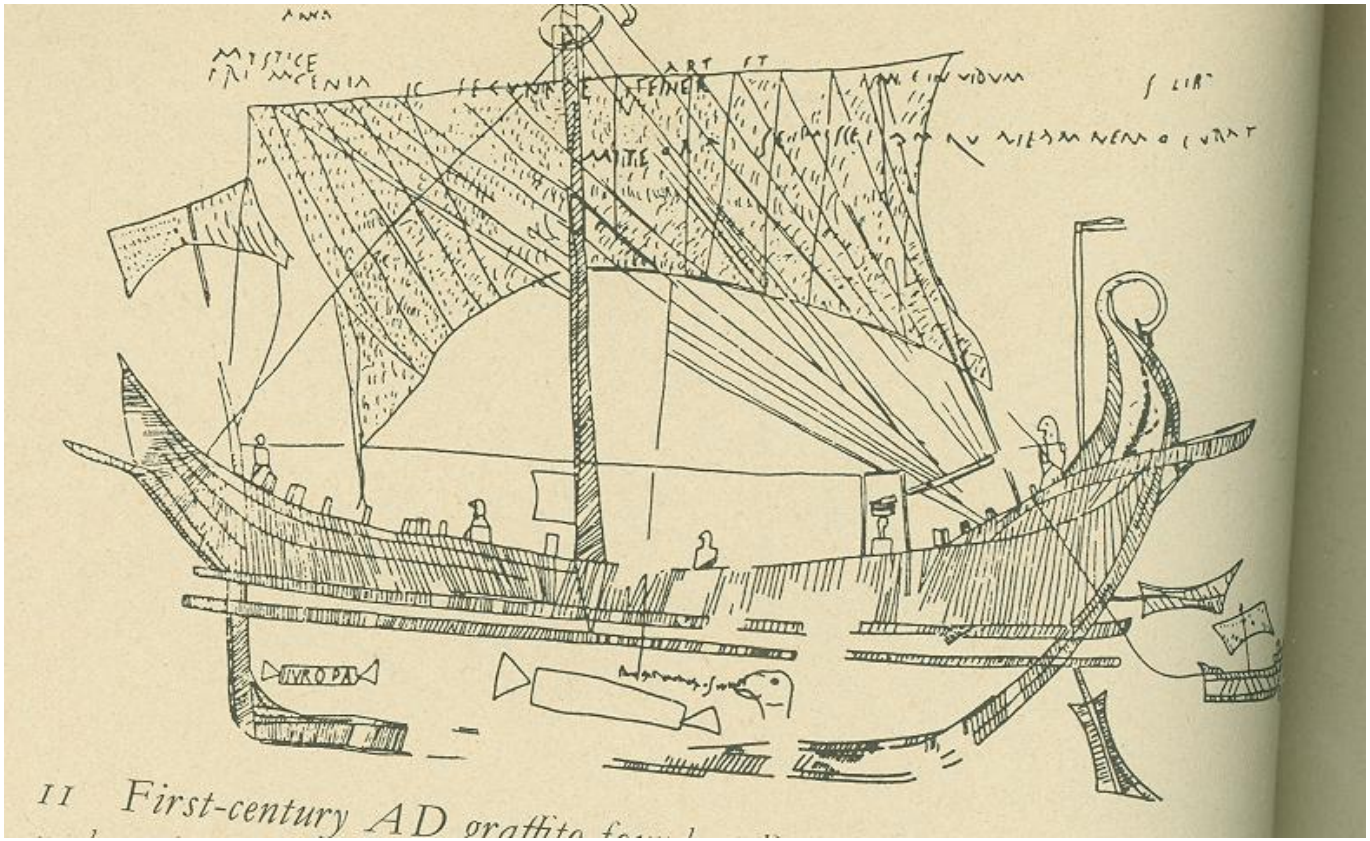

9 Painting of a Greek trireme of c. *410 BC showing two rows of oarports. The top oars would pass over the gunwale*

Levha 15

Levha 16

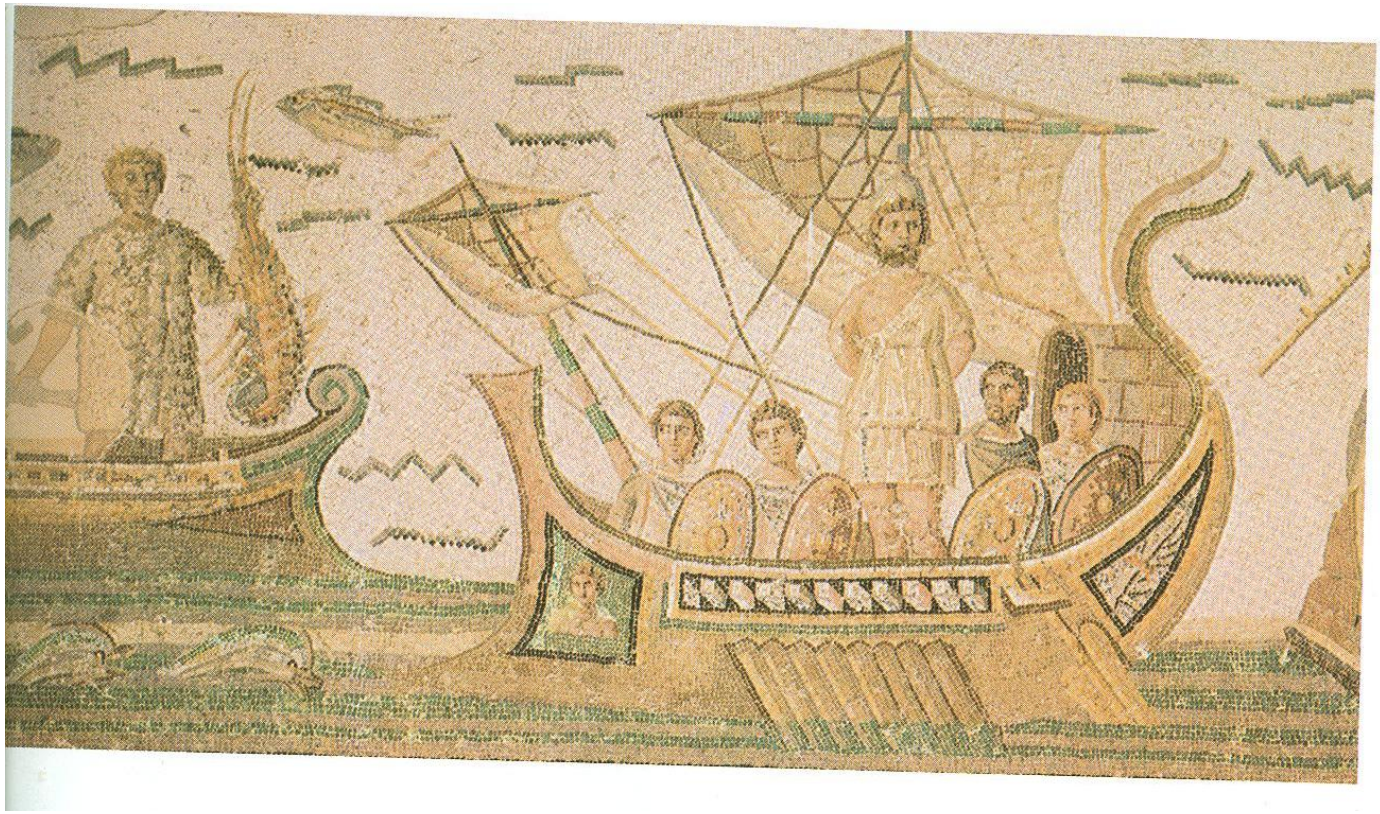

11 First-century AD graffito

Levha 17

Levha 18

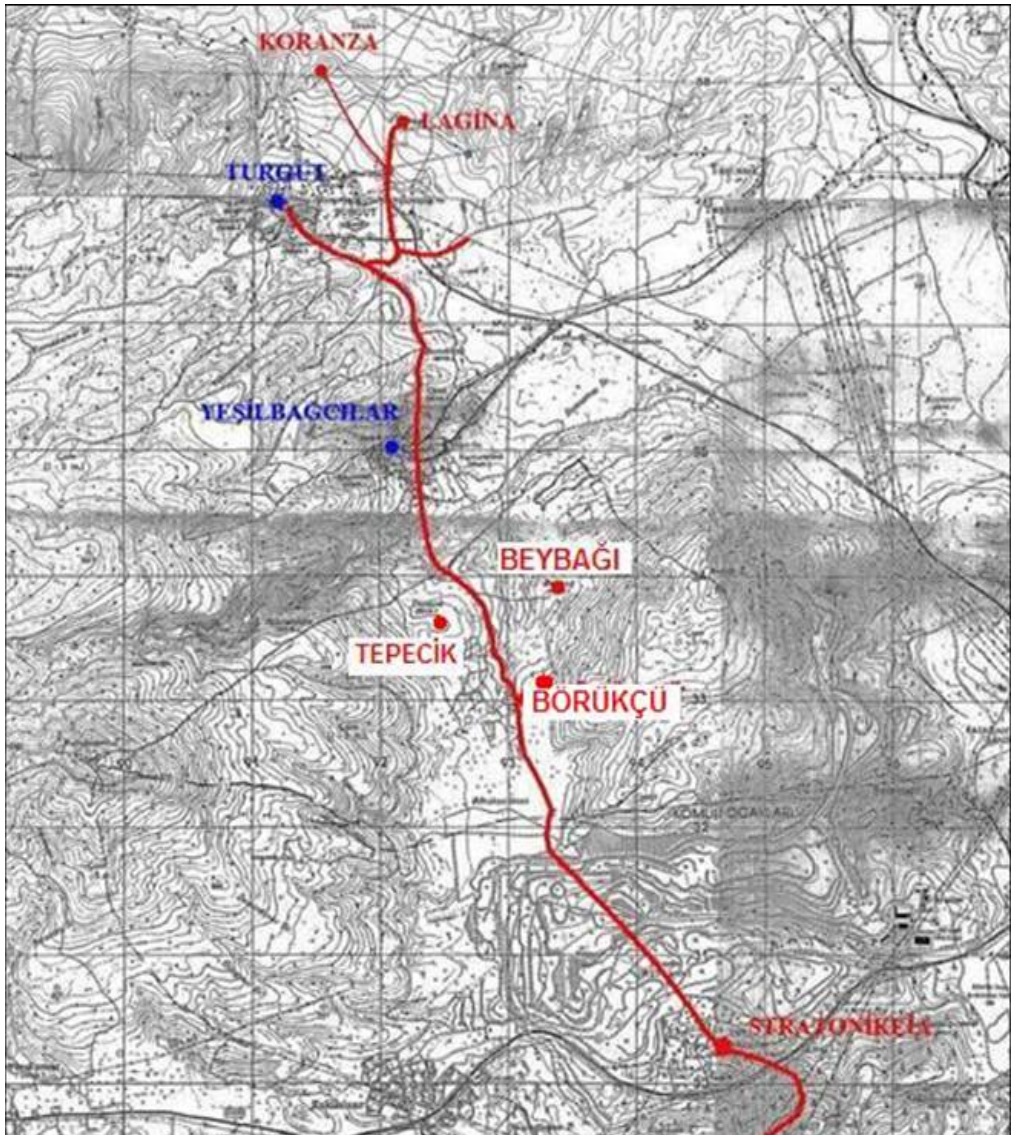
Levha 19

Levha 20

LYDIA
Messogis D.
Mastaura
Akharaka
Nysa
Maiandros
Brioula
Itoana
Antiokheia
Attaouda
Thoraks D.
Tralles
Maiandropolis
Orthosia
Arpasa
Kaikinia
Euhippe
Bargasa
Salbakos D.
Mykale D.
Parpariotai
Amyzon
Neapolis
Gordioteichos
Aphrodisias
Thasthiara
Alabanda
Plarasa
Herakleia
Latmikos K.
Latmos D.
Alinda
Kystis
Apollonia
Heraklea
Teikhioussa
Labraunda
Euromos
Khalketor
Olymos
Pedason
Lagina
Tabai
Kydrama
Mylasa
Stratonikeia
Passala
Panamara
PHRYGIA
KABALIS
Iasikos K.
Kindya
Mobolla
Pisye
Bargylia
Hydisos
Madnassa
Kildara
Lida D.
Pedasa
Thera
Kyllandos
Keramos
Syangela
Pladasa
Halikarnassos
Ouranion
Idyma
Kalbis
KEDRAI
Kallipolis
Termerion B.
Ammistos
Euthena
Pymos
Indos
Keramikos K.
Physkos
Kaunias G.
Erine
Kaunos
Pasanda
Telandros
Knidos
Knidos
Bybassos K.
Pisili
Telmessos
Loryma
Artemision B.
Glaukos K.
Xanthos
LYKIA
SYME
Rhodos
Ialysos
RHODOS

Harita 1

KORANZA
LAGİNA
TURGUT
YEŞİLBAĞCILAR
BEYBAĞI
TEPECİK
BÖRÜKÇÜ
STRATONİKEİA
Harita 2

The Levant Tribunal
1167 A.D.
Black Sea
Constantinople
Nicomedia
Nicaea
Byzantine Empire
Asia Minor
Sultanate of Iconium
Smyrna
Ephesus
Iconium
Al-Arama
Heraclea
Kingdom of Armenia
Marasis
Edessa
Tarsus
Principality of Antioch
Aleppo
Antioch
Seleucia
Rhodes
Cypress
Nicosia
Famagusta
Limasol
Apamea
Tripoli
County of Tripoli
Mediterranean Sea
Aedos Veritatis
Damascus
Tyre
Acre
Caesarea
Kingdom of Jerusalem
Emirate of Damascus
Domus Pacis
Bostra
Jaffa
Jerusalem
Alexandria
Damietta
Ascalon
Darum
Dead Sea
Urbs Rubra
Egypt
Cairo
Pyramids
Sinai
Red Sea
Para Bellh
Aquaba
Scale in Miles

Harita 3

Kısaltmalar

M.Ö	Milattan Önce
Bk	Bakınız
Kat.No	Katalog Numarası
Lev	Levha
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı
S	Sayfa
Plt	Plate
Taf	Taffel
Res	Resim
IJNA	İnternational Journal Of Nautical Archaeology
CVA	Corpus Vasorum Antiquorum

KAYNAKÇA

Akşit 1967	Akşit, O., Likya Tarihi, İstanbul Üniversitesi Ed. Fak. Yay., No.1218, İstanbul 1967
Arkwright 1895	Arkwright, W. "The Frontier of Lycia and Caria", JHS 15, 1895
Alkaç 2006	Alkaç, E., "Tarsus Müzesinde Bulunan Bir Grup Lekhytos" Olba XIV, 2006.
Aristophones	Aristophones, The Peace The Birds Çev. H. Rackham London 1963.
ATL 1939	Meritt, B.; Wade-Gery, H.T.; McGregor, M., The Athenian Tribute Lists. 4 Vols. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1939 (Vol.1)
Aydaş 2010	Aydaş M. M.Ö 7.yy dan 1. yy kadar Karya ile Rodos Devleti Arasındaki İlişkiler,İstanbul 2010.
Aydoğan 1997	Aydoğan, Ş. "Karia", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, C.II., Cem Yay., 1997.
Barclay 1897	Barclay V. Head Catalogue of the Greek Coins of Caria Cos, Rhoded&C, London, 1897.
Bass 1972	Bass G. History of Sefering, Based on Underwater Arkeology, Thames and Huston, London 1972.
Bass 1967	Bass G. Cape Gelidonya : A Bronze Age Shipwreck, American Phill Soc. Vol 57. Philedelphia,1967.
Bass 1987	Excavations at Uluburun; Kaş 1986 Campaing, KST, Ankara 1987.
Beazly 1946	Beazly J.D Miniature Panathenaics BSA 41,1940
Bean 1997	Bean, George E., Eskiçağ'da Ege Bölgesi, çev. İnci Delemen, İstanbul, 1997
Bean 1987	Bean, G.E., Karia, İstanbul 1987.
Bean 2000	Bean, G.E., Eskiçağda Menderes'in Ötesi , Çev: Pınar Kurtoğlu, Arion yay., İstanbul 2000.
Berthold 1978	Berthold, R.M., "A Historical Fictian in Vitruvius", CPH 73, No.2, 1978, 129-134.
Blackmann 1982	Blackmann, David J., "Ancient Harbours in the Mediterranean. Part 1", *IJNA* 11.2, 1982

Blackmann 1973	Blackmann, David J., "The Harbours of Phaselis", *IJNA* 2.2, 1973
Boysal 1987	Boysal, Y., "Stratonikeia Nekropolünün Tarihsel Süreci" Remzi Oğuz Arık Armağanı, Ankara, 1987.
Brayn 1971	Brayn Mawr Corpus Vasorum Antıquorum Princten New-jersey 1971 Attic Red-Fıgured Vases
Büsing 1977	büsing andrea, Corpus Vasorum Antıquorum Munchen 1977 Romısch-Germanısches Zentralmuseum Band 1.
Casson 1959	Casson L. Anticent Marines Newyork 1959.
Casson 1971	Casson L, Ships and The Seaman Ship in the Anticen World Princeton Unuvetsity, 1971.
Çokay 2006	Çokay- Kepçe S. Karaçalı Nekropolü Antalya 2006
Davidson-Weinberg 1992	G Glass Vessels in Ancient Greece: Their History Illustrated From The Collection of the National Archaeoeloical Museum, 1992.
Demir 2005	Demir, M., "Antik Dönem Atina Toplumunda Karyalı Köleler", OLBA XI, 2005.
Foss 1994	Foss, C., "The Lycian Coast in the Byzantine Age", DOP 48, 1994, 1-52.
Geneire 1971	Julıette De La Geneire, Corpus Vasorum Attıquorum Palermo-Collezione Mormıno Banco Dı Sıcılıa 1971.
Güleç-Satar vd. 2004	Güleç, E. – Sağır, M. – Özer, İ. – Satar, Z., "2003 Yılı Börükçü Kazısı İskeletlerinin Paleoantropolojik İncelenmesi", 20.Arkeometri Sonuçları Toplantısı, 2004
Hapsels 1936	Hapsels C.H.E, Athenian Black Figured Lekythoi, 1936.
Harden 1981	Harden, D. B., Catalogue of Greek and Roman Glass in the British Museum: Core and Rood-formed Vessels and Pendants and Mycenaean Cast Objects, Cilt 1 1981.
Heinemann1936	William Heinemann Ltd and Cambridge, Massachusetts:Harvard University Press, 1936.
Helmut – Blackman-Jörg 1968	Helmut – Blackman, David J. - Schäfer, Jörg, "Der Hafen von Anthedon", *AA* 1968.1, Berlin, 1968
Herodotos	: Herodotos, Herodot Tarihi (Çev: Müntekim Ökmen), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991.

Isler 1973	Hans Peter Isler Corpus Vasorum Antıquorum Schweız Zürich, Öffentliche Sammlungen 1973.
Jondet 1912	Jondet, Gaston, "Les ports antiques de Pharos" *BSRAA* 14, 1912,
Kayhan 2002	Kayhan M. SNG Turkey The Muharrem Kayhan Collection İstanbul-Boordeaux 2002.
Keckman 1994	Keckman E. SNG Finland The Eric Keckman Collection İn the Skopbank Helsinki Part1 Karia, 1994
Kirk 1949	Kirk G.S Ships on Geometric Vasoes 1949
Kraay 1976	Kraay, C.M, Archaic and Classical Greek Coins, London 1976.
Kurtz 1975	Kurtz D.C Athenaian white Lekythoi,1975
Kunina 1997	Kunina N. Anticient Glass in the Hermitage Collection 1997.
Linder 1967	Linder, Elisha, "La ville phénicienne d'Athlit a-t-elle eu l'un des plus anciens ports artificiels du Méditerranee", *Archaéologia* 17, Paris 1967
Mansel 1984	Mansel A.M Ege Ve Yunan Tarihi Ankara 1984.
Michell 1957	Michell. M.A Economis of Anticent Greece, Cambridge, 1957.
Morrison 1980	Morrison J.S, The Ship London,1980
Morrison Williams 1968	Morrison J.S, Williams R, Greek Oard Ships Cambirdge 1968.
Murray	Murray The Anticent Harbour Mole At Leukas Greece
Myres 1920a	Myres, J.L.,"The Dodecanese", The Geographical Journal 56, No.5, 1920
Myres 1920b	Myres, J.L., "The Dodecanese(Continued)", The Geographical Journal 56, No.6, 1920.
Olynthus XII	Robinson, D.M., Excavations at Olynthus. Vases Found in 1934 and 1938, XIII (1950).
Owen 1971	Owen D. Excavation Classical Shipwerck Archeaology 1971.
Paton-Myres 1896	Paton, W.R.,-Myres, J.L., "Karian Sites and Inscriptions", JHS 16, 1896.
Paul 1977	Paul, Die Hafenanlagen und die anschliessenden Seemauern von Side, Ankara, 1977

Pope 1935	Pope, H., Non-Athenians in Attic Inscriptions, NewYork, 1935.
Poidebard Lauffary 1951	Poidebard, Pére Antoine. – Lauffray, J., Sidon. Amenagements antiques du port de Saida. Etudes aeriennes, au sol, et sous-marines, 1946-1950, Beirut,1951
Ramsay 1923	Ramsay, W.M., "Geography and History in a Phyrgo-Pisidian Glen", The Geographical Journal 61, No.4, 1923.
Richter-Milne	Richter, G.M.-Milne, M.J., Shapes and Names of Athenian Vases, 1935.
Robinson 1938	Robinson D.m 1950 Excations at olynthos 13: vases found in 1934 and 1938.
Robertson 1993	Robertson, N., "Athens' Festival of the New Wine", HSPh 95, 1993.
Sevin 2001	Sevin,V., Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, Ankara 2001.
Semple 1921	Semple, E.C., "The Regional Geography of Turkey: A review of Banse's Work", Geographical Review 11, No.3, 1921.
Shaw 1972	Shaw, Joseph W., "Greek and Roman Harbourworks", A History of Seafaring Based on Underwater Archaeology, ed. G. F. Bass, New York, 1972,
Sıdorova 1996	Natalya Sıdorova Corpus Vasorum Antıquorum Pushkın State Museum of Fıne Arts Moscow Roma 1996.
Sparkes Talcot 1970	Sparkes B.A, Talcot L, The Athenian Agora Black and Plain Potery 1970
Stella 1971	CVA, İtalia (XLVIII), Ferrara. (II), Museo Nazoneledi Ferrara, Stella Patitucci, Roma 1971.
Stark 1958	Stark, F. "Landscapes in Caria I", The Geographical Journal 124, No.1, 1958.
Strabon,	: Strabon, Geographika (Antik Anadolu Coğrafyası) XII-XIII-XIV (Çev. Adnan Pekman), İstanbul, 1987.
Texier 2002	Texier, C., Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara 2002.

Tırpan-Gider Büyüközer	Tırpan A.A- Gider Z.-Büyüközer A. "Wine Production and Tradein Belentepe in Byzantine Period" 2008 Konya
Tırpan-Söğüt 2005	Tırpan, A.A. – Söğüt, B., "Lagina ve Börükçü 2004 Yılı Çalışmaları", 27.KST, 2005
Tuna-Nörling	Tuna-Nörling, Y., Attische Keramik aus Klazomenai, Saarbrücken, 1996.
Troxell	Troxell H.A coins Miniature in A houghtan et al Studies in Honof Les Mildenberg 1984.
Thukydides	Thukydides Pekeponnes'liler ve Atinalıların Savaşı Kitap I,II,III Çev. Demircioglu H. Ankara, 1975.
Van Beck 1991	Van Beck René –Beelen, Jos, "Excavations on Karantina Island in Klozomenai: A Preliminary Report", *Anatolica* XVII, 1991
Verlay 1994	Verlay H. SNG Deutschland Münzsammlung Der Universitat Tubingen 5.Heft Karien und Lydien, München 1994
Voss	Voss M.F Corpus Vasorum Antiquorum Netherlands Leiden Rijksmuseum Van Oudheden cilt 4
Xepenhon	Xenephon, Anabasis Çev. Örs H. İstanbul, 1963.
Zoroğlu-Öniz 2007	Zoroğlu, Levent –Öniz, Hakan, "2007 Yılı Kelenderis Limanı (Aydıncık/Mersin) Sualtı çalışmaları" *Sualtı Bilimleri Toplantısı 2007*, 2007
Zoroğlu 2009	CVA, Turkish Republic, Silifke Museum, K. Levent Zoroğlu, İstanbul 2009.